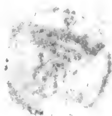
BIBLIOTECA NAZ.
Vittorio Emanuele III
XVI
C
22
NAPOLI

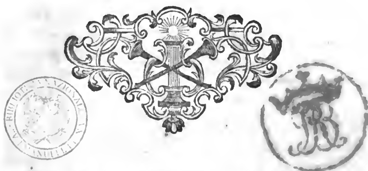

Digitized by Google

JANI VINCENTII GRAVINÆ J. C. C.

INSTITUTIONES CANONICÆ

Nunc primum in lucem editæ.

AUGUSTÆ TAURINORUM. MDCCXLII.

EX TYPOGRAPHIA REGIA.

Digitized by Google

IN PONTIFICII JURIS
INSTITUTIONES
PROŒMIUM
Ad cupidam Sacrorum Canonum Juventutem.

I quem ad modum Juſtinianus poſteritati proſpexit, ita & ipſi nobis conſulere, ac tempus, ordinemque ab eo Legum ſtudiis præſtitutum adhibere vellemus; longe ſane breviori ſpatio cum Civilis, tum Pontificii Juris Inſtitutiones clauderemus. Ex illius enim præſcripto paucis ad earum explicationem decerptis menſibus, totum fere quinquennium ad alia ſupereſſet: nunc autem animis ad quæſtum properantibus, vixque biennii moram in utroque addiſcendo Jure ferentibus; atque ab Inſtitutionibus ad forum continuo migrantibus, ne adoleſcentes ab Scholis jejunos, inaneſque dimittamus, cogimur Inſtitutionum proferre

fines, quinquenniique rebus ad biennium contractis, argumenta promere largiori manu, quo non capita solum, sed seriem quoque rerum hinc auferant ad forum. Quamobrem id nos in nostris pertexendis intendimus, ut interea temporis una cum seminibus propago quoque studiosis, atque seges occurreret materiarum: ne, si velint ad forum convolare maturius, quæstionum novitate percellantur, tenebrisque rerum offundantur subitarum; neve, quod sæpe usu venit, clientum detrimento discere Jus Civile cogantur, artem justitiæ non ante nanciscentes, nisi postquam injustis litibus plura patrimonia laceraverint; plurimaque judicia longa juris ignorantia perverterint. Quotquot autem Pontificii Juris Institutiones evolvimus, (evolvimus autem, antequam nostras exordiremur, plurimas) vel vulgata tantum continent, (Lancellotum semper excipio) & leviora, quæstionibus contra Institutionum finem, & artem, admissis intempestivis, atque verbosis neglectisque principiis certis, quibus unice constare debent Institutiones, omissisque causis rerum, & memoria vetustatis, vel,
si

ſi qui auctores, & ii quidem eruditiores, ad initia, & antiquitatem excurrunt, priſca eruditione adeo capiuntur, ut recentiorum prope obliviſcantur ætatum: unde fortaſſe minus utiles ſunt. Ideo nos utrumque ſcopulum declinantes, breviter priſcam, mediam, & novam Eccleſiæ complexi ſumus ætatem; adeout ad Tridentinorum Canonum ſententias ſuis locis intertextas adjecerimus etiam utiliorum haud pauca reſponſorum, quæ a Sacris Cardinalium Conſiliis, quas Congregationes vocant, in dies emittuntur: unde in pluribus juris articulis triplicem aſpectum Eccleſiaſticæ diſciplinæ patefecimus, & a traditionibus veterum Patrum notitiam juris primævi deducentes, mutationiſque cauſas e media eruditione colligentes, eas gravioribus, uberioribuſque Pontificum Conſtitutionibus provide ſubjecimus, ut non tantum notitiam Canonum Eccleſiaſticorum, ſed rationem quoque illorum, ſtudioſi adoleſcentes, hinc abducatis, habeatiſque a nobis non ſolum ad forenſem peritiam, verum & ad Sacram omnium temporum diſciplinam breviter expeditam viam: atque ita quiſque

ve-

vestrum per Institutiones hasce nostras non solum accipiat usitata, sed eruditionis etiam Ecclesiasticæ primordiis imbuatur; atque ad Sacram Jurisdictionem propugnandam validioribus armis comparetur; indeque magis, magisque in dies commendetur Summo Pontifici similitudine studiorum, in quibus ille florem exegit ætatis, ut integritatem Ecclesiasticæ disciplinæ, quam per omnium temporum seriem vestigabat, nunc Ecclesiam regens universam, sanctissimis redderet legibus, æternisque sanciret propriæ virtutis exemplis. Atque hæc de nostris Institutionibus in universum: nunc quomodo a nobis in dies singulos exercendi sitis, breviter vobis expediemus.

Igitur præter operam nobis imperatam, hoc est præter quotidianam dictandi, explicandique horam, & consuetas repetitiones, ac disputationes ex edicto præscriptas, nos labores nobis addidimus voluntarios: angusta enim justitia est, quæ intra legis verba continetur: nam longe supra leges ab hominibus conscriptas in paginis, obligamur a legibus naturalis honestatis, a Deo Optimo Maximo con-

conſcriptis, ut D. Paulus docet, in animis noſtris: quibus, quantumcumque in nobis eſt, conferre monemur in utilitatem aliorum. Unde ſingulis diebus poſt explicata ſcripta, explicabimus primarium, & uberiorem illius materiæ Canonem a nobis allegatum, tum ut aſſueſaciamus aures veſtras ad Eccleſiaſticum ſtilum, tum ut vos a fonte ſuo Juris doctrinam petere doceamus. Turbati enim Pragmaticorum rivi ſatis diu vobis in foro patebunt: ut niſi vocem legum hinc exaudiatis, nunquam poſthac in tanta occupatione negotiorum, inter forenſium Auctorum retia, recurrere ad eas poſſitis. Nec omittemus exponere Capita illa Sacri Concilii Tridentini, quibus in eo articulo jus vetus forte mutetur, & cum ad ſecundum noſtrarum Inſtitutionum Librum, atque ad Sacramenta venerimus, præter Scripta noſtra eam vobis Catechiſmi Romani partem interpretabimur, quæ rem Sacramentariam comprehendit. Quem ſane Librum doctrina, & locutione curatote, obſecro vos, ut ſimul cum novo Teſtamento, quæ radix eſt omnis Chriſtiani Juris, in manibus ſemper habeatis; ubi

vero

vero e ſuggeſtu deſcenderimus, horæ quadrantem vobis ſive de Pontificio, ſive de Cæſareo Jure interrogantibus copiam noſtri faciemus.

In ſolemnibus vero vacationibus ordinariorum, cum ab nullo alio Doctore tempus hic ſit, & locus occupandus, liceatque, quoad volumus, prorogare labores, hoc vobis etiam a nobis accedet, quod Librum de ortu, & progreſſu Juris Civilis noſtrum ſtatim poſt abſolutam illius diei prælectionem Canonum vobis explicabimus, ut ex eo opere, quidquid eruditionis Romanæ ad Romanarum Legum, & veterum Juriſconſultorum intelligentiam exigitur, cum ſummo temporis, & laboris compendio prænoſcatis, retruſioreſque Latinitatis formulas, quibus veteres Leges, & Interpretes eruditiores abundant, noſque propter ſuſceptum argumentum abundare oportuit, percipiatis.

Id modo ſupereſt, ut ſtudium erga vos noſtrum, veſtra cupiditate diſcendi, atque aſſiduitate laboris in diem augere velitis.

INSTI-

INSTITUTIONUM JURIS PONTIFICII

LIBER PRIMUS.

DE JURE CANONICO

TITULUS I.

Quoniam Legis vocabulum est imperiosum, & continet vim civilem, sive corporis violentam coercitionem, ideo vetus Ecclesia modestiæ suæ minime convenire legis nomen existimavit, usaque est Canonum Græca, & leniori voce, nempe regularum: unde orta est Juris Canonici appellatio, quod etiam vocatur Jus Pontificium, propterea quod ab auctoritate Pontificis Romani substantiam capit. Est autem hoc Jus, sicut & Civile, partim non scriptum, partim scriptum. Non scriptum oritur a consuetudine, & usu communi, quæ consuetudo legis robur

habet, quando legibus, & rectæ rationi, Civilique, ac sacræ Doctrinæ, & Disciplinæ non adversatur.

Jus scriptum est, quod Sacris, & Ecclesiasticis Codicibus continetur, cujus plures sunt partes.

Canonum autem variæ variis temporibus prodiere collectiones, quas nos distincte retulimus in prælectionibus Gratiani.

Hic satis habebimus indicare vulgatiores, quæ sunt Decretum Gratiani, & libri quinque Decretalium Gregorii IX., quibus accesserunt totidem libri collecti a Bonifacio VIII., quos in unum corpus coactos appellavit Sextum Decretalium.

His adjectæ fuerunt Clementis V. Costitutiones, quæ appellantur Clementinæ.

Item & Constitutiones Johannis XXII., quæ vocantur Extravagantes, propterea quod vagentur extra corpus Juris, quod Clementinis clausum putabatur, & hæ quidem dicuntur Extravagantes Johannis XXII., cum aliæ, quæ post advenerunt, appellentur Extravagantes communes, quia plurium Pontificum Constitutiones complectuntur.

DE

De Partibus Juris ſcripti, & de Jure Divino.

TITULUS II.

JUS Divinum eſt lex, quæ Deum ipſum habet auctorem, quod vel naturale eſt, vel ſupernaturale. Naturale eſt, quod procedit a dictatis rectæ rationis, in qua ſine ſtylo, ſine atramento, Deus ipſe creandis hominibus impreſſit amorem, & regulas honeſtatis, ad quam omnes naturâ ferimur, cuique perpetuo adhæreremus, niſi vitiis, & cupiditatibus abſtraheremur.

Jus Divinum ſupernaturale eſt, quod in Sacrorum Bibliorum Codicibus Veteris, ac Novi Teſtamenti continetur.

De Sacris Conſtitutionibus.

TITULUS III.

SUnt præterea Canones, quos Eccleſia condidit auctoritate a Deo accepta. Quam auctoritatem condendi juris vel per Concilia, vel per ſuum Caput, Pontificem Romanum, expedivit. Concilia ſunt conventus Eccleſiæ univerſæ, quæ per ſuos Epiſcopos, ſub ejus Capite Summo Pontifice repræſentatur, eaque

propterea Concilia generalia nuncupantur: quorum celebrandorum ratio hæc est. Convocandi ad Concilium sunt ex universo terrarum orbe omnes Episcopi: ejusque indicandi potestas est penes solum Romanum Pontificem, qui per se, vel per suos Legatos præesse debet. In Concilio Episcopi judicium proferunt, cumque his ex consuetudine etiam Cardinales, Abbates, quasi Episcopalem Jurisdictionem habentes, & Generales Ordinum. Quodque decreverit, id ratum, certumque manet. (1) Præter Generalia, sunt etiam Nationalia, & Diœcesana Concilia. Nationalia sunt, quæ celebrantur ab Archiepiscopis, & Episcopis alicujus Nationis, aut Regni sub Patriarcha, vel Primate. Provincialia sunt, quæ celebrantur ab Episcopis ejusdem Provinciæ convocatis a suo Metropolitano, seu Archiepiscopo, eoque impedito, ab Episcopo antiquiore: (2) convenireque jussu ejus debent omnes Episcopi, Abbates, & quotquot accedere consueverunt. Sunt autem cum Episcopis vocandi etiam, qui Jurisdictionem habent Episcopalem, (3) & si nequeant Episcopi accedere, justam excusationem afferre debent. (4) Capitula vero Cathedralium convocanda esse, non cogenda scribit Abbas. (5)

Eaque

[1] Can. Sancta dist. 16.

[2] C. quoniam C. si Episcopus C. siquis Episcoporum dist. 18. C. decernimus ead. dist.

[3] Can. convenientibus 1. q. 7. C. Adrianus dist. 53.

[4] Gloss. Can. placuit dist. 18.

[5] C. ult. de his, quæ fiunt a majori parte Cap.

Eaque Concilia tertio quoque anno celebranda essent ex Concilio Tridentino. (6) Diœcesana sunt, quæ celebrantur ab Episcopo convocatis Diœcesis suæ Clericis, vel Abbatibus. (7) Ad quos cœtus convenire oportet exemtos omnes, qui alioquin, exemtione cessante, convenire deberent, quique Capitulis Generalibus non subjiciuntur; item sine ulla exceptione quotquot curam gerunt animarum: debentque celebrari singulis annis. (8) Et si Episcopus negligat, duorum mensium suspensione a munere suo punitur. (9) Porro Conciliis Diœcesanis obligantur tantum homines illius Diœcesis; Provincialibus omnes illius Provinciæ; Nationalibus omnes illius Nationis; at Generalibus universus orbis terrarum; Summorum etiam Pontificum Constitutionibus homines obligantur universi. Dividuntur autem eæ Constitutiones in Decreta, Decretales Epistolas, & Rescripta. Decreta sunt, quæ in Romano Concilio, consessuque Italicorum Episcoporum Pontifex promulgabat. Decretales Epistolæ sunt responsa Pontificum in privatis controversiis, aut ad consultationes Episcoporum: quæ generaliter etiam rescripta nuncupantur. Specialiter vero rescripta sunt, in quibus Pontifex aliquid rogatus aut concedit, aut mandat, aut decernit. Magnum etiam auctoritatis gradum

(6) Seff. 23. C. 2. de refor.
(7) C. quando dist. 38. C. placuit 12. q. 2. C. Abbates 18. q. 2.
(8) Conc. Trid. sess. 24. C. 2. de reform.
(9) C. ult. juncta Glossa v, *excommunicationis* dist. 18

in Jure Canonico retinent scripta SS. Patrum, eorumque sententiæ: quæ cedunt Pontificiis Constitutionibus, quia hæ veniunt a Potestate majore, ac suprema; quamvis in Patribus constiterit scientia major. Neque locus clauditur in Jure Canonico Principum Constitutionibus, & responsis Jurisconsultorum: quorum aliquot inter Canones mista invenimus. Quam auctoritatem profanæ leges non a profana, sed a sacra Pontificum potestate ducunt. Recte enim Bonifacius (10) illud Justiniani usurpavit (11) *omnia nostra facimus, quibus nostram auctoritatem impertimus.*

Divisio autem Juris Civilis aptatur etiam Juri Canonico, quod pariter in personis, rebus, & actionibus, nempe judiciis versatur.

Hinc primum Librum personis, secundum rebus, tertium judiciis, & actionibus dicavimus.

De Jure Personarum.

TITULUS IV.

JUre Canonico personæ dividuntur in laicos, sive populares a Græco λαός, ideſt *populus*, & in clericos, sive adscitos ad divini ministerii sortem a Græco κλῆρος, ideſt *sors*. Clericorum

[10] C. 22. de præb. in 6.

[11] L. 1. §. sed neq. de vet. jure enucleando.

corum sunt plures ordines, quorum summus est Episcopatus, unde proseminati sunt ordines cæteri, quorum alii majores dicuntur, & sacri; alii minores, de quibus inferius.

De Episcopis, & Summo Pontifice.

TITULUS V.

EPiscopus, sive Inspector observandis, & corrigendis moribus fuit institutus. (1) Episcopi munus est in concione verbum divinum explicare, quamvis recentioribus temporibus id mandare aliis consueverint, sibique reservaverint, quod ab ordine suo nefas est avellere: qualis est duorum Sacramentorum administratio, nempe ordinis, & confirmationis baptizatorum. Omnis autem Episcoporum potestas dividitur in ea, quæ sunt ordinis, & in ea, quæ sunt jurisdictionis, & in ea, quæ sunt Legis Diæcesanæ. Ab ordine manat Regum, Altarium, & Ecclesiæ consecratio, ejusque post pollutionem expiatio; (2) Chrismatis, & Olei Catechumenorum, & infirmorum confectio, Ordinum collatio, Virginum sacrarum lectio. A jurisdictione venit facultas corrigendi, beneficia conferendi, execrandi, sive

[1] C. Cleros vers. Episcopatus dist. 21.

[2] C. unic. de Consecrat. Eccl. in 6.

excommunicandi, judicandi, puniendi, examinandi. Ad Legem Diœcesanam pertinet jus exigendi Synodaticum, sive Cathedraticum; hoc est tributum in honorem Cathedræ Episcopalis præstandum, item jus exigendi procurationem, census, quartam funeralium, quartam decimationum: (3) quibus præstandis Monasteria non obligantur, ideoque a Lege Diœcesana exemta dicuntur. Et quoniam inter Civitates semper excelluerunt Metropoles, ideo Metropolitanus Episcopus minorum Civitatum Episcopis etiam antiquitus præferebatur. His autem eminentiores erant Episcopi illi, qui præerant Capitibus Provinciarum, in quarum divisione Imperii Romani rationem Ecclesia complectebatur. Unde, quia sub Romano Imperio Roma, Alexandria, Antiochia capita erant Regionum aliarum, ideo præter Romanum, qui a Christo impositus est omnibus, Alexandrinus Ægiptiacis, Antiochenus Asianis Episcopis præerant: ideoque hi tres ab initio Archiepiscopi vocabantur, tanquam Capita Episcoporum cæterorum. Postea vero Archiepiscopi nomen devenit ad Metropolitanos; Romanus vero, Alexandrinus, & Antiochenus nomen Patriarcharum susceperunt, quasi Patrum Principes. Quem Patriarcharum numerum auxit postea Hierosolymitanus, & ob honorem Imperatoriæ Sedis etiam Constantinopolitanus:

[3] C. conquerente 16. de off. jud. ord. C. dilectus 18. ubi Abbas eod. can. p. 10. quæst. 3.

politanus: quorum primum locum obtinet Romanus, secundum Constantinopolitanus, tertium Alexandrinus, quartum Antiochenus, postremum Hierosolymitanus, (4) qui proprie Patriarchæ dicuntur. Alii autem his minores aliquando improprie Patriarchæ nuncupantur; aliquando Primates; quales sunt in Italia Gradensis, qui Sedem suam Venetias transtulit, Aquilejensis, & Pisanus; in Gallia vero Viennensis, & Bituricensis, & Lugdunensis; in Germania Magdeburgensis; in Hispania Toletanus; in Anglia Eboracensis, in Pannonia Strigoniensis; quibus accessit auctoritate Pauli III. Patriarcha Indiarum. (5) Hæc habent præcipua quinque Patriarchæ. 1. Ut post Romanum Pontificem sedeant ordine dignitatis. 2. Ut Metropolitanis Pallium concedant; cum ipsi accipiant a Summo Pontifice. 3. Ut eis Crux præeat per omnem suum Patriarchatum, cum non occurrit Summus Pontifex, aut ejus a latere Legatus. 4. Ut a suis Metropolitanis ad eos appelletur. (6) Quamvis igitur ordine omnes Episcopi exæquentur, gradu tamen dignitatis inter se, ac jurisdictione distinguuntur. Quilibet enim Episcopus ordinariam in Diœcesi sua jurisdictionem habet, a quo, si Suffraganeus sit, ad Metropolitanum appellatur, ab Archiepiscopo vero Metropolitano ad Patriarcham,

[4] Dist. 22. & l. antiqua de privileg.

[5] Gonzalez ad Reg. 8. Cancell. Gloss. 41. n. 14. in fine.

[6] C. antiqua de privil. & dist. 22. ubi Glossa per tot.

triarcham, a Patriarcha ad Summum Pontificem. Cum autem Summus Pontifex plura cum cæteris Episcopis habeat communia; multa tamen sibi nominatim excepit, quorum hæc sunt quotidiana, & frequentiora. Primo ne ullius judicium Pontifex subeat, cum omnes alii Pontificis judicio subjiciantur. Deinde controversiæ Religionis ad solius Pontificis judicium, cum majoribus Ecclesiæ causis revocantur. Præterea solius Pontificis est convocare generalia Concilia. Item Episcopos, & Episcopales Sedes creare, ac transferre; eosdemque Episcopos dejicere, aut dejectos restituere; cessiones ab eis accipere, illosque a jurisdictione Superioris eximere, solique Sedi Apostolicæ subjicere. Pontificis solius est plures Episcopatus in unum conjungere; aut unum distrahere in plures, solvere legibus Ecclesiasticis, hoc est dispensare, remittere Canonum austeritatem; Presbyterorum filios, cæterosque illegitimos dignitatum reddere capaces. [7] Pontifices jam diu creant Cardinales, qui Pontificium Senatum constituunt: dicti a Cardinibus, quales vocabantur majores Ecclesiæ, quibus præerant, ubi sub eorum cura locata erat administratio Sacramentorum. Eædemque Ecclesiæ, sive Cardines appellabantur Tituli: erantque partim Presbyterorum, unde

[7] C. 2. de transl. Episc. C. quod translationem 4. de off. legat., ubi Glos. C. sicut venire 8. de excessibus prælat.

unde Cardinales presbyteri, partim Diaconorum, qui opes administrabant, & negotia civilia gerebant, unde Cardinales Diaconi. Præterea ex Cardinalibus septem creabantur Episcopi, quibus tradebantur Episcopatus viciniores, qui tanquam Chorepiscopi erant Romani Pontificis, cui præcipuam opem in totius Ecclesiæ administratione præbebant: erantque olim septem hi Episcopatus Cardinalium titulares, quia Episcopatus Sanctæ Rufinæ, nempe Sylvæ Candidæ nondum cumulatus, sive, ut ajunt, unitus fuerat Episcopatui Portuensi: ideoque nunc sex recensentur finitimi Episcopatus, nempe Hostiensis, Portuensis, Albanensis, Prænestinus, Sabinensis, Tusculanus; crevit autem Cardinalium dignitas maxime postquam Nicolaus II. præcipuas eis partes in Romani Pontificis electione tradidit; (8) adeo ut tandem reliquum Clerum excluserint: ac deinceps anteierint Episcopis, quibus initio non præferebantur: cum Cardinalatus non sit Ordo Ecclesiasticus, sed Ordini adjecta dignitas, & officium, quod merito supra cæteros emicuit, postquam majora urbis negotia gerenda, & una cum Pontifice universalem Ecclesiam administrandam, illius mandatu, susceperint. Ornarunt vero plurimum Cardinales Innocentius IV., & Paulus II., quorum ille rubrum Galerum eis tradidit, iste vestem coccineam, sive pur-

[8] Can. in nomine Dom. dist. 23. can. 1. dist. 79.

purpuream lacernam, (9) ut veteris Senatus majestatem exhiberent. Jus ferendi in Pontificia Creatione suffragii Cardinales non habent, nisi Diaconatus ordinem acceperint, aut a Summo Pontifice nominatim facultatem eam impetrarint. Eorum a Sixto V. (10) præfinitus est numerus, ne septuaginta excedant: ex quibus quinquaginta oportet esse presbyteros, Diaconos quatuordecim, Episcopos sex ex vicinioribus, quos innuimus, Episcopatibus.

Cardinales, cum in legationes abeunt, dicuntur *Legati a latere*, quasi dimissi a Pontificis latere, cui semper adhærere censentur, quorum in provinciam adventu silet aliorum Legatorum potestas; (11) ac tum facultatem habent absolvendi excommunicatos propter violationem Clericorum, (12) & utuntur Apostolicis insignibus. (13) Præterea potest Cardinalis Legatus vacantia beneficia conferre, (14) etiam si jus sit patrono Clerico præsentare. (15) Abstinendum ei tamen est a Prælaturis Cathedralium, & Collegiatarum Ecclesiarum; item & a dignitatibus Ecclesiarum Cathedralium majoribus, quæ per electionem conferuntur; atque a translatione, unione, & divisione Episcopatuum.

[9] Polydor. virg. de inventor. rer. lib. 4. C. 9.
[10] In Const. incip. *postquam* & per aliam incip. *Religiosa*.
[11] C. voluptas de off. Legat.
[12] C. excommunicandos 9. eod.
[13] C. antiqua 23. de privil.
[14] C. 2. de præb.
[15] C. 1. de off. Legat. in 6. & C. dilectus extra eod.

ſcopatuum. (16) Sunt etiam Legati miſſi non ex Cardinalium Collegio, & Nuntii nuncupantur, qui explicant in Provinciis, & Regnis Pontificiam Juriſdictionem. (17) Alii ſunt Legati nati, quorum dignitati Sedes Apoſtolica perpetuo munus legationis attexuit, quales ſunt in Anglia Cantaurienſis, Eboracenſis; in Gallia Bituricenſis, [18] aliique. Sed quomodo ad Eccleſiaſticas Dignitates perveniatur, inquiramus.

De Electione

TITULUS VI.

ELectio eſt perſonæ idoneæ ad Eccleſiæ vacantis, aut perſonarum regimen canonice facta vocatio. (1) In qua definitione comprehenduntur Epiſcopi, & regularium Rectores. Eligendi ratio pro temporibus variavit. Apoſtoli enim, quorum infinita erat in Eccleſia tum exoriente poteſtas, ipſi Epiſcopos Eccleſiis præficiebant. Poſt eos in Cœlum ſublatos Electio

[16] C. penul. de off. Legat. in 6., & C. 3. & 4. eod.
[17] C. 1. de off. Legat.
[18] Vid. Azor. 2. Inſt. Moral. lib. 5. C. 25.
[1] Gloſſ. C. 5. de poſt. Prælat. in 6. verbo *vers*.

ctio venit ad Clerum, qui eligebat coram omni populo non suffragium, sed testimonium de electi persona laturo. Cumque turba populi electionem impediret, pro populo acciti fuerunt proceres, & optimates. Deinde, quia Clerus crevit, & Clericorum turba secum dissentiens impedimentum objiciebat electioni, redacta ea fuit ad selectiores Cleri, nempe ad Collegium Canonicorum unum in Ecclesia corpus cum Episcopo constituentium: (2) dummodo ad Subdiaconatus saltem ordinem pervenerint, (3) aut, si Canonici non sint, facultatem eligendi aut ex consuetudine, aut ex privilegio, aut ex pacto acceperint. (4) Sed electionum, excepta Germania, quæ adhuc jus commune tuetur, vix alibi superest usus: cum generaliter vel Princeps, in quem transierunt jura populi, a Summo Pontifice certas personas petat; vel sponte sua Pontifex Ecclesiis Rectores tradat; [5] præcipue per regulam secundam, quam vocant Cancellariæ: qua collationes Cathedralium sibi excepit. Antequam autem Clericorum ritum ingrediamur; afferemus aliquid de Vicario Capitulari, qui creandus est interea, dum electio celebretur. Etenim Episcopo sublato, Ecclesiæ omnis administratio

[2] C. 1. C. dudum 22. extra de elect. C. quia propter eodem dist. 63. C. 35.

[3] Sess. 22. C. 4. de refor. Conc. Trid.

[4] C. cumana 50. de elect. juncta Glos. verbo *consuet.*

[5] C. 3., & 13. de præb., & dignit. extravag. ad regimen de præb., & dign.

niſtratio ad Capitulum devolvitur, in quod exceptis iis, quæ ſunt ordinis, exceptaque collatione eorum beneficiorum, quæ ad ſolum Epiſcopum cum conſenſu Canonicorum ſpectabat, (6) tranſit omnis Epiſcopi ordinaria poteſtas, ſive ſpiritualis, ſive temporalis, una cum collatione beneficiorum, quam Epiſcopus cum Canonicis habebat communem. [7] Quæ vero ſunt ordinis, ne detrimentum contingat animarum ex dilatione, a vicinioribus Epiſcopis a Capitulo convocatis exercentur. [8] Fructus item Eccleſiæ vacantis Capitulum colligere debet, ac futuro Epiſcopo reſervare. Propterea Conc. Trid. cavit, ut iis curandis Oeconomus a Capitulo conſtituatur. Et quia juriſdictionis exercitium difficilem exitum haberet, ſi divideretur in plures, juſſit etiam, ut a Capitulo Vicarius, qui vice omnium adminiſtret, eligatur intra octo dies ab Epiſcopi morte: (9) quo elapſo tempore, ſi non elegerint Canonici, facultas ea devolvitur ad Metropolitanum; & Metropolitana Eccleſia vacante, ad antiquiorem e Suffraganeis. Si vero vacans Eccleſia exemta ſit a juriſdictione Metropolitani, facultas ea tranſit ad Epiſcopum exemtæ proximiorem. Quamvis autem Vicarius Capitularis nequeat ordines conferre, quia tamen habet juriſdictionem, concedere poteſt veniam ſubditis,

[6] Cap. 1. ne Sede vacante in 6.

[7] C. 1. ne Sede vacante in 6.

[8] Gloſſ. C. hiſque de major. & obed., & C. cum olim eod.

[9] Seſſ. 24. C. 16. de reform

ſubditis, ut ab aliquo Epiſcopo ordinentur per literas, quas vocant dimiſſoriales: dum ne concedantur intra annum ab Epiſcopi morte; niſi quis ordines petat, ut aliquod beneficium Eccleſiaſticum aſſequatur. (10) Sed jam ad rationem eligendi pergamus. Electioni non eſt locus, niſi Eccleſia vacante; (11) adeo ut irritum ſit quidquid conſultum, actumve fuerit Epiſcopo vivente. (12) Præcedere autem debet citatio omnium, qui jus eligendi habeant, dummodo ſint in Provincia: [13] niſi qui eo impedimento detineantur, ſive ætatis, ſive viarum, & ſimilium; ut palam ſit, citationem inutilem fore. [14] Citati autem, ſi adeſſe nolint, poſſunt eorum beneficio renunciare. (15) Et quoniam hac in re plus obeſt unius contemtus, quam plurium oppoſitio; ideo ſi aliquis contemnatur ex eligentibus, vel non opportune citetur, vitiatur electio, etiamſi juſto ſuffragiorum numero polleat. (16) Niſi neglectus, qui fuit, eam electionem adveniens ratam habuerit. [17] At ſi abſens citatus accedere impediatur, poteſt adprobante Capitulo impedimentum jurejurando probare, ſuffragiumque ſuum per inſtrumentum procurationis mandare

[10] Seſſ. 7. C. 10. de reform.
[11] C. bonæ mem. 36. de elec. C. nullus 7. diſt. 79.
[12] C. factus in princip. C. Novatianus. C. ſcire. C. denique 7. q. 5.
[13] C. coram 35. de elect.
[14] C. quia propter de elect. C. ex eo 32. C. ſicut 28. eod. in 6.
[15] C. cum nobis 19. de elect.
[16] C. quod ſicut de elect.
[17] Dict. cap. quod ſicut, & C. ſi cui eligendi 23. de elect. in 6.

mandare uni de Capitulo, vel, si Capitulum consenserit, extraneo: (18) licet item non modo unum, sed & plures procuratores ad eligendum constituere in solidum; non quidem, ut simul admittantur, sed ut qui in suffragio ferendo prævenerit, præferatur; [19] aut, si nemo præveniat, is vincat, qui a majori parte Capituli admittetur; vel, si Capitulares convenire nequeant, is, qui prior in instrumento procurationis nominatus invenitur. Cum vero quis nomine alterius eligit, & suo, non potest ancipiti conscientia dividere suffragia in diversos, sed conferre debet in eundem tam suffragium suum, quam alterius; nisi ad certam personam eligendam fuerit constitutus. Per litteras porro fas non est ferre suffragium; ne quis jus hoc exerceat ante scrutinium: cum in ipso tantum scrutinio ferre suffragium permittatur. (20) Regulariter celebranda est Electio in Ecclesia Cathedrali, [21] tres intra menses a die vacationis, si quidem vacet suprema ejus Ecclesiæ dignitas; intra sex vero, si vacent dignitates minores in Ecclesiis Cathedralibus, aut Regularibus: minus enim damni ex ea mora timetur. [22] Quibus temporibus lapsis, eligendi facultas devolvitur simul cum iis-

B dem

(18) C. quia propter §. illud autem de elect.

(19) C. si quis justo 46. de elect. in 6.

(20) C. si quis justo 46. de elect. in 6. C. quia propter de elect.

(21) C. quod sicut 28. in princ. vers. cum juxta de elect. & C. qua fronte de elect.

(22) C. ne pro defectu de elect. & C. 2. ubi Abbas de Conc. præb.

dem temporum ſpatiis ad proximum Superiorem, ab eoque ad alium, [23] donec ad Summum Pontificem perveniatur: ad quem Electio devolvitur ſtatim, ſi Eccleſia exemta ſit ab Archiepiſcopi juriſdictione, & Sedi Apoſtolicæ proxime ſubjecta; [24] quod obtinet in Præfecturis regularium exemtis, quæ per Electionem tribuuntur. [25] Deficiente vero majore Canonicorum parte, ſive per abſentiam, ſive per negligentiam, ſive per renunciationem, totum eligendi jus tranſit in minorem partem, quæ integrum Capitulum repræſentat. (26) Electionum triplex eſt forma, per inſpirationem, cum omnes uno ſpiritu, veluti numine ducti ad unum eligendum conveniunt; per ſcrutinium, & per compromiſſum. Per ſcrutinium peragitur Electio, quando Capitulum ex eligentium numero tres capit, qui ſecreto, & ſigillatim colligant ſuffragia ſingulorum pura, & certa, omnique conditione, & ambiguitate vacantia: [27] quæ publicantur ſtatim, eaque publicatione mutandæ ſententiæ facultas adimitur. Conferuntur poſtea ſuffragia, & numerantur, ut ejus electio prævaleat, in quem major, & ſanior pars Capituli conſenſerit: ut

non

[23] C. quia diverſitatem de conceſſione præb. dict. C. ne pro defectu, ubi Abbas & C. 2. de elect. in *6*.

[24] C. licet de ſuppl. neglig. Prælat.

[25] Clem. 1. de ſuppl. neglig. Prælat. C. cum ſingula de præbend. in *6*.

[26] Abbas Cap. congregato 53. n. 3., & 4. de elect., & C. gratiam n. 5. 8., & 9. de ſuppl. neglig. Præl.

[27] C. quia propter C. cum terra de elect., & C. 2. eod. in *6*.

non modo numerus, sed & sapientia, & zelus electo faveat: nisi duplo superetur pars melior a majore; tum enim vincet pars major. Quæ tamen, si scienter elegerit indignum, tum dolus eorum electo nocebit; isque præferetur, quem pars melior, & minor dederit. [28] Per compromissum fit Electio, cum Capitulum omne jus suum transfert in alium, sive ex suo corpore, sive extraneum, vel in plures, ut illius, aut eorum sit arbitrium eligere, [29] qui arbitri ad eligendum sumti, mandati formam observare coguntur, si quidem Electionem factam velint subsistere. [30] Impeditur Electio per appellationem, quæ non præcedere potest Electionem, si non eo intendatur, ne Electio fiat omnino; verum ad eum tantum finem interponatur, ne fiat contra Canonum præscriptum. Ut autem appellationes ab Electionibus recte procedant, exponendæ sunt objectiones in instrumento publico; eæque jurejurando confirmandæ tactis Evangeliis. [31] Quæ forma requiritur in appellationibus extrajudicialibus, non in judicialibus, ubi difficilius fraudes obrepunt. [32] Cæterum, ne, sublatis electionibus, quidquam utilitatis earum desideretur, S. C. Trid. novam viam

 aperuit,

(28) C. Ecclesia vestra 57. eod. C. si quando de elect. in 6. C. congregato, ubi Glossa de elect. C. quia propter, ubi Abbas de elect.

(29) C. causam 8. C. cum in causis 30. C. cum in jure 33. C. cum in veteri 52.

(30) C. cum dilectus, ubi Abbas eodem.

(31) C. ut circa de electione in 6.

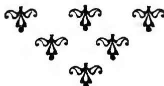
(32) C. Constitutio eod. in 6.

aperuit, qua per examen ad perfectam cognitionem perveniatur illius, quem Summus Pontifex creaturus est Episcopum. [33] Cujus examinis plenior forma traditur ab Urbano VIII. in Constitutione, quam invenies apud Nicolaum hoc tit. Peracto autem hoc examine, probationes collectæ, actusque omnes traduntur uni ex Cardinalibus, ut ea in Consistorio ad Summum Pontificem referat; quæ præconizatio dicitur: posteaque in altero judicium de promovendo fertur, quæ dicitur præpositio, quam sequitur decretum, quod a Summo Pontifice, consultis Cardinalibus, interponitur. Ac forma quidem C. *quia propter* complectitur tam Electiones Episcoporum, quam Præsulum Regularium: de quibus specialia quædam sanciuntur a Conc. Trid.: [34] nam vetuit publicari eligentium nomina, jussitque, ut major tantum numerus prævaleret: nam, suppressis nominibus, ignoratisque meritis eligentium, tantum numerus cum numero, non merita cum meritis conferri queunt. Eodemque Cap. S. C. Trid. in electione regularium sublatæ censentur Electiones per inspirationem, & per compromissum, ut Sacra Congregatio declaravit. (35) Cavit item Sacra Congregatio, ne Abbatissæ, aut Priorissæ, aliæque Monialium Præfectæ creentur, nisi quadragenariæ, & quæ octennium saltem Religiosæ Professionis

(33) Sess. 24. C. 1. de reform.
(34) C. 6. sess. 25. de Regular.
(35) Apud Nicolaum tit. de elect. n. 6.

nis exegerint; vetuitque, ne Episcopus, aut qui ejus mandatu præest electionibus Monialium, Claustra earum ingrediatur, sed jussit, ut e fenestella suffragia colligat, & præsit Electionibus. Sacra item [36] Congregatio Cardinalium cavit, ne in electionibus Præfectarum Monialium Provincialis Ordinis, aut alius quivis regularis virilis sexus suffragium suum misceat. In Italia non licet Abbatissas eligere, nisi ad triennium: neque eam, quæ electa jam fuit, iterum eligere permittitur, nisi triennium aliud ab officio vacaverit. [37] Vicarius item Capitularis secretis suffragiis, perinde ac Prælati Regularium, est eligendus. Specialia vero, ut ejus potestatis summitatem decet, recepta sunt circa Romani Pontificis electionem, quæ præcipuo libello continentur, ubi Canones, & Constitutiones omnes, sive veteres, sive recentiores huc spectantes concluduntur, ut supervacuum, longumque sit ea referre.

(36) Die 7. Martii 1677. | (37) Nicol. tit. de elect. n. 21.

Qui eligere, eligive possint.

TITULUS VII.

Causæ omnes, quibus eligendi potestas aufertur, vel ad naturam referuntur, vel ad legem. Natura prohibentur impuberes ob inopiam consilii. [1] Lege vero excluduntur, qui excommunicatione majori tenentur, & qui non a Canone, sed ab hominis potestate suspenduntur, sive ad tempus prohibentur fungi munere suo; item, qui dicuntur irregulares, hoc est ordinis exercitium amiserint, & consequenter jus suffragii annexum ordini. [2] Sunt vero aliquot, qui eligendi facultate non perpetuo, sed ad tempus destituuntur: quales sunt, qui inter eligentes suffragia laicorum admiserunt, quæ dicitur *Electio per abusum sæcularis potestatis*, ex qua electio irritatur. [3] Item, qui formam contentam in cap. *quia propter* contemserunt, & qui prohibitos per Canones elegerunt, veluti minorem, illegitimum, infamem, [4] qui omnes suffragio quidem ea vice, per triennium vero Ecclesiastici sui muneris

(1) C. ex eo 3. de elect. in *6*.
(2) C. is, cui de sent. excom. Felin. ad cap. Apost. n. *16*. v. dum autem dicitur de excep. C. illa quotidiana 39. ubi DD. C. fin. de procur. C. ult. de Cler. excomm. minist.
(3) C. quisquis 43. de elect.
(4) C. cum in cunctis de elec.

neris exercitio carent ; [5] & si pars eorum elegerint dignum, ad eos omnis eligendi facultas transit, si vero indignum elegerint omnes, tum electio devolvitur ad Superiorem Præsulem ex ordine potestatis. [6] At si elegerint inhabilem, qui erat postulandus, & integrandus a Summo Pontifice, antequam eligeretur; tum itidem, si pars eorum illa electione abstinuissent, omnis ad eos, qui abstinuerunt, eligendi facultas migrat; si elegerint omnes, facultas devolvitur ad Superiorem, a quo electum postulare debebant. [7] Ut vero quis creetur Episcopus, exiguntur justa ætas, nempe XXX. annorum [8] absolutorum, justique, & legitimi natales, [9] & sana religio, & morum virtus, & idonea scientia, [10] ut Doctor, vel Licentiatus saltem in Theologia, vel Jure Canonico publicæ alicujus Academiæ testimonio perhibeatur. [11] Unde rejiciuntur criminosi, hæretici, schismatici, excommunicati; & qui scienter elegit indignum, eligi per triennium ipse vetatur. (12) Rejicitur, qui saltem sex ante menses, quam eligatur, sacros Ordines non susceperit, [13] & qui aliam Ecclesiam, aut alicujus beneficii curati titulum

 retinet,

(5) Dict. C. §. ult.
(6) Gloss. C. perpetuo 7. de elect. in 6.
(7) C. bonæ 23. de elect.
(8) Const. Gregorii XV. 15. Maii 1591.
(9) C. cum in cunct. de elect.
(10) C. cum nobis 19. eod.
(11) Conc. Trid. sess. 22. C. 2. de reform.
(12) C. cum in cunctis C. cum Vinctonensis C. per inquisitionem de elect.
(13) Conc. Trid. sess. 22. C. 2.

retinet, nisi dimittere velit. [14] Ad Parochialem autem Ecclesiam, sive in titulum, sive in commendam administrandam nemo idoneus reputatur, nisi XXV. attigerit annum, & sacros Ordines intra annum suscipiat. [15]

De Postulatione.

TITULUS VIII.

Postulatio est ejus, qui non aliquo corporis, aut animi vitio, sed ex aliquo Canonico impedimento eligi nequit, concors a Capitulo apud majorem potestatem facta petitio. Eaque duplex est, simplex, & solemnis. Simplex est, cum eligendus est aliquis, quem eligere non licet sine consensu ejus, cui subest: ut si eligere velint Monachum, qui opus habet Abbatis sui venia, quæ electio confirmatione indiget; cum ea non indigeat postulatio solemnis. Postulatione enim a S. Pontifice admissa, is, qui postulatur, pro electo, & confirmato habetur. (1) Unde postulatio solemnis est, per quam apud Superiorem potestatem petitur remissio alicujus canonici impedimenti, quo persona postulata irretitur. Nam præter eos, qui neque eligi, neque postulari queunt,

(14) Conc. Trid. sess. 7. C. 2.

(15) C. cum in cunctis §. inferiora de elect. C. licet can. eod. in 6., & C. nemo ibid.

[1] Abbas C. 1. in rub., & Colum. ult. n. 34. de postulat.

queunt, ſunt, qui, etſi eligi non poſſunt, poſſunt tamen poſtulari, ut eligantur, qualis eſt Epiſcopus, qui ad alium Epiſcopatum poſcitur, aut qui juſtam ætatem non habet, nempe minor XXX.; nam qui minor ſit XXVII. ne poſtulari quidem Epiſcopus poteſt: ſicuti neque ullus ex ordinibus mendicantium. (2) Fiet & poſtulatio per ſcrutinium, conſtareque debet omnibus, aut majori parte ſuffragiorum: & ſi pars poſtulaverit aliquem, pars vero elegerit, tum poſtulatio electioni præfertur, ſi numerus poſtulantium duplo excedat numerum eligentium: (3) quæritur jus poſtulato, ex eo die, quo eam admiſit ſuperior poteſtas; ſine cujus conſenſu eam jam Superiori oblatam non licet revocare. [4] Non minus vero poſtulatio examinanda eſt, quam electio, eandemque exigit formam; (5) is autem Superior adiri debet a poſtulantibus, qui jus habet confirmandæ electionis [6].

[2] Cap. diſpendiis extrav. comm. de poſtulat.
[3] Cap. ſcriptum. de elect.
[4] C. bonæ, ubi Hoſt., & Abbas de poſtulat.
[5] Abbas in Cap. quia propter col. 3. de elect.
[6] Abbas C. 11. n. 10. hoc tit.

DE

De Confirmatione Electionis.

TITULUS IX.

QUamvis olim pro electionis confirmatione adeundus erat proximus Superior, puta pro confirmatione Episcopi, Archiepiscopus; nunc tamen, sepositis mediis potestatibus, aditur tantum Summus Pontifex. Igitur electio facta offerri statim debet electo, cui mensis ad deliberandum datur: intra quem, si non consenserit, amittit jus omne sibi ex electione quæsitum, & ad aliam electionem aperitur via. (1) Electus vero, si adsentiatur, ex Nicolai III. constitutione, vel ipse, vel ejus mandatu alius (2) ad Sedem Apostolicam iter intra mensem arripere debet, sumto tempore ad itineris longinquitatem necessario. Confirmationem autem præcedet ante Superiorem examen, tum circa formam electionis, tum circa personæ merita exigenda ad præscriptum Conc. Trid., [3] & Constitutionis Gregorii XIV. incip. *Onus Apostolicæ*. Regulariter ante impetratam confirmationem jus non est electo se immiscere negotiis ullis ejus Ecclesiæ, ni quæsito jure velit excidere.

---

[1] Cap. cupientes 16. in princ., & §. cæterum de elect. in 6. C. quam sit, ubi Gloss. v. *conditio*.
[2] C. nihil §. cæterum de elect.
[3] C. 1. sess. 24. de reform.

excidere. [4] Accepta vero confirmatione, oblatoque teſtimonio litterarum, quibus ea continetur, electo, priuſquam conſecretur, licet exercere tantum ea, quæ ſunt juriſdictionis. [5]

De Conſecratione.

TITULUS X.

IN electum ea, quæ ſunt ordinis, Conſecratione transferuntur. Peragenda eſt autem Conſecratio, ex Conc. Nicæno, ab omnibus, aut tribus ſaltem Provinciæ Epiſcopis juſſu Archiepiſcopi, aut rectius ab ipſomet una cum omnibus, aut duobus ſaltem ſuffraganeis; ac, ſi ordinandus ſit Archiepiſcopus, adeſſe debent ſuffraganei omnes, aut ſaltem tres eum ordinaturi; at, ſi nonniſi unus in Provincia inveniatur Epiſcopus, duo ſaltem e finitimis arceſſentur. [1] Exemti vero, quique ſoli Apoſtolicæ Sedi ſubjiciuntur, vel ab ipſo Pontifice, vel a tribus Epiſcopis juſſu Summi Pontificis conſecrantur. Poſt Conſecrationem autem omnia, quæ habebat Epiſcopus, beneficia vacant. (2) Tempus

[4] C. avaritia de elect. in 6.

[5] C. accedentibus de exceſ. prælat., ubi Abbas n. 4. C. injunctæ extrav. com. de elect.

[1] Can. Apoſtolica can. mos antiq. diſt. 65. can. Epiſcopi diſt. 64. per totam can. Ocius diſt. 65. Cap. Archiepiſcop. 6., & ſeq. de ordin.

[2] C. cum in cunctis §. cum vero. de elect.

Tempus autem, intra quod ex Sac. Conc. Trid. præscripto (3) electus Episcopus est consecrandus, sunt tres menses, quibus elapsis, si consecrati non inveniantur, perceptos fructus amittent, delatas ipsas Ecclesias ipso jure amissuri, si tres alios ultra menses Consecrationem protraxerint. Celebrandaque est Consecratio in ipsa, cui præesse debet, Ecclesia, vel in Provincia, ubi ei commodum fuerit, si actus hic exercendus sit extra Romanam Curiam: solemnis Consecrationis dies est Dominicus, hora tertia, qua scimus Spiritum Sanctum e Cœlo delapsum: [4] præmittique debet antecedenti die jejunium, tam a consecraturo, quam a consecrando observandum, qui item consecrandus initio ejus actus religionis, & morum examen subire debet; [5] posteaque adhibetur ea Consecrationis forma, quæ præscribitur in Concilio Carthaginensi IV., [6] hoc nempe ritu. Duo Episcopi Evangeliorum Codicem super humeros, & cervicem ejus, qui consecratur, impositum tenent, & unus, qui primas inter duos Episcopos sibi adjunctos agit partes, fundit super eo benedictionem; aliis caput illius manu tangentibus, ac solemnibus precibus adhibitis, ejusdemque capite, ac manibus Sacro Chrismate delibutis. Quibus omnibus peractis juramentum fidelitatis Gregorii VII.

[3] Sess. 23. C. 2. de reform.
[4] C. ordinationes Episcop. ubi Glos. dist. 75.
[5] Can. qui Episcop. 2. dist. 23.
[6] Can. Episcopus ead. dist.

VII. verbis conceptum Pontifici Romano præstatur. [7] Abbatibus autem Consecrationis loco benedictio tribuitur. [8] Abbatissæ, si intra annum a Consecratione sua benedictionem petere negligant, excident omni jure, quod adquisiverant.

De receptione, & auctoritate Pallii.

TITULUS XI.

PAllium, quod in tanta suæ originis obscuritate aliqui putant, fuisse torquem, & ornamentum Imperatorium, nunc inter insignia sacra relatum, (1) est humerorum amiculum ex agni lana candida, demissum e collo ad pectus, & humeros, per quatuor fasciolas utrinque pendentes, cujus extremis nigræ cruces intexuntur: significans pastoralis officii pro ovium salute sollicitudinem, [2] & amplitudinem potestatis: cum sit proprium insigne Metropolitanorum, sumtum ex Altari, ubi conditur B. Petri corpus; adeo ut ex eodem B. Petri corpore sumtum vulgo dicatur. [3] Idque ita describitur

[7] C. ego de jurejur.
[8] Clem. 2. §. statuimus de statu monach. C. 1. de suppl. neglig. Prælat.

[1] Polydor. virg. de invent. rer. lib. 4. C. 12.
[2] Pelusiot. lib. 1. Epist. 136.
[3] C. significasti de elect.

ſcribitur a Sleydano. [4] In die Agnetis Virginis, qui eſt Januarii XXI. in templo D. Agnetis Romæ, cum in Miſſa imploratur Agnus Dei, ſuper Altare ponuntur agni duo candidi, poſtea traduntur Baſilicæ D. Petri Subdiaconis; hi mittunt illos in paſcua, ſuoque tempore tondent, ex eaque lana permiſta reliquæ lanæ, cum in filum deducta fuerit, parantur Pallia. Latitudine ſunt ad tres digitos, ab humeris propendent in pectus, atque renes: ad extremum ſunt laminæ plumbeæ tenues ejuſdem latitudinis; ad hunc modum contextæ deferuntur ad corpora D. Petri, & Pauli, ac certis ibi precibus expeditis relinquuntur per noctem unam: altero die Subdiaconi recipiunt, & honeſto loco diligenter aſſervant. — Epiſcopis Pallium non convenit, niſi ex privilegio admodum paucis: nempe Hoſtienſi, Papienſi, Lucenſi, Quinqueeccleſienſi, Bambergienſi. (5) Pallio autem Archiepiſcopale munus adhæret, ut ne nomen quidem quis Archiepiſcopi mereatur, antequam Pallium receperit, [6] ſine quo prohibetur Concilium Provinciale convocare, Chriſma conficere, conſecrare Epiſcopos, aliaque gerere, quæ cum Miſſæ ſacrificio ſunt obeunda; [7] etſi poſſit Epiſcopis aliis ſibi ſubiectis permittere, ut ſuffraganeum conſecrent.

[4] Lib. 3. commen. anno 1541.

[5] Vid. Vallenſ. h. tit. §. 1. n. 6.

[6] C. niſi de auctor., & uſu pallii.

[7] Hoſt. in ſumm. h. tit. C. quod ſicut 18. §. præterea C. ſignificaſti 3. de elect. diſt. 100. per tot.

crent. [8] Petendum Pallium eſt intra tres menſes a Conſecratione, & quidem enixis precibus, neque illius conceſſio eſt aliqua criminis objectione retardanda; niſi accuſatores ſe pœnis, ſi fefellerint, offerentes, crimen intra duos menſes promiſerint probaturos: [9] dandoque Pallio, fidei, & obedientiæ juramentum erga Summum Pontificem ab Archiepiſcopo exigitur. [10] Porro ſolus Summus Pontifex, utpote cujus juriſdictio in omnem orbem terrarum effunditur, Pallio ubique utitur, & ſemper; cæteri nonniſi ſuæ intra juriſdictionis fines, ſtatis, certiſque diebus, in ſolemni miſſarum celebratione; nempe in Chriſti die natali, die feſto Sancti Stephani, Sancti Johannis, Circumciſionis Domini, Ephiphaniæ, Palmarum, in Cœna Domini, Sabbatho Sancto, tribus diebus Reſurrectionis, Pentecoſtes, in feſto Sancti Johannis Baptiſtæ, & omnium Apoſtolorum, in tribus diebus feſtis B. Mariæ, in Commemoratione omnium Sanctorum, in dedicatione Eccleſiarum, in præcipuis feſtis diebus Eccleſiæ Archiepiſcopalis, in ordinatione Clericorum, in Conſecrationibus Epiſcoporum, & in die anniverſaria, quam celebrat Archiepiſcopus propriæ Conſecrationis. [11] Cæterum ipſam Archiepiſcopi perſonam, eandemque

---

[8] C. ſuffraganeis de elect.
[9] Extravag. comm. malitiis de auct.
[10] Can. optatum diſt. 100.
[11] C. ult. de fer. C. pronunciandum de Conſecr. diſt. 3. Gloſſ. C. ad honorem v. ad honorem de auctorit., & uſu pallii C. 2. eod.

que Ecclesiam Pallium non egreditur; adeo ut neque alteri sit commodandum, & cum eo simul sit humandum; & si mutet Ecclesiam, pro nova Ecclesia novum sit, tam ei, quam successori suo impetrandum.

De vita, & honestate Prælatorum.

TITULUS XII.

PRæter communes virtutes, quibus abundare oportet Episcopum, sunt & præcipua quædam, quæ munus suum comitantur. Etenim non solum ipse criminibus vacare debet Episcopus, sed quamlibet aliorum offensionem, sive, ut ajunt, scandalum, & suspicionem declinare: ne per eum alii deteriores reddantur, per quem deceret fieri meliores. Unde effugere debet & criminosos, ne suo commercio vitam eorum adprobare censeatur: & ne sibi reverentiam ipse minuat, frequentiam quoque aliorum, ac nimiam familiaritatem vitabit. Temperabit vero mansuetudine potestatem, prudentiamque, ac dexteritatem ad concordiam, & conciliationem diffidentium animorum adhibebit, pacem litibus anteponens. [1] Opes ad pauperum levamen, & ad excipiendos hospites, non ad inanes sumtus conferet. Tempus, quod ei

[1] C. licet plerunque dist. 45.

ei supereſt, vel orando, vel concionando traducet. Severitatem charitate mulcebit. Indumenta culta, & munda ſumat; quæ luxu ſimul careant, & ſordibus, ut invidiam pariter, & contemtum caveat. Eoque geſtu ſe, atque habitu oris proferat; ut condita in animo virtus exterioribus ſignis ad aliorum imitationem explicetur. [2]

De officio Archidiaconi.

TITULUS XIII.

ARchidiaconus eſt Epiſcopi Vicarius a jure conſtitutus, oculus etiam Epiſcopi appellatus, [1] propter latam adminiſtrationem, & in rebus gerendis poteſtatem: quam oportuit poſtea, utpote ſuſpectam, & ipſimet Epiſcopo periculoſam, extenuare, diviſa poteſtate in Vicarium, quem appellant Generalem, qui ab ipſomet Epiſcopo mandatam habet juriſdictionem. Priſcis enim temporibus, exceptis Sacramentalibus muneribus, omnia ſub Archidiaconi poteſtate manebant, qui ob auctoritatem rerum gerendarum, & juriſdictionem Archipresbytero antecellit, quamvis hic ordine præſtet; cum ille non aſcendat ſupra ordinem Diaconorum. Nunc autem, creatis Vicariis, C Archi-

[2] Diſt. 40. per tot. clem. 2. de vita, & honeſt. Præl.

[1] C. 1. C. ad hoc de off. Archid.

Archidiaconi munus depressum est, ac varie mutatum pro consuetudine locorum: ut de jure communi, ubi non obstet præcipua consuetudo, partes illius sint hæ, quas referemus, dum simul, quid ad hoc munus exigatur, explicabimus. Ac primo ex S. C. T. requiritur, ut promovendus ad Archidiaconatum ætatem habeat XXV. annorum, [2] sitque dimissus, vel, ut vulgo ajunt, licentiatus e studiis vel Theologiæ, vel Juris Canonici. (3) Dum autem res divina solemniter peragitur, Archidiaconi est munera sacra in Ecclesia Diaconis, & Acolytis tribuere, & Episcopo celebrante Evangelium prælegere, aut alteri Diacono mandare prælegendum. Ejus item est Episcopo absente, ac probante, tertio quoque anno lustrare, sive visitare Diœcesim., & Parochiam annis singulis, ut minores errores corrigat; majora vero crimina rejiciat ad Episcopum. [4] Ad Archidiaconi quoque curam pertinet examinare vocatos ad Ordines sacros, vel ad curam Ecclesiarum Diœceseos, quos ille sistit, & offert Episcopo: (5) item & custodire opes Ecclesiæ, atque immittere in possessionem eos, quibus beneficia conferuntur. [6] Prohibetur tamen excommunicare, [7] litteras dimisso-
rias

[2] C. cum in cunctis §. inferiora de elect.
[3] C. T. sess. 23. C. 12.
[4] C. 1. ubi Gloss. de off. Archid. vers. de tertio C. mandamus. C. ad hæc eod.
[5] C. ut nostram eod.
[6] C. 5. h. tit. C. licet de pœnis C. dudum de elect.
[7] C. significasti h. tit.

rias ad ordines suscipiendos dare, [8] Monasteria visitare. Etsi vero propter dignitatem ordinis, ut diximus, in re divina peragenda præcedat Archipresbyter Archidiacono: si tamen hic, quamvis Diaconum profiteatur, sit etiam Sacerdos, tum, quia ordine par est Archipresbytero, & jurisdictione major, etiam in celebratione Sacrorum præferetur. [9]

De officio Archipresbyteri.

TITULUS XIV.

ARchipresbyter est Caput Sacerdotum, qui vocantur Presbyteri, sive seniores; is, Episcopo absente, locum subit illius in re divina facienda, sive celebranda Missa, aliisque divinis officiis: dictus Archipresbyter urbanus, si munus hoc exerceat in Cathedrali, sive in Civitate; ruralis vero in minoribus Oppidis appellatur, sive Decanus, quod decem præsit rura implentibus Clericis. [1] Archipresbyteri munus est peragere sacrum, & administrare Sacramenta, vel alii peragenda, & administranda mandare, dum ne rem sacram mandet

 in

[8] C. ult. h. tit.
[9] Vid. apud Nicol. h. tit. decretum S.Rituum Congregationis, & Rotæ in una Viterbien. de celebr. miss. 11. Decembr. 1609.
[1] Cap. 1. de offic. Archipresb. C. penult. eod. C. ad hæc 7. de off. Archidiacon.

in fraudem primæ dignitatis; [2] docere item rectam vivendi normam Sacerdotes, & pœnitentem infirmum consulto Episcopo conciliare: [3] prout late fuit explicatum a Sacra Rota in decisione, quam affert Barbosa; (4) habetque in subjectos suos admonendi, non coercendi potestatem, nisi Episcopo jubente.

Tam autem Archidiaconus Diaconatum, quam Archipresbyter Sacerdotium intra impetrati muneris annum impetrare debent. [5]

De officio Vicarii.

TITULUS XV.

INvaluit sæculo præsertim XII. consuetudo creandorum Vicariorum, qui & Officiales appellantur, & Vicarii generales. Neque ex laicis, [1] neque ex ordine mendicantium licet sumere Vicarium, [2] neque ex Clericis conjugatis, [3] neque ex minoribus XXV. annis, [4] neque ex consanguineis Episcopi, ut Sacra

[2] S. Congr. apud Barbos. de can., & dignit. C. 5. n. 46., & seq.

[3] C. ut singulæ. C. ministerium: C. officium de off. Archip.

[4] De Canon., & dign. C. 6. n. 32.

[5] Clem. 1. de ætat., & qual. C. 1. dist. 60.

[1] C. in novam 16. q. 7.

[2] Clem. etsi 2. v. ad prioratum de rescript. Rebuf. in praxi tit. de Vicariis Episcop. n. 30.

[3] C. 2. de Cleric. conjug.

[4] C. cum in cunctis 7. §. inferiora de elect. Vall. h. tit. §. 3. neque.

Sacra Congregatio respondit in una Tarentina 6. Aprilis 1655. In constitutum autem Vicarium transit omnis jurisdictio, sive spiritualis, sive temporalis, quae jure ordinario competit, excepta collatione beneficiorum, quae vi generalis commissionis non transfertur, & facultate recipiendarum resignationum; item facultate cogendae Dioecesanae Synodi, Dioecesis visitandae, dimissorias dandi, res Ecclesiasticas alienandi, feudales caussas cognoscendi, recipiendi juramentum Episcopalium Vassallorum, indulgentias concedendi, & ea, quae sunt Episcopalis ordinis, exercendi. Excipiuntur etiam a generali mandato, quo Vicarius constituitur, omnia, quae competunt Episcopo jure speciali; item, ex multorum sententia, cognitio caussarum matrimonialium, [5] & caussarum criminalium ultra inquisitionem, & levem coercitionem. [6] A Vicario autem generali ad Episcopum non appellatur, quia cum eo constituit unum tribunal; cumque mandatam habeat jurisdictionem, fungitur vice mandantis, ideoque videretur ab Episcopo ad eundem Episcopum appellari. Extinguitur Vicarii jurisdictio, si Episcopi jurisdictio extinguatur, sive morte, sive captivitate, sive poena, &

 deni-

[5] C. accedentibus 12. de excess. Prael. Conc. Trid. de reform. sess. 24. C. 20.

[6] C. penult. de officio Vicarii ibid.

denique voluntate Episcopi, si eum amoverit, aut ipsius Vicarii, si munus deposuerit. Est & aliud genus Vicariorum cum aliqua jurisdictione, qui appellantur Foranei, quique ab Episcopo constituuntur in minoribus Oppidis; cum Generalis ubique adesse non possit. Hi propter locorum distantiam separatum ab Episcopo tribunal habent, ideoque ab iis ad Episcopum appellatur. Sunt & Vicarii, qui in divinis, nempe in Sacramentorum administratione loco Parochi, vel occupati, vel absentis, dicuntur constituti ad tempus, vel in perpetuum, prout necessitas postulat, cum congrua fructuum portione, approbante Episcopo, ex ipsius Parochiæ reditibus detrahenda. [7] Sunt item Vicarii, qui Apostolici nuncupantur, ab Urbe missi, ut administrent vice Episcopi, vel absentis, vel rei alicujus gravis criminis, vel aliam necessariam ob causam.

De Coadjutore.

TITULUS XVI.

Episcopis aut ægrotantibus, aut furentibus, aut alia justa ratione administrandæ Ecclesiæ facultate carentibus dabatur olim perpetuo, nunc autem, ne commoveatur desiderium alienæ mortis,

---

[7] Conc. Trid. C. 7. sess. 7. de reform. sess. 25., & 16., & sess. 23. C. 1. cum concordan.

tis, datur ex Conc. Trid. ad tempus Coadjutor, qui perinde, atque ipse Episcopus titularis in Ecclesia resideat, attributa ei certa fructuum portione, si utrique sufficiant; sin minus, pro Coadjutore remanebunt ii fructus, qui superfunt ex necessaria substentatione coadjuti, ac si Coadjutori satis non sit, quod deest, ex Parochianorum substantiis, aut alicunde supplebitur.

Quod si evidens Ecclesiæ utilitas perpetuum Coadjutorem postulet, causa cognita a Summo Pontifice concedetur.

De Chorepiscoporum usu sublato.

TITULUS XVII

Chorepiscopi, sive Episcopi locorum erant, qui in eadem Diœcesi gerebant in minoribus Oppidis munus Episcopi in majori Civitate manentis, cum potestate quidem Presbyterali majore, minore vero Episcopali: nam tantum minores ordines conferebant, non vero sacros, & a gravioribus negotiis abstinere debebant. Sed cum intra suæ potestatis fines non se continerent, & Episcopalem auctoritatem perturbarent, evenit, ut is ordo primum ex Oriente, postea ex Occidente tolleretur, ac tandem sub Carolo Magno, & Leone III. ab Ecclesia prorsus exularet.

De Translatione.

TITULUS XVIII.

SPirituale Conjugium, quod inter Episcopum, & Ecclesiam contrahitur, solvitur per translationem ejusdem ad aliam Ecclesiam, cum qua novum conjugium initur. Transfertur autem Episcopus a Summo Pontifice ad aliam Ecclesiam justis ex caussis: nempe si præsens Ecclesia eversa sit ab hostibus, ita ut nihil Episcopo administrandum supersit, vel, si Episcopus ita meritis præcellat, ut sit ad majoris Ecclesiæ regimen utilior. [1] Adeo autem pendet a Summi Pontificis potestate translatio, ut, si sine illius auctoritate quis mutet Ecclesiam, non novam modo, sed & veterem, quam regebat, amittat; [2] &, si consenserit Pontifex, ut Episcopus transferatur ad Ecclesiam majorem, non possit transferri ad minorem: [3] vacatque prior Ecclesia statim, atque, adprobante Pontifice, quis Episcopus translationi consenserit. [4] Et hæc de majorum; nunc de minorum beneficiorum permutatione tractemus. Minora beneficia Episcopi, cujus in loco sita sunt, auctoritate permutantur, adeo ut, si sub diversis Diœcesibus sint, cujusque

[1] C. suas 35. 7. quæst. 1.
[2] C. 3., & C. 1. de transl. Episcop.
[3] C. licet eod.
[4] Piring. h. tit. §. 3.

que Diœceseos Episcopi consensus exigatur. [5] Est autem permutatio mutua beneficiorum dimissio, sive resignatio, ut alter alterius dimittentis beneficium consequatur. Unde, si alius resignare nolit, alter, qui ante resignavit, ne sua simplicitate capiatur, posset ad resignatum beneficium redire: [6] ac, si neglecto Episcopi consensu, aliqui permutent, beneficia per sententiam judicis amittent. [7] Antequam autem permutationem Episcopus permittat, cognoscere debet caussas, propter quas petitur, & exigere consensum eorum, qui jus habent vel conferendi, vel eligendi, vel præsentandi ad beneficia, de quibus agitur: itemque cavere, ut in Ecclesiis permutatio publicetur, illudque omne servetur, quod a Gregorio XIII. præscribitur. [8] Dum autem spirituale cum temporali non commutetur, omnia beneficia licebit inter se permutare, etiamsi Curatum cum simplici permutetur. [9] Excipiuntur beneficia unita, hoc est, quæ cumulata inveniuntur aliis Ecclesiis in tempus futuræ vacationis, ne fraus fiat Ecclesiis, in quarum incrementum ea unio cedit. Item excipiuntur beneficia summo Pontifici reservata, quorum permutatio sine Summi Pontificis consensu

[5] Andreas Gammar de rer. perm. sive in C. 1. eod. in 6. n. 33., & seq.

[6] C. cum universorum de rer. permut.

[7] C. cum olim 7. de rer. permut.

[8] In Const. incip. *humano judicio*.

[9] C. cum venerabilis, ubi DD. de except.

ſenſu non permittitur, & tandem beneficia litigioſa, propter vetitam rei litigioſæ in alium translationem, pendente judicio. [10]

De Renunciatione.

TITULUS XIX.

Renunciatio, ſive reſignatio beneficiorum eſt proprii juris voluntaria dimiſſio certis ex cauſis ex auctoritate ſuperioris. Quod a priſcorum ſæculorum ſeveritate alienum, frequentari cœpit ſub Alexandro III. juſtis allatis cauſis. [1] Duplex eſt autem reſignatio, tacita, quæ a jure ipſo inducitur, cum quis Clericus aut nuptias contrahit, aut beneficium ſuſcipit, priori repugnans, ſive incompatibile, ut vocant, cum altero, quod habebat: nam utroque caſu beneficium vacat: quia neque nuptiæ ſimul cum beneficio, neque duo beneficia incompatibilia in eandem perſonam cadere poſſunt. [2] Expreſſa eſt, quæ fit verbis dimittendi animum declarantibus; quæ item vel pura eſt, ſive conditione vacans, ubi nihil renuncianti ex eo beneficio reſervatur, quæ fieri poteſt coram legitimo ſuperiore, etiamſi non ſit Papa; vel conditionalis, quæ Pontificis

[10] Piring. in decretal. de rer. perm. §. 40.
[1] C. 10. de renunciat,
[2] C. de multa 28. de præb. C. diverſis de Clericis conjug.

tificis auctoritatem requirit, [3] ut si quis velit retinere aliquid ex beneficio dimisso, vel, si dimittit, alicui a se demonstrato conferatur, aut si dimittendo exceperit, ut mortuo eo, in quem beneficium destinat, liceat renuncianti ad beneficium redire. [4] Licet autem a se abdicare omnia beneficia, etiam Pontificatum Maximum, ut Cœlestinus proprio exemplo, & successor ejus Bonifacius VIII. sua constitutione sancivit. [5] Non licet autem dimittere beneficia majora, nempe majores dignitates, & Abbatias exemtas, sine permissu Pontificis, qui sequentibus ex causis assentitur: nempe ex conscientia criminis a dimittente admissi, propter quod, etiam peracta pœnitentia, est ei munere carendum. Deinde ex imbecillitate corporis, qua pastoralia officia impediantur: præterea ex pervicacia plebis sibi subjectæ, quæ ad parendum cogi nequeat; & ex gravi offensione, sive scandalo, quod vitari sine Ecclesiæ dimissione non possit; necnon ex summa Præsulis imperitia, & tandem ex irregularitate ab injustis natalibus procedente, [6] quæ omnia breviter his comprehenduntur versibus.

Debilis, insanus, male conscius, irregularis,
Quem mala plebs odit, dans scandala, cedere possit.

Minora

[3] Const. 58. S. Pii V.
[4] C. quam pio. 1. q. 2. C. cum pridem C. ult. de pactis. Garzia de benef. p. 11. C. 3. §. 2. n. 152.
[5] C. 1. de renunc. in 6.
[6] C. nisi cum pridem 10. de renunc.

Minora vero beneficia curata recte dimittentur coram Episcopo, dum ne dimittantur intra triennium a capta illorum possessione, ac dummodo accedat aliqua ex caussis, quæ in S. Pii V. constitutione præscribuntur, [7] quæ similes sunt fere superioribus. Nulla porro resignatio valebit, si resignans, sive validus, sive infirmus, ante diem vigesimum a facta resignatione decesserit; quod ex Regula XVIII. Cancellariæ proficiscitur. Neque, si de beneficio jurispatronatus agatur, sine patroni consensu resignatio subsistit. [8] Præterea inutilis est resignatio beneficiorum litigiosorum ex caussa superius adducta, & beneficiorum unitorum, antequam unio effectum consequatur. [9] Item beneficiorum in commendam datorum, donec tradantur in titulum, & pensionem Ecclesiasticam, ne illarum vacatio differatur. [10] Inutilis est etiam resignatio in alterius fraudem intenta. Denique nulla beneficiorum Episcopatu minorum resignatio subsistet, nisi ex præscripto Constitutionis Gregorianæ publicetur. [11] Resignamus etiam per procuratorem, sive unum, sive plures; sive clericum, sive laicum, dummodo facultas resignandi, cum certi beneficii demonstratione mandato scriptis tradito con-

[7] In Bulla, quæ incipit *quanta*.

[8] Piring. tit. de renunc. sect. 6. §. 1.

[9] Conc. Trid. sess. 23. C. 18. de reform.

[10] Piring. h. tit. sect. 2. C. 2.

[11] Constit. Gregor. XIII. incip. *humano vix jud.*

contineatur. [12] Ubi autem renunciandi facultas fuerit impetrata, non est amplius pœnitentiæ locus, [13] quamvis ad renunciatum beneficium liceat ex nova caussa, novaque impetratione redire; [14] sicuti Episcopo fas est repetere Ecclesiam, quam hostium metu, vel ob valetudinem monachismo suscepto reliquit, si caussæ istæ cessaverint. [15]

De Depositione, seu Degradatione.

TITULUS XX.

EXemplo exauctorationis militaris, quæ, detracto cingulo, quod erat insigne militiæ, peragebatur; etiam Ecclesia, quæ pia, & cœlestis militia est, clericorum, sive militum suorum exauctorationem induxit, quam depositionem, sive degradationem appellamus, in qua clerico detrahuntur insignia clericalia singulorum, quos suscepit, ordinum a Summo ad novissimum, conceptis verbis, quæ sententias continent oppositas formulis illis, quibus singuli ordines conferuntur, turbata etiam clericali corona per capillorum abrasionem: ut ademtum ei appareat exercitium omne, quod accepit, manente tamen ordinis charactere, ac pote-

[12] Clem. unica de renunc.
[13] C. quidem de renunc.
[14] C. cum inter 2. eod.
[15] C. post transl. eod.

potestate: [1] quamvis sæculari judici, coram quo hic actus exercetur, puniendus tradatur, ad sæcularem statum redactus, adjectis precibus, ut quam mitissime tractetur. [2] Olim Episcoporum depositio per XII. Episcopos, Sacerdotum per sex, Diaconorum itidem per tres Episcopos peragebatur. [3] Verum propter convocandorum Episcoporum difficultatemConc. Trid. [4], Episcoporum degradatione in priore observatione relicta, de Sacerdotibus constituit, ut sufficiat eis degradandis Episcopus, cui Sacerdos, vel Clericus ille subest, accitis, quod commode fieri possit, Abbatibus Mitræ, ac Baculi jus habentibus. Sed non ex omni crimine funesta hæc solemnitas est adhibenda, sed ex enormibus tantum, ex quibus Clericus sæculari bracchio puniendus traditur: nempe hæreseos, [5] falsationis litterarum Apostolicarum, [6] ob calumniam, & conspirationem in suum Episcopum, [7] falsationis monetæ, [8] ob celebrationem Missæ, & auditas confessiones sine ordine sacerdotali; [9] ob aversam venerem; [10] ob surreptam sacram, in qua Eucharistia

[1] C. quod quidam 5. q. 1. C. licet 31. q. 7.
[2] C. 2. de pœnis in 6. C. novimus de verb. signif.
[3] Can. felix 15.
[4] C. 4. sess. 13. de reform.
[5] C. ad abolendam, ubi Gloss. de hæret.
[6] C. ad falsarior. de crim. falsi.
[7] C. si quis Sacerdotum 55. q. 1.
[8] Urban. VIII. Const. 1.
[9] Clem. VIII. Const. 81.
[10] Pius V. Const. 72.

Digitized by Google

chariſtia conditur, pixydem. [11] Eſt & depoſitio, quæ appellatur verbalis per ſententiam judicis in minoribus delictis, per quam neque ſæculari Clericus traditur, nec privilegia ordinis amittit. [12]

De Sacerdotibus in inferiori ordine conſtitutis.

TITULUS XXI.

PRoximus Epiſcopali ordini Presbyteralis eſt, ſive ordo minorum Sacerdotum, quos tum Chriſtus inſtituit; cum LXX. diſcipulos creavit; in quorum locum Presbyteri ſucceſſerunt; minores Epiſcopis in Apoſtolorum locum ſuccedentibus. Presbyterorum poteſtas partim ex ordine trahit, partim ex jurisdictione. Trahit ex ordine Divini Corporis conſecrationem, prædicationem Divini Verbi, & infirmorum unctionem. Trahit ex juriſdictione poteſtatem ligandi, ſolvendique animas; quod autem juriſdictionis Presbyteri habent, nempe facultatem dimittendi peccata, & retinendi, poteſt Epiſcopus arbitrio ſuo vel inhibere, vel contrahere, ſive reſtringere, vel laxare: præterquam in mortis articulo, quo caſu Presbyteri in morientem

[11] Innocent. XI. apud Rainald. tit. 2. C. 14. n. 3. Fagnan. in C. cum non ab hom. de jud. n. 68.

[12] C. cum non ab hom. de jud.

tem liberam habent dimittendorum peccatorum potestatem. [1]

Invenitur & Presbyterarum nomen, quæ uxores erant Clericorum ante Presbyteratum ductæ, post Presbyteratum sororum loco habebantur: [2] quo etiam nomine gaudebant vetustiores viduæ sacris addictæ ministeriis. [3]

De iis, qui sunt in Sacris constituti.

TITULUS XXII.

PResbyteris minores gradu sunt Diaconi. Diaconus est idem, ac latine minister: quia olim non modo rei sacræ, sed & civilibus Ecclesiæ negotiis vacabant, instituti ab Apostolis, ut in eos deponerent rerum temporalium curam: ideo priscis temporibus in singulis Urbibus creabantur septem, quia totidem Apostoli Hierosolymis creaverant; [1] nostris autem temporibus ministeriis tantum sacris adscribuntur, Sacerdoti sacrificanti, vel alia Sacramenta administranti operam præbentes, & in Missæ sacrificio Evangelium recitantes, [2] urgen-

[1] Conc. Trid. C. 15. sess. de reform. Cucchus inst. major. lib. 17. tit. 16. n. 45.

[2] C. 18. d. 32.

[3] Conc. Carthag. 4. can. 12.

[1] C. Diaconi 11., & 12. d. 93. C. Dominus noster 25. §. meminisse ead. d.

[2] C. 1. vers. ad Diaconum d. 25.

urgenteque necessitate baptizandi, Eucharistiæque administrandæ curam suscipientes. [3] His veluti subsidiarii accesserunt Subdiaconi, quorum est munus Diacono ad Altaria subservire, sacra lintea, vasa, panem, & vinum ad usum Sacrificii necessaria præparare, Episcopo, & Sacerdoti manus in Sacrificio abluentibus aquam effundere, in Missa Epistolam recitare, strepitum, dum Sacra celebrantur, ab Ecclesia prohibere. [4] Cum autem super sacrorum ordinum ætate antiquitas variaverit, C. Trid. decreto [5] definitum est, ut nullus in posterum ordinaretur Subdiaconus ante annum XXII., nec Diaconus ante annum XXIII., neque Presbyter ante annum XXV. ætatis. Constituit præterea Sac. Conc. Trid. circa sacros ordines, ut ordinandi per mensem ante ordinationem Episcopum adeant; cujus jussu Parochus, propositis eorum in Ecclesia publice nominibus, natalem, vitam, & mores eorum exploret; [6] & ex sacrorum Canonum veteri præscripto idem Concilium jussit, ut ante ordinationem Episcopus coram peritis Sacerdotibus de doctrina, moribus, ætate, ac genere ipsorum examen instituat.

Fuerunt olim usque a primis Ecclesiæ temporibus & Diaconissæ, vel Diaconæ, quæ operam in piis muneribus præstabant fœminis,

D

[3] C. præsente d. 93.
[4] Catechism. de Sacram. ord. n. 37.
[5] De reform. sess. 23. C. 12.
[6] Sess. 23. C. 5. de reform.

nis, Ecclesiæque ministrabant iis in rebus, ubi per pudorem sexus licebat.

De iis, qui sunt in minoribus Ordinibus constituti.

TITULUS XXIII.

INfimus Clericorum ordo eorum est, qui tonsura initiantur. Clerici enim, utpote observantiores Ecclesiasticæ severitatis, antiquos mores retinuerunt, & tondendi capitis usum, qui veterum Romanorum erat, omnibus temporibus in Latina Ecclesia custodierunt. Coronæ autem figuram tonsione capillorum in capite designatam gerunt, vel ut imaginem ferant spineæ Coronæ, quæ Christo fuit imposita, vel ut notam exhibeant regiæ dignitatis, quæ vere non ab humano, sed a divino regno defertur. Tonsura ex Sac. Conc. Trid. decreto [1] initiari quis nequit, nisi suscepto Sacramento Confirmationis, & consequenter septem annos natus, ut tamen & litteras sciat: [2] cum ejus officium sit psallere in Choro, vicariamque operam præstare Clericorum aliorum

[1] Seff. 23. C. 4.

[2] C. ult. de temp. ordin. in 6.

rum absentium. [3] Ingressus autem quis ordinem Clericorum per primam tonsuram acquirit omnia Clericorum privilegia, & facultatem simul petendorum aliorum ordinum, & primo eorum, qui appellantur minores, ut a sacris, nempe majoribus distinguantur. Minores enim ita ministerio sacro vacant, ut a contactu Sacramentorum abstineant. Sunt autem minores ordines quatuor, quorum primus est Ostiariorum, [4] qui, Ecclesiæ clavibus acceptis, claudendis, aperiendisque foribus, arcendisque infidelibus, & excommunicatis præficiuntur. Secundus est Lectorum, quibus sacri Libri populo ex suggestu recitandi traduntur. [5] Tertius est Exorcistarum, qui facultatem accipiunt ejiciendorum Dæmonum certis, & solemnibus imprecationibus. [6] Quartus est Acolytorum, sive sectatorum, quorum est comitari, & affectari Episcopum, funalia, sive cereos præferre, suggesta Diaconis pro Eucharistiæ administratione præparare. Ordinibus vero majoribus quidem interdictum est in Ecclesia Latina conjugium, non minoribus, quamvis uxorem ducentes minores Clerici amittant Ecclesiastica beneficia. [7]

---

[3] C. 1. d. 25. can. psalmista d. 23., & C. 1. d. 21.

[4] D. 25. C. 1. §. ad Ostiarium.

[5] §. ad Lectorem ead. d.

[6] §. ad Exorcistam.

[7] C. quod a te 3. de Cler. conjug.

Communia tam minorum, quam majorum Ordinum.

TITULUS XXIV.

Ordinum ubique conferendorum potestas solius est Summi Pontificis: Episcoporum enim aliorum facultas propria Diœcesi terminatur: alterius vero Diœceseos Clericum sine venia Episcopi Diœceseos illius ordinare prohibentur, nisi quem triennio inter familiares habuerint, eique ordinato statim beneficium conferant. [1] Concessa autem venia, quæ litteris, quas appellant dimissoriales, committitur, morte concedentis non expirat, nisi a successore revocetur. [2] Porro proprius alicujus hominis Episcopus quis dicitur aut ratione originis, si natales vel ipse, vel pater habuerit in ea Diœcesi, ubi domicilium non fortuito, sed permanendi animo locaverat: aut ratione domicilii, si vel ipse ordinandus a patre seorsum habitans, vel ipse pater cum filio secum habitante firmum domicilium eo transtulerint: aut ratione beneficii, si ea in Diœcesi, ubi ordines petit, beneficium ordinando sit paratum, quod vitæ subsidio sufficiat, observatis

[1] Conc. Trid. sess. 23. C. 9. de reform. 14. C. 4. de reform.

[2] Vallens. in decretal. de temp. ordinat. §. 4.

servatis iis, quæ novissime statuit constitutio Innocentii XII., in qua fuse, ac distincte de ratione suscipiendorum ordinum, & concedendarum dimissorialium cavetur. Neque licet aliena in Diœcesi Episcopo ulli exercere Pontificales actus, nisi in homines sibi subjectos, & permissu alterius Episcopi, ad cujus jus ea Diœcesis pertineat. [3] Qui Summi Pontificis jussu aliquem ordinem acceperunt, quamvis ordinarii sui potestati subjaceant; [4] sine tamen ipsius Pontificis venia per ullum Episcopum ad ulteriores ordines perduci prohibentur. [5] Græcus a Latino Episcopo, & Latinus a Græco non recte ordinabitur, ne ritus inhoneste permisceantur. (6) Quod si Græcus Episcopo Latino sit subjectus, poterit ab Episcopo Græco post acceptam ab Episcopo suo Latino veniam ordinari. [7] Explorati autem juris est, non modo eum, qui Episcopatum deposuit, sed & Episcopum excommunicatum, & etiam hæreticum retinere semper characterem ordinis, animo insculptum: adeo ut animis aliorum, ordinando, imprimat characteres ordinum, quos tribuit, quamvis non communicet exercitium eorum. [8] Etenim & ipsi hæretici, quamvis non conferant gratiam, qua carent, & exercitium, tamen vera conferunt

[3] Conc. Trid. sess. 14. C. 2.
[4] C. perpetuas de majorit. & obed.
[5] C. cum in distribuendis de temp. ord.
[6] C. cum secundum de temp. ordin.
[7] C. quod translationem eod.
[8] C. quidam 97. 1. quæst.

Sacramenta. (9) Qui vero sine ordine officiis fungatur sacris, spem ordinum amittit in posterum: [10] & quoniam non constat ædificium sine fundamento; ideo, si non baptizatus ordines acceperit, baptizandus est, & postea iterum ordinandus. [11] Regulares subditis suis litteras dimissoriales tantum ad Diœcesanos ejus Monasterii, cujus in familia est is, qui ordines petit, dare possunt. Et, si Ordinarius illius Diœceseos vel absit, vel ordinationes non habeat, dare possunt litteras ad quoscumque, ut sacra Congregatio censuit. [12] Ne autem Clericus ordinem suum dedecoret, victum inhoneste quæsitans; nemo [exceptis regularibus, qui ad titulum religiosæ paupertatis ordinantur] nemo, inquam, alius, nisi ad titulum beneficii, aut, eo deficiente, ac necessitate cogente, ad titulum ordinabitur certi, ac sufficientis patrimonii, quod immobilibus constet. Idque neque alienari postea, neque ullis oneribus subjici potest: [13] utque Clericalis ordo turpitudine omni careat, nemo recipitur, antequam vita, & mores examinentur, quos Parochus explorabit a conscii, postquam nomina ordinandorum publicaverit. Quod examen qui subterfugerit, ordinis exercitio carebit, [14] si ordinandis se clam, ut Episcopum

[9] Magist. sentent. lib. 4. dist. 25., ubi D. Thomas.
[10] C. penult. de Cler. non ordin. ministr.
[11] C. ult. de presbyter. non baptiz. 1. q. 1. C. cum Paul.
[12] Apud Nicol. de tempor. ordin. sub n. 7.
[13] C. T. C. 2. sess. 21. de ref.
[14] C. ult. d. 24., & seq. de eo, qui furtive ordin. suscepit.

copum falleret, inferuerit. Promoti per faltum, five qui ad ordinem majorem, neglectis mediis, afcenderunt, fi dolo careant, ordinis fufcepti exercitio tandiu privabuntur, quandiu elabatur tempus neceffarium ad ordinem, quem omiferunt: & fi non miniftraverint, poterit fuper eo Epifcopus difpenfare. [15] Prifcis Canonibus ad ordinationes funt conftituta tempora quatuor, quæ jejunando de more tranfigimus; quod jejunium ordinationis caufa fuit conftitutum, & inftitutum. Sunt autem hæc: nempe jejunium menfis IV., hoc eft Junii, qui quartus eft menfis a Martio, unde veteres etiam Chriftiani annum inchoabant, & menfis VII., hoc eft Septembris; & X., hoc eft Decembris, & Quadragefimæ initio, extra quæ tempora majores ordines conferre non licet, nifi ei, qui a Summo Pontifice veniam acceperit, impetrato brevi, quod appellant extra tempora, exceptis duobus Sabbatis, nempe Sabbato Sancto, & Sabbato ante Dominicam Paffionis, qui etiam funt ordinationum folemnes dies; adeo ut fex Sabbatis ordinationes folemniter habeantur: (16) nifi multitudo ordinandorum poftulet, ut in fequentem diem Dominicum ordinatio producatur. [17] Dignus autem ordinationibus locus eft Ecclefia Cathedralis, vel alia ex majoribus, fi quis Epifcopi

 per-

[15] Conc. Trid. feff. 23. C. 14. de reform.

[16] C. quod a patribus dift. 5. cum Gloff. verb. Sabbati, & C de eo: de temp. ordin. Conc. Trid. feff. 23. C. 8. de reform.

[17] Cit. C. quod a patribus.

permissu ea in Diœcesi ordines conferat. [18] Minoribus autem ordinibus quilibet festus dies, & Diœceseos locus est aptus: [19] & primæ tonsuræ idoneus est etiam dies non festus, & locus extra Diœcesim, cum sit actus voluntariæ jurisdictionis. [20] Sed & certis temporum intervallis, non vero simul conferendi sunt ordines majores, adeo ut annum inter unum, & alium intercedere oporteat, [21] nisi ex justa causa Episcopus dispensaverit. Minores vero, si Episcopo videatur, vel uno die conferre licuerit. [22] Quod autem ad scientiam Clericorum attinet, minorum quidem ordinum idonea scientia est intelligentia Linguæ Latinæ; ordinum vero sacrorum idonea scientia est, quæ ad munus cujusque ordinis recte peragendum, & ad explicanda Sacramenta requiritur, quæque saluti conferat animarum. [23]

[18] Sess. 23. C. de reform.
[19] Sess. 6. C. 5. de reform.
[20] Rebuf. in prax. tit. de Cleric., & quiet. quom. n. 12.
[21] Conc. Trid. sess. 23. C. 13., & 14. de reform.
[22] C. de eo: de temp. ordin. sess. 23. C. 11. de reform.
[23] C. 13., & 14. sess. 23. de reform.

QUI

Qui promoveri non possint.

TITULUS XXV.

COgnitis, qui promoveri non possint, cæteros promoveri posse intelligemus. Excluduntur igitur ab ordinibus.

I. Qui baptismum adhuc non acceperunt, cum januam Ecclesiæ non sint ingressi. [1]

II. Mulieres; ordinum enim sunt incapaces. [2]

III. Servi; etenim, quia ordinem suscipientes, adipiscerentur libertatem, ideo sine consensu dominorum inter Clericos non recipiuntur. [3]

IV. Sindici Universitatum, & tutores pupillorum, & quotquot obligantur ad redditionem rationum sive publicarum, sive privatarum, si de suo dolo a privatis conveniantur. [4]

V. Quotquot vel publicam infamiam ob crimen, [5] vel publicum ludibrium ob vitæ turpitudinem incurrerunt; item simoniacus, & homicida, etiamsi crimina eorum publice non

[1] Cap. 1., & 3. de Presbyter. non baptiz.
[2] C. 1. in fin. de toll. ab Cleric. C. Socrates d. 23.
[3] C. 1. 1. d. 54. C. 2. de servis non ordin.
[4] C. unico de oblig. ad ratiocin. C. lege d. 53.
[5] C. ult. de cohab. Cleric. C. cum infames 6. q. 1.

non innotuerint: [6] excepto homicida involuntario, qui nulla sua culpa, nec dum rei illicitæ operam daret, sed casu hominem occiderit. [7]

VI. Excluduntur nati ex injustis nuptiis, sive illegitimi: nisi religionem monasticam ingredientes, natalium sordes professione pietatis abluerint. [8] Sed quamvis illi inter Monachos Clerici ordinentur, tamen eis est a Præfecturis suæ religionis abstinendum. [9] Porro ut a beneficiis quælibet hæreditariæ successionis imago submoveatur, deleaturque omnis memoria conjugii, filii Clericorum, & Presbyterorum illegitimi, ex dispensatione ordinati, neque beneficium, nec super eo pensionem obtinere, neque obire ministerium ullum possunt in Ecclesia, ubi pater eorum dignitatem, aut beneficium Ecclesiasticum perpetuum obtinuerit. (10) Immo nec filius Presbyteri legitimus, nempe susceptus ex legitimo conjugio ante ordinationem, sine venia Sedis Apostolicæ, in sui patris beneficio succedere potest proxime, vel, ut ajunt, immediate, sine ali-

qua

---

[6] C. ult. de temp. ordinat. C. inquisitionis 21. de accusat.

[7] C. suscepimus 10. cum seq. eod. clem. unica eodem, scil. de homicid. Conc. Trid. sess. 14. C. 7. de reform. C. si quis viduam d. 50., & ibi Glossa C. ult. de homicid. in 6.

[8] C. 2., & C. ad hæc cum concord. de fil. presbyt. C. nisi d. 56.

[9] C. 1., & ult. de fil. presb.

[10] C. 2. 3. 4. 15. 16. de fil. presbyter. Conc. Trid. sess. 25. C. 15. de reform.

qua persona media, in quam post ejus patrem collatum fuerit. [11]

VII. Arceantur ab ordinibus bigami, sive qui post mortem unius aliam uxorem duxerint, propter suspicionem, quam præbuerunt, incontinentiæ. Est autem bigamia triplex; vera, interpretativa, & similitudinaria. Vera est, quam proxime significavimus: nempe duplex conjugium; interpretativa, in qua non re, sed vi, ac potestate duplex conjugium consideratur; veluti si quis ducat uxorem alio marito viduatam, [12] aut ab alio fornicarie corruptam, [13] vel virginem, quæ post nuptias alteri prius, quam conjugi suo, se immiscuerit. [14] Similitudinaria est, cum quis sacro decoratus ordine, aut continentiæ voto devinctus, uxorem ducit etiam virginem, cumque ea rem habet: quamvis enim irritas nuptias contrahat, ut tamen affectus contrahendi puniatur, pro bigamo habetur. [15] Quæ postrema bigamiæ species Episcopi dispensatione deletur, ne ordinibus suscipiendis obstet, [16] cum Superiores nonnisi Pontificis dispensatione tollantur. Bigamia vero non solum aditum præcludit ad ordines, sed minores Clericos ad laica-

[11] C. ad extirpandas de fil. presbyteror. C. dilectus eodem.
[12] C. si quis viduam 50.
[13] C. maritum d. 33.
[14] C. si cujus, & can. si laici 34. dist.
[15] C. quotquot 27. C. a nobis de big. non ordin.
[16] C. 1., & 4., ubi Gloss. v. indulg. de Cleric. conjug.

laicalem conditionem redigit, ut nec per mortem ipſam ad Clericatum redeant. [17] Clerici vero majores, qui nempe ſacros ordines ſuſceperunt, clericalia privilegia minime amittunt. [18]

VIII. Arceantur ab ordinibus eunuchi, qui ſua ſponte ſibi virilia ſecuerint, etiamſi continentiæ ſervandæ cauſa.

IX. Arceantur epileptici, & corpore vitiati, & ſurdi, & muti, & inſigni deformitate notati, & membro aliquo deſtituti; partim, ne ordines ludibrio aliorum objiciant; partim, quia corporis vitio non ſunt idonei ad ordinis exercitium: puta, ſi digito careant, ad frangendum panem neceſſario. [19]

X. Arceantur in ægritudine baptizati, cum neceſſitate magis, imminente morte, quam fervore pietatis ad baptiſmum adducti videantur, niſi cum valuerint, ſuis operibus ſtudium pietatis oſtenderint. [20]

XI. Indocti, & illitterati, ut alibi oſtendimus.

XII. Infantes, & quotquot vel natura, vel morbo mente ſunt imbecilliores. [21]

XIII. Hæretici, & ab hæreticis baptizati, cum ætate adoleverint, & Apoſtatæ, & Neophyti,

[17] C. 2. 3. de bigam. non ordin. C. unic. eod. in 6.

[18] C. nuper., & C. ult. de bigam. non ordin.

[19] C. communiter d. 33. C. ult. d. 51. C. placuit cum ſeq. 1. q. 4.

[20] C. 1., & ſeq. d. 57.

[21] C. 2., & 3., & can. Clericus d. 33.

phyti, & iterum baptizati; [22] & qui publicam pœnitentiam egerunt: nam nota gravis criminis, populi venerationem eis adimeret: [23] quos, si Episcopus scienter ordinaverit, ordinandi potestate privatur. Et denique ii, qui uxorem habent, de quibus supra.

De Præbendis, & aliis Beneficiis.

TITULUS XXVI.

QUia ordinibus beneficia ministeriis clericalibus conjuncta cohærent: ideo, quamvis ad res beneficia pertineant, tamen personis, quibus cohærent ordines, hanc tractationem conjungendam putavimus. Sicuti vero militibus benemerentibus Imperatores prædia colenda, & ad victum suum retinenda, concedebant, quæ beneficia vocabantur; ita postquam immobilia possidere cœpit Ecclesia, ea beneficii nomine contulit in ministeria certa, ut qui ea exerceret, haberet, unde victum

[22] C. ult. d. 5. C. qui in qualibet 1. q. 7. C. ventum 18. in fin. 1. q. 1. C. qui bis 117. de consecrat. dist. 4.

[23] C. expœnitentibus. C. illud quoque. C. placuit. C. in capite d. 56.

ctum caperet. Ideo priscis Ecclesiæ temporibus quodlibet beneficium habebat adjunctum ministerium, & officium, quod postea sæculo, ut creditur, XI. commutari cœpit in recitationem divinarum precum, quod propterea officium appellatur: unde quæ prædia proventus tantum suppeditant sine obligatione operarum, aut ministerii, simplicium beneficiorum nomen acceperunt. Præbendæ nomen, quamvis omnes redditus Ecclesiasticos contineat, angustiori tamen significatione continet beneficium, quod est jus percipiendi proventus Ecclesiæ, ratione muneris Ecclesiastici. [1] Propterea nemo ad munus Ecclesiasticum, si sufficienti patrimonio careat, est evehendus absque Præbenda, ni velit Episcopus ei, quem ita ordinavit, damnari ad sumtus necessarios, donec illi aliunde obvenerit. [2] Beneficia porro vel majora sunt, ut Pontificatus Maximus, Patriarchatus, Archiepiscopatus, Episcopatus, Abbatia, vel minora his, quorum alia simplicia, de quibus supra, alia curata, quæ curam animarum, vel jurisdictionem, vel utramque habent annexam, [3] vel dignitatem, vel personatum, vel officium: quæ alicubi promiscue accipiuntur, alicubi distinguuntur,

[1] C. si quis dator. Cap. ex multis §. constitutus 1. q. 3.

[2] C. 2., & C. Episcopus de præb.

[3] Clem. 2. §. verum de sepult. Conc. Trid. sess. 23. C. 1. de reform. C. 1. de off. Archidiac., & C. 1. de off. Archipresb.

tur, unde ſpectanda eſt loci conſuetudo. [4] Cum diſtinguuntur, nomine dignitatis venit Præpoſitura, Archidiaconatus, Abbatiæ, ſæcularis, & regularis: nomine perſonatus venit præeminentia in ordine vel ſedendi in Choro, vel in proceſſionibus, vel in ſuffragiis, ut ſunt Cantoria, & ſimilia. Nomine officii veniunt, quæ adminiſtrationem aliquam rerum Eccleſiaſticarum ſine juriſdictione habent adjunctam, ut Sacriſta, Cuſtos. Rurſus beneficia ſunt vel ſæcularia, quæ nonniſi Clericis ſæcularibus conferuntur, qualia præſumuntur omnia, niſi contrarium probetur; [5] vel regularia, quæ Monachis tantum tribuuntur, & regularibus. Item alia ſunt manualia, quæ ſolo nutu, & arbitrio dantur, & adimuntur, quæ improprie beneficia appellantur; alia non manualia, quia ſemel data, nonniſi cauſis a jure probatis auferuntur. [6] Beneficia majora Summus tantum Pontifex erigit, novaſque dignitates excitat in Eccleſiis collegiatis, regulariaque in ſæcularia beneficia convertit. [7] Epiſcopus vero minorum beneficiorum creandorum facultatem habet. In erigendis autem beneficiis primo opus eſt loco ejus qualitati congruo. Secundo vigere debet cauſa legitima, puta ob no-

vam

[4] Zypacus tit. de Cleric. non reſident.

[5] Navarr. Conſtit. 3. de præb.

[6] Can. præcepta d. 55. can. ſenis d. 56. Gloſſ. clem. quia regulares de ſuppl. negl. prælat.

[7] C. ſicut venire 8, de exceſſ. prælat, C. quod translationem 4. de off. legat. C. quæ ſemel 19. q. 3.

vam infidelium ad fidem conversionem, quibus utile fuerit, commodam Ecclesiam parari, vel quia Ecclesia jam erecta summa cum difficultate aditur propter brumam, aut æstum; vel quia devotio accolarum, non quæstu, aut sordibus excitata, novum poscit ædificium. [8] Tertio est requirendus, & adhibendus consensus eorum, quorum interest, erigatur, an non. [9] Quarto requiritur congrua dos, unde minister, sive beneficiatus commode alatur. [10] Quinto Ecclesia, cui beneficium attribuatur. (11) Sub ejus autem Episcopi auctoritate beneficia manent, in cujus Diœcesi locantur; nisi aut eximantur, aut Summo Pontifici subjiciantur. [12] Ex beneficiis pinguioribus detrahuntur sæpe in alicujus remunerationem, aut alia justa ex causa pensiones, quæ sunt perceptiones fructuum alieni beneficii, legitima auctoritate, justaque de causa inductæ. Pensio autem, quæ super beneficio imponitur, tertiam, aut ad summum dimidiam fructuum partem excedere non debet: cavendumque, ne supra necessaria alimenta beneficiatus oneretur. [13] Super beneficio autem conferendo pensionem imponere potest

[8] C. 3. de Eccl. ædif. C. si quis Basilicam 10. de consecrat. d. 1.

[9] C. ad audientiam 3. de Eccles. ædif.

[10] C. cum sicut 8. de consecr. Eccl.

[11] C. nemo 9. de consecr. d. 1., & toto tit. de Eccl. ædificand.

[12] C. omnes Basilicæ 15. q. 7.

[13] C. de monachis C. vacante C. cum causam de præb. C. 1. de censibus. Rebuff. in praxi benef. tit. de reservat. n. 19.

potest etiam Episcopus: [14] quamvis illius transferendæ, atque ultra pensionati vitam perpetuandæ facultas sit solius Romani Pontificis. (15) Neque confertur pensio, nisi prima saltem tonsura initiatis, & pensionem comitatur ex Constitutione Pii V. (16) obligatio recitandi quotidie Officium Sanctissimæ Virginis. Vetitum est autem onerare pensionibus Ecclesias, quæ supra 1000., aut Parochias, quæ supra 100. Ducatorum summam annuam non reddunt. (17)

De Collationibus.

TITULUS XXVII.

Beneficia vel libera sunt, eaque conferri dicuntur, cum alicui traduntur; vel sunt Jurispatronatus, quæ scilicet conferri nequeunt, nisi patronus nominet personam, cui collatum velit; at in iis dicitur quis institui, cum ei post nominationem confertur: unde collationis, & institutionis nomina ignota Veteribus, apud quos satis erat ordinationis nomen, quia nulla olim erat ordinatio sine ministerio, nec ministerium sine beneficio. Collator est omnium beneficiorum suæ Diœceseos

E Epi-

[14] C. nisi de præb.
[15] Gloss., & DD. in C. nisi de præb. Paris. col. 82.
[16] 135. incipien. *ex proximo.*
[17] Conc. Trid. sess. 24. C. 13. de reform.

Episcopus. (1) Collator vero beneficiorum omnium in quacumque Diœcesi est Summus Pontifex, qui paulo post suam creationem regulas solemnes suscitat, quas vocant Cancellariæ, quibus certis rationibus, ac modis sibi reservat collationem beneficiorum in alienis Diœcesibus: unde beneficia, quæ dicuntur reservata, sane dissimilia ab his, quæ affecta vocantur. Nam affecta sunt ea, quibus conferendis se miscuit, seu manus apposuit Papa; qui Papæ actus, si ex aliquo canonico impedimento non sustineatur, tamen ob reverentiam Pontifici debitam, ab ipso Papa pro ea vice tantum est iterandus: cum reservatorum collatio ad ipsum perpetuo pertineat. Reservationum autem quædam continentur in corpore Juris, & eæ opus non habent, ut a novo Pontifice suscitentur; quod necessarium est iis, quæ tantum in Cancellariæ regulis, non vero in corpore quoque Juris comprehenduntur. In corpore autem Juris primo reservata sunt a Clemente IV. beneficia vacantia per mortem in Curia, (2) quam Bonifacius VIII. ampliavit ad locos Curiæ finitimos, sive duorum dierum in itinere distantes, si ad Curiam accedentes, aut Legatum Apostolicum comitantes decesserint. (3) Eandemque

[1] C. omnes Basilicæ cum seq. 16. q. 7. C. decretum cum 3., & seq. 10. q. 1. C. cum ex injuncto de hæret.

[2] C. licet Ecclesiasticum de præb., & dign. in 6.

[3] C. præsente eod. tit. de præb., & dign. in 6.

demque extendit, ac declaravit Joannes XXII. *Extrav. comm. ex debito, de Elect.* Secunda reſervatio contenta in corpore Juris, eſt beneficiorum vacantium per prohibitam eorum multitudinem, ſive pluralitatem; quorum collationem Sedi Apoſtolicæ reſervavit Joannes XXII.. (4) Tertia reſervatio item in corpore Juris contenta eſt Conſtitutio Benedicti XI., (5) qua non modo ſuperiora confirmavit, ſed & reſervavit omnia beneficia vacantia per aſſecutionem Epiſcopalis dignitatis. Demum prodierunt, ut diximus, Regulæ Cancellariæ, quibus tum veteres, tum novæ plurimæ reſervationes comprehenduntur: unde

In I.ª reſervationes repetuntur Benedicti XI., & Joannis XXII., quas memoravimus; nempe *C. ad regimen*, & *C. execrabilis*; itemque reſervantur beneficia contra decreta Concilii Tridentini collata.

In II.ª reſervantur Cathedrales omnes, & Monaſteria majoris redditus, quam 200. Florenorum auri, & omnia beneficia, quæ vacant Sede Epiſcopali vacante.

In III.ª reſervantur primariæ omnes dignitates poſt Pontificales, & beneficia Cardinalium, & eorum, qui tum ipſi Papæ, vel Cardinalibus familiares famuli fuerunt.

In

[4] Extrav. comm. execrabilis, de præb. §. quæ omnia.

[5] Extrav. comm. ad regimen de præb., & dignit.

In IV.ª omnia beneficia Collectorum, & Subcollectorum fructuum R. Cameræ Apostolicæ.

In V.ª omnia beneficia Curialium in itinere decedentium, dum Curia transfertur.

In VI.ª omnia beneficia Cubiculariorum, & Cursorum.

In VII.ª omnia beneficia Ecclesiarum Sancti Johannis Lateranensis, Sancti Petri, & Sanctæ Mariæ majoris in Urbe; itemque beneficia, quæ in titulis Cardinalium vacaverint, ipsis absentibus.

In VIII.ª quæ longe plura beneficia, quam aliæ, hausit, reservantur omnia ea, quæ vacaverint in VIII. mensibus, nempe Januarii, Februarii, Aprilis, Maii, Julii, Augusti, Octobris, Novembris. In gratiam vero, ac remunerationem eorum Antistitum, qui in Ecclesiis suis resident, eo quidem tempore, quo resident, sex mensium eis collationem liberam dimisit, ita ut alternis mensibus cum Summo Pontifice collationem dividant, nisi ea beneficia vacent, quorum collatio ex aliis capitibus ad Summum Pontificem pertineat. Hos autem Episcopis menses reliquit, nempe Februarium, Aprilem, Junium, Augustum, Octobrem, & Decembrem: reliquos vero sibi Pontifex retinuit. Qua alternativa fruitur Episcopus, ubi eam acceptaverit, non vero collator inferior, puta Abbas. (6) Reservata item sunt beneficia Con-

[6] Rota apud Coccin. decis. 51.

Conclaviſtarum: (7) his accedunt reſervationes Pii V., qui reſervavit Sedi Apoſtolicæ beneficia vacantia propter crimen hæreſis; (8) & beneficia recepta contracta fiducia, vulgo vocant in confidentiam; (9) & beneficia vacantia ex reſignatione, in qua obſervatum non fuerit præceptum Gregorii XIII. in Bulla, quam ſupra indicavimus, incipiente, *humano vix judicio*. Vacantium autem beneficiorum fructus Cameræ Apoſtolicæ attribuit Johannes XXII.. (10) Præterea in conferendis beneficiis Sedes Apoſtolica exigit redditus unius anni, ſi beneficia ſint conſiſtorialia, ſive majora, ut Archiepiſcopatus, Epiſcopatus, & ſimilia; ſi vero ſint minora, cujus redditus excedant ſummam XXIV. Ducatorum aureorum, quos vocant de Camera, exigit dimidium fructuum unius anni a novo beneficiato; (11) quæ præſtimonia annatæ, & mediæ annatæ vocantur. Porro Cardinales, qui Epiſcopatum ſuſceperunt, habent ex S. Pontificis venia, quod indultum vocant, facultatem conferendi beneficia etiam in menſibus, qui Papæ vacant, quoſque ſibi reſervavit, dummodo ea facultate non utantur ad beneficia reſervata, vel affecta duplici reſervationis, aut affectionis (12) vinculo. Tempus collatio-

 nibus

[7] Rota deciſ. 303. p. 17. recent.

[8] Conſt. cum Apoſtolatus.

[9] Vid. Bullam apud Piaſerium prax. Epiſcop. p. 2. C. 5.

[10] C. cum nonnullæ extravag. comm. de præb.

[11] Conſt. Pii V. 38.

[12] Clem. 8. Conſt. *quamvis* Nicol. de præb. ſub n. 8.

nibus præfinitum sunt sex menses, qui currunt a die scientiæ vacationis: (13) quibus elapsis, si collatio pertinebat ad Capitulum, devolvitur ad Episcopum, si pertinebat ad Episcopum, devolvitur ad Capitulum, & utrisque negligentibus, ad Metropolitanum, a Metropolitano ad Patriarcham, a Patriarcha ad Papam. (14) In Episcopatibus, & Abbatiis tempus ad conferendum præfinitum est trium mensium; (15) quamvis, si collatio in virum idoneum ceciderit, etiam post tempus toleratur. (16) Parochiæ, atque omnes Ecclesiæ, quibus annexa est Animarum cura, conferri non possunt, nisi post examen peractum coram tribus ab Episcopo electis, eæque conferendæ sunt alicui ex illis, qui eo in examine comprobati fuerint; sive de libera Episcopi collatione agatur, sive ad alterius institutionem pertineat: immo etiamsi collatio fuerit ad Sedem Apostolicam devoluta. (17) Ne autem supra necessitatem quis beneficiis Ecclesiasticis aliorum inopia cumuletur, vetitum est plura possidere beneficia, (18) adeo ut cogatur quis beneficium petens, enunciare, si quod habeat aliud, ut veniam illius novi obtinendi referat a Summo Pontifice; hoc est, ut impetret

[13] Cap. quia 5. de conceff. præb.
[14] Cap. nulla 2. cum Gloff. de conceff. præbend.
[15] Cap. ne pro defectu de elect.
[16] Cap. litteras de suppl. neglig. præl.
[17] Conc. Trid. C. 18. seff. 24. de reform.
[18] Cap. quia nonnulli, ubi Abbas de Cler. non resid.

petret dispensationem super pluralitate beneficiorum. (19) Quæ tum solum toleratur, cum ex uno beneficio necessaria non suppetunt. (20) Cæterum sine Pontificis venia si alterum beneficium impetretur, vacat primum: & quidem ipso jure, si sit de incompatibilibus primi generis; vel per sententiam, si sit ex incompatibilibus secundi generis. Beneficia enim vel compatibilia sunt, vel incompatibilia: compatibilia sunt omnia beneficia simplicia, quæ residentiam non requirunt; ideoque cum pluribus sui generis, & cum curatis beneficiis cohærent. Incompatibilia vero sunt, quæ simul retineri nequeunt propter residentiam, vel exercitium singulis annexum; quibus simul sufficere non valet unus, ut sunt duo Episcopatus, duæ Parochiæ; vel Episcopatus, & Parochia. Dividuntur autem in incompatibilia primi generis, & incompatibilia secundi generis. Incompatibilia primi generis, quæ per adeptionem alterius vacant ipso jure, sunt duo beneficia curata, duæ dignitates, duo personatus, duo officia, jurisdictionem, & administrationem annexam habentia. (21) Item Cathedrale beneficium cum Parochiali: (22) duo uniformia, par officium habentia sub eodem tecto, sive sub eadem Ecclesia, veluti duo Canonicatus, duæ ejusdem Ecclesiæ Capellaniæ,

[19] Cap. ad aures de rescript.
[20] Conc. Trid. sess. 24. C. 17.
[21] Cap. de multa extravag. execrabilis Joannis XXII, de præb.
[22] Conc. Trid. sess. 24. Cap. 17.

quæ parem, atque eodem tempore functionem ſuam habeant, ut unus utriſque vacare non poſſit. Incompatibilia ſecundi generis ſunt, quæ non vacant ipſo jure, quamvis retineri nequeant ſimul; cum eligere quis debeat alterutrum, alioquin altero per Superiorem privabitur. Tales ſunt duo Canonicatus in diverſis Eccleſiis, & alia beneficia reſidentiam annexam habentia, ſed ſine Animarum cura, vel dignitate, perſonatu, vel officio; neque ſunt uniformia ſub eodem tecto. Beneficia conferri poſſunt Catholicis omnibus, exceptis ſequentibus. Excipiuntur igitur

I. Carentes ordine, ſive prima tonſura. (23)

II. Nati ex injuſtis nuptiis: quibus tamen poſſet Epiſcopus ordinum, & ſimplicium beneficiorum aſſequendorum veniam dare.

III. Filii hæreticorum, eiſque faventium ad ſecundum in linea paterna gradum, in materna tantum ad primum, ſi parentes in hæreſi deceſſerint. (24)

IV. Conjugati.

V. Bigami.

VI. Excommunicati. (25)

VII. Suſpenſi ab officio.

VIII. Interdicti.

IX. Irregulares.

X.

---

[23] Cap. ex literis de tranſact.

[24] C. quicumque 2., & Cap. ſtatutum 15. de hæreſ. in 6.

[25] Cap. poſtulatio 7. in princip. de Cler. excomm.

X. Cæci, qui Horas Canonicas recitare nequeunt. (26)

XI. Simoniaci.

XII. Qui legitimam ætatem non habent, nempe minores annorum 14., si agatur de simplicibus; si vero de beneficiis, quæ annexum habeant ordinem sacrum, qui ejus ordinis, vel dignitatis non sunt capaces, incapaces quoque sunt adjuncti beneficii. (27)

De Institutionibus, & Jurepatronatus.

TITULUS XXVIII.

JUspatronatus est jus, sive facultas nominandi, sive offerendi, ac præsentandi Clericum promovendum ad beneficium Ecclesiasticum vacans, cum onere simul, & honore conjunctum. (1) Est autem duplex, Ecclesiasticum, & Laicale. Juspatronatus Ecclesiasticum est, quod Ecclesiæ, vel Clerico, non ratione patrimonii competit, sed ratione dignitatis. (2) Laicale vero est, quod ex bonis laicorum

---

[26] Cap. dilectus de consuet. Piase. p. 2. C. 5. art. 3. n. 16.

[27] C. cum 7. §. inferiora de elect. C. 14., & 24. eod. in 6. Conc. Trid. sess. 7. C. 3.

[1] Hostiens. in summ. h. tit.

[2] Cap. unico de jurepatronatus in 6.

rum fundatum est, quodque Clerico non ratione Ecclesiæ competit, sed ratione patrimonii. His adjicitur & mistum, quod partim competit ratione patrimonii, partim ratione Ecclesiæ: forte quia ex duobus patronis alter jus suum transtulerit in Ecclesiam. Est item Juspatronatus hæreditarium, quod simul cum hæreditate, sive legitima, sive testamentaria transit; & agnatitium, sive familiare, quod transit ad eos, qui sunt ex familia, vel agnatione; item & mistum ex utroque, quod etiam vocatur ex pacto, & providentia, quod in eos transit, qui sunt hæredes simul, & successores legitimi, ut, qui illud sibi afferat, oporteat, se & hæredem, & descendentem a testatore probare. Jura patroni sunt, I. præsentare instituendum. [3] II. dignior locus ei debetur inter laicos in Ecclesia, & cum Clerus procedit solemniter in Processionibus. III. debentur ei alimenta, si fuerit inops. [4] In Prælaturis autem, quæ per electionem conferuntur, patronus jus præsentandi non habet, sed, si velit, poterit electioni adesse, atque ei consentire. [5] IV. Ecclesiæ illius bona possidere potest, ea tantum causa, ut caveat, ne dissipentur. [6] Adquiritur Juspatronatus, I. per fundationem, si prædium quis præbeat ad Ecclesiam

(3) Cap. decernimus 16. q. 17.

(4) Cap. nobis de jurepatron.

(5) Dict. Cap. nobis.

(6) Cap. filiis 16. q. 7.

clesiam extruendam. [7] II. per constructionem, cum quis suis sumtibus Ecclesiam ædificavit, [8] vel dirutam restituit. III. per dotationem, si congruam dotem, sive in pecunia, sive alio modo ad illius conservationem, & ministrorum sumtus attribuerit. Quæ tamen adquisitiones, ut subsistant, opus habent Episcopi consensu, qui etiam post factum utiliter accedet. [9] IV. adquiritur ex privilegio Summi Pontificis. [10] V. ex multiplicatis præsentationibus tam longi temporis, quod memoriam hominis excedat. [11] Adquirere autem possunt Juspatronatus omnes Catholici, cujuscumque sint sexus, vel ætatis. Tempus ad præsentandum præstitutum laicis quidem patronis est quatuor mensium, cum potestate variandi, offerendique alium; patronis vero Ecclesiasticis, qui jure variandi carent, præfiniuntur menses sex a die cognitæ vacationis. [12] Cum autem duo sunt Patroni, alter Ecclesiasticus, alter laicus, Jus Ecclesiasticum laicale trahit, patronusque laicus sex etiam mensium tempus ad præsentandum habebit, ut privilegio socii fruatur, cum alias privilegium esset

(7) Cap. Abbatem 4. 18. q. 2. Cap. quoniam 3. de jurepatron., ubi Glossa.

(8) Cap. Monasterium cum concordant. 16. q. 7.

(9) Cap. nobis de jurepatronatus.

(10) Cap. 2. de præb. in 6.

(11) Conc. Trid. sess. 25. C. 9. de reform.

(12) Cap. eam te 22. C. cum propter 27. de jurepatr. C. unico §. verum eod. in 6.

esset inutile. [13] Patronus, quamvis non possit præsentare semetipsum propter turpe ambitionis exemplum, tamen ex Glossæ sententia proprium potest præsentare filium. [14] Transfertur Juspatronatus in alios quatuor modis; nempe per successionem, per donationem, per permutationem, per venditionem. Per successionem transfertur simul cum hæreditate, sive testamentaria, sive ab intestato ad hæredes in solidum; etiamsi hæreditas inæqualiter dividatur, quia Juspatronatus est indivisibile. Item in eo succeditur in stirpes, non in capita; unde pluribus patronis decedentibus, quorum alter duos hæredes reliquisset, alter unum, illi duo hæredes pro unius suffragio computantur, quia unicum tantum defunctum ambo repræsentant. [15] Per donationem autem aut legatum transfertur quidem consensu Episcopi in laicum, aut privatum Clericum, sine consensu vero in Ecclesiam, aut Monasterium, aut in Ecclesiasticam dignitatem. [16] Permutatione transfertur, dummodo pro Jurepatronatus res alia spiritualis tradatur. [17] Demum transfertur venditione, non per se tamen, ne simonia contrahatur; [18] sed simul cum universi-

tate

(13) Gloss. ult. in Cap. unico §. verum de jurepatron. in 6.

(14) Cap. per nostras 26. Gloss. Cap. consulit de jurepatron.

(15) Clem. plures de jurepatronat.

(16) Cap. unico de jurepatronatus in 6.

(17) Cap. ad quæstiones de rer. permut. Cap. nemini 16. q. 7.

(18) Cap. quia Clerici 6. de jurepatron. Conc. Trid. sess. 25. C. 9.

tate bonorum, veluti hæreditate, aut corpore, cui ſit annexum, puta fundo aliquo. [19]

Amittitur Jusſpatronatus.

I. Si Patronus Eccleſiæ Rectorem, aut Clericum violenter aggrediatur, aut lædat. [20]

II. Si in hæreſim inciderit.

III. Si jura Eccleſiæ ſibi uſurpaverit.

IV. Si illud jus vendiderit ſeparatim.

V. Si illud ceſſerit, aut remiſerit.

VI. Si Eccleſia corruerit.

De Clericis non reſidentibus.

TITULUS XXIX.

ANtequam diſtinctio inveniretur inter ſimplicia beneficia, & curata, ſive duplicia, Clerici omnes miniſterio quiſque ſuo, veluti milites in caſtris, adeo adſcribebantur, ut illinc abire nefarium haberetur; eaque aſſiduitas in munere cujuſque ſuo reſidentia nuncupatur. Cui nunc obligantur Antiſtites, & Parochi, & quotquot Miniſterium aliquod Eccleſiaſticum gerunt: quod ſi deſerant, vel latitent, etiam beneficio exuentur, ſi legitime citati

(19) Cap. ex litteris eod.

(20) C. in quibuſdam de pœnis.

citati ad beneficium, & ministerium suum sex intra menses non revertantur. [1] Quod ex Sac. Conc. Trid. decreto [2] ita observatur, ut majores Præsules, & Episcopi, qui sine justis causis sex menses ab Ecclesiis suis abfuerint, quarta parte fructuum unius anni, fabricæ sacræ, aut pauperibus adplicandorum, ipso jure careant, & alia quarta simili ratione post sex aliorum mensium moram; ac si pertinacius abfuerint, Suffraganeus quidem a Metropolitano, Metropolitanus a Suffraganeo antiquiori, Ecclesiæ aditu interdicto, intra tres menses denunciabitur Summo Pontifici, cujus arbitrio punietur; qua de re severius cavit idem Concilium alio decreto, [3] quo declaravit, Antistites, etiamsi Cardinalatus dignitate præfulgeant, adeo incumbere debere suis Ecclesiis, ut inde abscedere eis non liceat, nisi justis ex causis, nempe ob christianam charitatem, urgentem necessitatem, debitam obedientiam, & evidentem Ecclesiæ, vel reipublicæ utilitatem, easque causas a Superioribus, & a Summo Pontifice esse adprobandas. Sine causis vero ita probatis non ultra duos, aut ad summum tres menses abesse licet singulis annis; cavendumque, ne absentia incidat in Festos Dies Ecclesiæ solemniores: si secus fecerint, carebunt fructibus absentiæ tempore,

iique

(1) Cap. ex part. 8. Cap. qualiter 9., & Cap. ult. de Cler. non resident., & C. 1. C. ex tuæ devotionis eod.
(2) Sess. 6. C. 1. de reform.
(3) Sess. 23. Cap. 1. de refor.

iique in fabricam, aut pauperum levamen, convertentur. De minoribus autem Clericis ratione beneficii sui ad residendum obstrictis, & ab Ordinario cogendis, eadem Sacra Synodus [4] decrevit, ne talis obligatio eis remittatur, nisi ex justis causis Episcopo probandis, qui absentium loco, alios regimini deputet.

Causæ autem, ex quibus obligatio residentiæ remittitur, hæ sunt.

I. Causa studiorum in celebri aliqua Universitate; [5] quæ causa non congruit Parochis: nam post Concilium Tridentinum sine idonea doctrina nulli possunt ad curam Animarum adspirare.

II. Causa sunt negotia ejus Ecclesiæ, quam quis colit. [6]

III. Servitium Summi Pontificis. [7]

IV. Servitium proprii Episcopi.

V. Periculum aliquod lethale, sive morbi, sive violentiæ. [8]

Quamvis autem justa absentia non auferat absentibus fructus, aufert tamen distributiones quotidianas, sive portiones exiliores distinctas a præbendis, sive fructibus majoribus. Quæ distributiones subministrantur in dies iis, qui

(4) Cap. 2. sess. 6.

(5) Cap. cum ex eo, ubi Gl. V. septennio de elect. in 6.

(6) C. ex parte tua fuit propositum de Cleric. non resident.

(7) Cap. cum dilectus fil. 14. eod.

(8) C. ad audientiam eod.

qui Ecclesias colunt, Divinis Officiis perfungendis, & Solemnibus recitandis.

Quæ distributiones, si aut nullæ sint in Cathedralibus, & Collegiatis, aut sint nimis tenues, possunt ex decreto Sacri Concilii Tridentini (9) Episcopi ex tertia parte præbendarum, & quorumcumque proventuum easdem distributiones præsentibus, exclusis absentibus, dividendas constituere.

Ne tamen denegentur Clerico ægrotanti, [10] & ei, quem evidens necessitas, vel Ecclesiæ utilitas excuset, aut senium, propterquod solet Sacra Congregatio Cardinalium veniam residentiæ concedere, non ablatis distributionibus quotidianis. [11]

---

(9) Sess. 21. C. 3., & sess. 22. C. 3. de reform.

(10) Cap. p. de Cler. ægrot.

(11) Vid. decreta apud Nicol. h. tit. n. 45.

DE

De Regularibus, & Monachis.

TITULUS XXX.

HActenus de Clericis, nunc de Monachis, sive solitariam vitam ducentibus, aut ducere debentibus; ut origo nominis, & instituti eorum ostendit. Etenim priscis temporibus, partim ut pericula declinarent, quæ impendebant ab hostibus christiani nominis Ecclesiam vexantibus; partim ut curas profanas effugerent, quibus animum a sacris operibus, & divinis studiis abducitur, non pauci se in deserta loca, & in solitudines condebant, recedentes a multitudine, unde & Græco verbo Anachoretæ; cujus instituti Principes Paulus, & Antonius Ægyptii Eremitæ, hoc est desertorum locorum incolæ, qui cupidos ejus instituti, sectatoresque suos certis vivendi legibus adstrixerunt. Ad quas tam multi confluebant pietate insignes, ut Divus Basilius opera eorum, & ministerio in rebus sacris uteretur, multaque illis Monasteria extrueret, traditis regulis, quæ ad Occidentem etiam pervenerunt, exceptaque fuerunt a non paucis; sed vagis, & incompositis, quos coegit, & ad rectiorem vivendi normam adduxit Divus Benedictus; adeo ut Monachorum familiæ in

Oriente quidem Divum Basilium; in Occidente vero D. Benedictum auctorem potissimum agnoscant; indeque dicti fuerint Cœnobitæ, tanquam communiter viventes, qui in minores plurimas sub diversis nominibus familias, tanquam in ramos discesserunt.

Et quoniam anno centesimo supra millesimum fœde laxabatur Clericorum disciplina, redacti fuerunt plures Clerici ad Augustini regulam severiorem, iisque locus tributus in Lateranensi Basilica, unde appellati Canonici Lateranenses, qui secundus est ab ordine Monachorum.

Ex hoc Ordine processit Divus Dominicus, qui Ordinem instituit Prædicatorum ad abigendas Hæreses Albigensium, eo tempore gliscentes, & mores publicis in concionibus corrigendos anno MCCXVI.

Eodem tempore Divus Franciscus de Assisio mendicitatis professionem ad Christi, & Apostolorum imitationem invexit; & utrumque Ordinem, tam Dominici scilicet, quam Francisci, Honorius III. Pontifex confirmavit anno MCCXXIII.

His accessit Ordo Carmelitarum, quos ad Æliæ imitationem in Monte Carmelo instituit, & ad vitæ severitatem assuefecit Albertus Patriarcha; qui inde in Europam concedentes, regulæ suæ confirmationem impetrarunt.

Eadem ætate Alexander IV. Pontifex plures Eremitas vagos, & errones compulit ad

Divi

Divi Augustini regulam, quos Eremitas Augustinianos appellavit.

Atque his quatuor Mendicantium familiis tertius post Canonicos Lateranenses Regularium Ordo constituitur.

Ad quos, veluti capita minora, fere omnia, quæ post processerunt, Monachorum divortia revocantur, præter Clericos, quos vocant regulares, & Ordines Militares, Sacræ scilicet Militiæ adversus Infideles dicatos.

Status Monachorum fundatur in votis, quibus solemniter se obstringunt, cum primum edunt Monachismi professionem: cui voto, utpote solemni, dispensare non potest, nisi Summus Pontifex: cum votum simplex regulariter ex causa remittere possit etiam Episcopus. [1] Vovendo autem promittunt obedientiam, paupertatem, & castitatem: idque, dum solemniter professionem edunt, qui est aditus interior ad Monachismum; ad quam professionem etiam opus est justa ætas, quam Concilium Tridentinum statuit annorum XVI. expletorum, eamque professionem præcedere debet annus probationis, sive Novitiatus, cum gestatione habitus, & vita intra Monasterii claustra. [2] Est autem professio vel expressa, quæ coram Abbate, vel alio legitimo Superiore Monasterii palam emittitur: vel tacita, quæ inducitur

[1] Cap. p. de voto, & voti redemt.

[2] Conc. Trid. C. 15. sess. 25. de regular.

citur ex actibus, cum scilicet quis post annum XVI. expletum, & post annum probationis [3] gestaverit habitum, novitiis, & professis communem, aut cum quis post professionem; sive ratione ætatis nondum justæ, sive ratione illati metus invalidam, per quinquennium tacuerit, neque contra eam professionem reclamaverit; nam ratam eam habuisse censetur; neque illam rescindere amplius potest, nisi ex justa causa contra illius quinquennii lapsum fuerit à Summo Pontifice restitutus. At si habitum dimisisset, non antea reclamans audietur, quam si ad Monasterium, & ad suum habitum redierit. [4] Mulieris tamen professio, nisi post exploratam illius ab Episcopo voluntatem rata non habetur. [5] Renunciationes porro, & obligationes intra probationis annum, nisi duobus mensibus ante professionem fiant, non subsistunt, & si fiant intra duos illos menses, nec professio sequatur, irritabuntur. [6].

Professus porro, si non renunciaverit, bona sua transferet ad Monasterium, si capax sit, in commune; sin minus, ad proximiores.

Ac sane hodie post Concilium Tridentinum non modo Monachi, sed & Mendicantes omnes bona possidere possunt in commune, exceptis

[3] Vallen. in decret. h. t.
[4] Conc. Trid. C. 9. sess. 25. de regular.
[5] Conc. Trid. sess. 21. C. 17. de regular.
[6] Conc. Trid. sess. 21. C. 16.

ceptis Capucinis, & Minoribus Obſervantibus. [7]

Privatim vero nullus Monachus habere dominium poteſt bonorum, ne quidem cum venia Summi Pontificis: nam idem eſſet facultatem habere eam, atque ſolvi voto, & e Religione abire. Repugnat enim habere dominium rerum cum profeſſione paupertatis: unde quidquid ad Monachum pervenerit, erit in commune conferendum. [8] Cum autem Religionem ſemel profeſſus, mutare nequeat ſtatum, neque tranſire ad aliam Religionem, niſi arctiorem; propterea neque ex Monaſterio licet exire ſine Superioris venia, etiamſi ad majorem ſui Ordinis Præſulatum petatur; nam, ſi ſine litteris eam veniam continentibus in via reperiatur, ſui Ordinis deſertor habetur, & fugitivus appellatur; ideoque punitur: [9] quibus deteriores ſunt Apoſtatæ, qui prorſus retinendæ Religionis animum abjecerunt. De quibus omnibus pleniſſime cavit Innocentius XII. inter ſuas Conſtitutiones. Monialibus vero ne tantiſper quidem e Monaſterii clauſtris exire licet, niſi ex venia Epiſcopi, cauſſa cognita: puta ſi Abbatiſſa præſtatione juramenti agnoſcere debeat directum dominium, a quo Monaſterium ſuum poſſideat feudum, [10] vel ſi vis major, quæ a natura immi-

 neat

[7] Conc. Trid. ſeſſ. 25. de regular. C. 3.

[8] Conc. Trid. ſeſſ. 25. de regular. C. 2.

[9] Conc. Trid. ſeſſ. 25. de regular. C. 4.

[10] Cap. unico §. verum de regular. in 6.

neat, vel ab hominibus, puta, incendium, bellum, & similia, quæ necessitate sua superant legum potestatem; (11) neque fas est ulli ad Moniales introire sine Episcopi venia, quam concedet ex justis, & necessariis causis, puta servitii communis, vel valetudinis, vel salutis Animarum; quarum ratione, præter communem, & ordinarium Confessarium, obtinere debent Moniales bis, aut ter in anno extraordinarium, cui præcordia sua liberius patefaciant. [12] Quoniam autem sexus imbecillitas, & insidiarum pericula præsentem custodiam poscunt; ideo Monialium regimen totum permissum est Episcopis, vel ut Ordinariis, vel ut Sedis Apostolicæ Delegatis, si Monasteria sint exemta, & Sedi Apostolicæ immediate subjecta, nisi vel a Capitulis deputatis regantur, vel ab aliis Regularibus. [13]

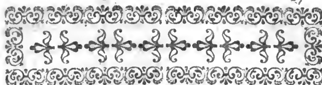
[11] Cap. periculoso de statu regular. in 6.

[12] Conc. Trid. sess. 25. C. 10. de regular.

[13] Conc. Trid. sess. 25. C. 9. de regular.

FINIS

LIBRI PRIMI.

INSTITUTIONUM JURIS PONTIFICII

LIBER SECUNDUS.

De rerum diviſione, atque adminiſtratione.

TITULUS I.

ES Eccleſiaſticæ, ſive Sacræ aut ſpirituales ſunt, aut temporales, quarum illæ ad ſalutem Animarum pertinent, hæ ad Eccleſiæ, ac Miniſtrorum uſum. Spiritualium aliæ corporeæ ſunt, quæ ſenſibus contrectantur, eæque dividuntur in Sacramenta, in Res Sacras, Sanctas, & Religioſas, de quibus proxime diſſeremus. Aliæ ſunt incorporeæ, quæ ſenſibus non ſubjiciuntur, ſed adprehenduntur animo, ut virtutes. De Spiri-

tualibus autem rebus corporeis tractare instituentes, primo de Sacramentis disputabimus, ordine suo ad reliquas processuri.

De Sacramentis.

TITULUS II.

SAcramentum est rei sacræ signum a Deo institutum ad significandam gratiam præsentem, nempe sanctitatem, & justitiam nostram ab ipso Sacramento tributam; passionem Christi, & vitam æternam: vel est invisibilis gratiæ visibile signum ad nostram justificationem institutum. Constat autem quodlibet Sacramentum ex materia, & forma, quæ veteres Patres exprimebant per elementum, & verbum: quorum prius materiæ, posterius vero formæ rationem habuit. [1] Sacramentorum administrandorum potestas condita est in Ecclesia, quæ illam per suos ministros exercet: qui cum instrumentorum tantum usum præbeant in opere, cujus efficacia, & vis tota fluit a Christo; ideo mores, vel pietas Ministri nihil prorsus conferunt ad efficaciam Sacramentorum: nihil enim refert, bonis ne, an malis hominibus Christus suum opus exercendum committat: instrumenta enim ab ipso moventur, cujus

[1] Catechism. part. 2. de Sacram. C. 14.

cujus totum est opus: [2] dummodo Minister potestatem habeat, & voluntatem; quam voluntatem habere dicitur; si generaliter facere intendat, quod Christus instituit, vel quod fecerunt Apostoli; vel quod facit Ecclesia Romana: quæ omnia tendunt eo, ut quis facere velit, quod Christus jussit. Unde si quis infidelis, qui neque Christo credit, neque Ecclesiæ, cum aliquem baptizat, facere velit, quod in Ecclesia fieri perspexit, is Baptismum utiliter confert. Ex tribus autem voluntatibus, sive intentionibus, quæ Scholasticis dicuntur habitualis, virtualis, & actualis; habitualis quidem est inutilis, actualis non necessaria; unde ad validitatem Sacramenti exigitur saltem virtualis, sive, quæ ita Sacramentum antecedat, ut ex illius vi actus Sacramenti sequatur. [3] Conferunt vero Sacramenta gratiam suapte vi, sive quatenus Sacramenta sunt, non quatenus elementa, atque conferunt, ut verbis Theologorum utar, ex opere operato. Damnata est enim Lutheri, & Calvini sententia, qui efficaciam Sacramentorum non a Sacramentis ipsis, sed a suscipientium fide deducunt. Porro duo sunt Sacramentorum effectus, quorum prior est communis cunctis, nempe gratia, qua justi reddimur, & character, qui animæ imprimitur a tribus tantum Sacramentis, Baptismo scilicet, Confirmatione, &

[2] Conc. Trid. sess. 7. C. 2. sect. 4. dist. 6. q. 6.
[3] Conc. Trid. sess. 7. C. 11.

& Ordine, quæ notam insculpunt animis, qua distinguamur: unde per Baptismi, & Confirmationis characterem segregamur ab Infidelibus, per characterem Ordinis secernimur a laicis. Et quia semel impressus character nunquam deletur, ideo tria hæc Sacramenta nefas est iterare. Sunt autem Ecclesiæ Catholicæ Sacramenta septem: Baptismus, qui aditum aperit advenientibus; Confirmatio, quæ robur addit dimicaturis; Eucharistia, quæ alimentum est animæ saluberrimum; Pœnitentia, quæ reducit aberrantes; Extrema Unctio, quæ reficit semianimes; Ordo, quo Ministri Sacrorum instituuntur; & Matrimonium, quo numerus Fidelium augetur; eaque omnia Ecclesiæ quidem in universum sunt necessaria, ratione vero singulorum quædam necessaria dicuntur, quædam voluntaria. Necessaria sunt quinque, Baptismus, Confirmatio, Eucharistia, Pœnitentia, Extrema Unctio. Voluntaria duo, Ordo sacer, & Matrimonium.

DE

De Baptiſmo, & ejus effectu.

TITULUS III.

BAptiſmi vocabulum venit e Græco verbo βαπτίζειν, quod eſt mergere, abluere. Baptiſmi enim aqua diluitur originalis culpa, & mergitur originale peccatum, atque ſepelitur, eodemque de fonte novus homo reviviſcit, & emergit ad gratiam. Eſt autem Baptiſmus triplex. Primus eſt proprie, ac vere Baptiſmus conſtans ex aqua, & verbo, diciturque Baptiſmus fluminis: duo reliqui per ſimilitudinem Baptiſmi nomen acceperunt, ſuntque ſanguinis, & flaminis. [1] Baptiſmus ſanguinis eſt, cum quis pro Chriſto ad necem traditur; etenim martyrio Baptiſmi fructus conſequitur. [2] Baptiſmus flaminis eſt, cum quis moriens, vehementi Baptiſmi deſiderio corripitur: qui ambo continere debent veri Baptiſmi votum, [3] ut, ſi ſalvus ſit, eo initietur. Conficitur Baptiſmus ablutione aquæ, una cum verborum a Chriſto præſcriptorum pronunciatione: non enim aqua ipſa, qua utimur, eſt Sacramentum, ſed ipſe uſus aquæ, adjunctis verbis.

(1) Cap. Baptiſmi vicem 4. de Conſecr. diſt. 4.

(2) Cap. Catechum. 37. de Conſecrat. diſt. 4.

(3) Cap. debitum de Baptiſ. C. 2. de Presbyt. non baptiz.

verbis. [4] Igitur Baptiſmi materia eſt aqua naturalis, qua nihil communius ad hujus Sacramenti neceſſitatem, nihilque aptius ad ſignificandam interiorem emundationem. Ideo quælibet aqua elementaris, quæ miſtione, aut artificio in aliam naturam non migraverit, apta erit Baptiſmo, veluti aqua pluvia, fluvialis, marina, ciſternina: & ex multorum opinione etiam jurulenta, ſi jus non ſit ita compactum, ut aquæ fluviditatem non abſumpſerit. [5] Unde grando, & nix, niſi ſolvantur, non ſunt Baptiſmi materia, quia non poſſunt abluendo mundationem ſignificare, neque lutum, niſi aqua ex eo fuerit expreſſa: denique ab uſu Baptiſmi excluditur aqua factitia, & ſtillatitia ex floribus, aliiſque ſpeciebus, & omnes liquores aqua commiſti, qui tum urgente neceſſitate ad Baptiſmum adhiberi poſſunt, ſi ex miſtione corpus aquæ in aliam ſpeciem non tranſierit, aut admiſta ſpecies aquæ potentia vincatur, qualis eſt aqua venarum metallicarum, quam appellant mineralem, aut lixivium: quibus Baptiſmus conferri poteſt, quia naturam retinent elementaris aquæ. [6] Forma Baptiſmi ea eſt, quam præſcripſit Chriſtus, [7] ubi

(4) Catechiſ. part. 2. de Baptiſmo C. 6.

(5) Silveſter in Summa V. Baptiſmus C. 2. n. 5.

(6) D. Thomas q. 66. art. 4. Silveſter V. Baptiſ. q. 2. Ricc. ad Lancell. hoc tit. in princ. Cucch. inſtit. major. lib. 5. tit. 2. n. 15.

(7) Matth. ult., & Marc. ult.

ubi misit Apostolos in universum Orbem terrarum jubens, ut baptizarent omnes gentes *in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*. Unde collecta est hæc formula: *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*. Quamvis vero quis reticeat pronomen *ego*, tamen utiliter baptizat, quia in verbo *baptizo* tacite subest: imo, etsi supprimatur Ministri nomen, etiam verum Baptisma confertur: veluti si quis ita more Græcorum pronunciet: *Baptizetur Servus Christi in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*.. (8) Immo, etsi Grammatices ignarus non dolo, sed imperitia syllabas corrumpat, ut dicat: *Ego te baptizo in nomine Patrua, Filia, Spiritua Sancta*, dum veram notionem personarum concipiat, etiam recte baptizabit. [9] Nec desunt, qui probent hunc etiam Baptismum, collatum scilicet *in nomine Genitoris, & Geniti, & Procedentis*: quamvis usum illius interdicendum censeant. [10] Licet etiam conferre Baptismum omni lingua: dum idem, quod latine, significetur. Conjungenda est hujus formulæ pronunciatio cum ablutione, sine qua nullus est Baptismus: quamvis nihil referat, an ablutio fiat per unicam, an per trinam mersionem, aut per effusionem, aut

per

(8) Catechis. part. 2. de Baptism. C. 14.

(9) Can. retulerunt 86. de Consecrat. dist. 4. facit l. qui habeat §. 4. de manumis. testam.

(10) Gloss. C. multi de Consecrat. dist. 4. Riccard. hoc tit. in Lancellot. in princ. Vasquez disp. 144. n. 3. tit. 2.

per adſperſionem aquæ in plures baptizandos, [11] dummodo ad caput hominis aqua perveniat: [12] unde, ſi non ſit excluſus fœtus ab utero, aut exitus expectandus eſt, aut caput, ſi prodierit, abluendum: an enim ſuffecerit adſperſiſſe membrum aliud principale, præter caput, quæſtionis eſt. [13] Ne autem hominibus unquam deeſſet remedium hoc, ad recipiendam ſalutem æternam adeo neceſſarium, Dei benignitas voluit, ut, urgente neceſſitate, a qualibet manu licite conferatur. Itaque in repentina, & ſubita re, nempe morte imminente, legitimus Baptiſmi miniſter eſt homo quilibet, & parentes ipſi, qui genuerunt, [14] excepto ipſo baptizando, [15] ſive baptizans Sacerdos ſit, [16] ſive Clericus, ſive Laicus, ſive fœmina, ſive Hæreticus, ſive Judæus, aut Paganus, dummodo facere credat, quod facit Eccleſia, vel quod Chriſtus inſtituit, & debita materia, formaque utatur. [17] Semota vero neceſſitate, jure ordinario miniſter Baptiſmi legitimus, & primarius eſt Epiſcopus, & ſimplex Sacerdos, & ex eorum conſenſu Diaconus. Gradus tamen ſunt conſtituti, quibus ad quemque ordinem, cum opus eſt, baptizandi facultas deveniat: nempe, ut, ſi deſit dignior, deſcendat ad mi-

nus

(11) Catechiſm. p. 2. de Bapt. C. 17.
(12) Ibid. C. 18.
(13) Vallenſ. hoc tit. §. 1. Silveſter in ſumma de Baptiſm. C. 4. § primo vero.
(14) C. ad limina 17. 30. q. 1.
(15) C. debitum 4. de Baptiſ.
(16) Cap. Romanus 23. de Conſecrat. diſt. 4.
(17) Cap. ſecundum 8. diſt. 19. C. ſi inter 25. cum ſeq. de Conſecr. diſt. 4.

nus dignum Miniſtrum. Præter Miniſtrum operam ſuam in hujuſmodi adminiſtratione Sacramenti præbent Patrini, qui fidem infantium loquela carentium in ſe ſuſcipiunt, ſeque ſponſores, ac fidejuſſores pro iis offerunt. Quamobrem eorum eſt erudire pueros Evangelica doctrina, eorumque mores inſtituere, ut ad idoneam ætatem pervenientes, obligatam a ſuis Patrinis fidem perſolvant. Hinc idonei tantum ſunt ad hoc munus aſſumendi, nec recipiendi Hæretici, aut Pagani, aut Judæi, nec qui ordini ſuo unice vacare, aliiſque curis abſtinere debent: unde excluduntur regulares. [18] Patrinorum præfinitus eſt numerus: non enim licet præter unum admittere, aut ad ſummum duos, marem, & fœminam, ne diſciplinæ ordo magiſtrorum numero perturbetur; neve plures implicentur affinitate ſpirituali, ex hac cauſa oriente, quæ tam valida eſt, ut nuptias contrahendas impediat, & contractas dirimat, [19] de qua in Sacramento Matrimonii differemus. Porro Baptiſmi capaces ſunt omnes volentes, aut non repugnantes, quales infantes ſunt; qui, etſi aſſentiri nequeant, profitentur tamen per Patrinos, ſive fidejuſſores, & ſponſores: [20] & baptizantur in fide totius Eccleſiæ Catholicæ, in quem ſenſum Maldo-

natus

(18) Catechiſm. p. 2. de Baptiſm. C. 28. C. non licet 103. de Conſecr. diſt. 4.

(19) Catechiſm. ibid. C. 6. C. ult. de cogn. ſpirit.

(20) Cap. parvuli 74., & ſeq. de Conſecrat. diſt. 4.

natus [21] explicat vulgatum illud, infantes baptizari in fide parentum. Si autem invitis parentibus baptizentur, verum Baptismum recipiunt: quamvis per vim ab infidelibus filii non sint abstrahendi, sed christiana persuasione, atque charitate leniter inducendi, quæ Catholicorum est sententia. [22] Adulti autem etiam in somnum, aut in furorem versi baptizari possunt, dummodo ante somnum, & furorem Baptismi desiderium ostenderint: [23] & muti etiam, & surdi, & ægroti; dum pro iis alii profiteantur. [24] Item oportet, ut adulti Baptismo expresse consentiant, quæ dicitur dispositio ad Baptismum, paratique esse debent ad recipiendum, quod Christus instituit, etsi non habeant rectam fidem: alioquin ab Hæreticis baptizati essent rebaptizandi, quod vetuit Ecclesia. [25] Ut autem Baptismus his vere collatus possit esse saluber, in doctrina, & vera fide debent institui: unde orta est cathechizandi ratio, quæ schola est, & institutio baptizandorum, quorum tres erant gradus; Auditorum nempe, sive Tyronum, qui nondum ad Baptismum erant idonei; secundus gradus erat Competitorum, hoc est simul cum aliis Baptismum petentium, quo digni habebantur, quia Christianam doctri-

nam

(21) De Baptismo q. 6. part. 2. pag. 120.

(22) Maldonat. ibid. p. 2. pag. 121.

(23) Cap. majores 3. de Baptism. §. item quæritur.

(24) Cap. parvuli 74., & seq. dist. 4. de Consecrat.

(25) August. lib. 3. contra Donatis. C. 14.

nam callebant. Tertius erat eorum, qui cum catechizarentur, lapſi erant in publicum aliquod crimen, qui in pœnitentium numerum rejecti tres annos expectare Baptiſmum cogebantur.

In privatis domibus non licet, niſi magna ex neceſſitate, aut ob ſummam perſonæ dignitatem aliquem baptizari. (26) Baptiſmi effectus præcipui ſunt, primo delere peccatum ab origine contractum in infantibus, & in adultis etiam alia peccata, ſi ex animo eos pœnituerit: quamvis ad virtutis exercitationem fomes, & concupiſcentia ſuperſit. Secundus effectus eſt remittere pœnas omnes ſpirituales, viamque rectam ad Cœlum aperire: quamvis pœnas judicialis fori non tollat. (27) Tertius eſt imprimere characterem animæ, ut propterea iterari non debeat nequidem Baptiſmus Hæreticorum, dum ne formam Hæretici corruperint: ac ſi de veritate Baptiſmi dubitetur, concedendus eſt ſub conditione, *ſi non es baptizatus, ego te baptizo, &c.* (28)

---

(26) Clem. unica de Baptiſm.
(27) Catechiſm. p. 2. de Baptiſm. C. 6.
(28) Cap. 2. de Baptiſm.

G DE

De Sacramento Confirmationis.

TITULUS IV.

Acceptam post Baptismum fidem Sacramento munimus Confirmationis, quo robustiores evadimus ad prælium contra peccatorum stimulos ineundum. Sacramenti hujus materia est inunctio Sacri Chrismatis in fronte. Conficitur Chrisma ex Oleo, & Balsamo per Consecrationem ab Episcopo singulis annis in Cœna Domini. [1] Forma Confirmationis his absolvitur verbis: *Signo te signo Crucis, confirmo te Chrismate salutis, in nomine Patris, &c.* Minister hujus ordinarius est Episcopus, extraordinarius vero ex delegatione Summi Pontificis simplex Sacerdos, nec alius inferioris ordinis. [2] Et quia olim simul cum Baptismo suscipiebatur, ideo etiam superest, ut & susceptores adhibeantur. Nunc enim ad rationis usque usum, nempe ad septennium differtur. Confirmationis effectus præcipui sunt Gratia, qua & mundamur, & ad pugnam armamur; & characteris impressio, ex quo consequitur, ut non sit iterandum, quamvis ab Hæreticis acceptum.

[1] Cap. quoniam de sent. excomm. in 6. C. si quis de alio 122. de Consecr. dist. 4.

[2] Covarruv. lib. 1. C. 10. variar.

DE

De Pœnitentiis, & Remissionibus.

TITULUS V.

Lapsi post Baptismum pœnitentia resurgunt. Est enim Pœnitentia Sacramentum, quo relapsis peccata remittuntur, eaque duplex est; interior, qua dolorem præteritorum criminum, & perfectioris vitæ propositum concipimus; & exterior, in qua consistit Sacramenti ratio, qua per res sensibiles exprimuntur ea, quæ interius in animo peraguntur: [1] qualis est absolvendi actus respondens actui interiori, quo a peccato liberamur. Cæterum communiter ex Conc. Trid., & Florentino, materia, partesque Sacramenti sunt Contritio, Confessio, Satisfactio; etsi etiam peccata Pœnitentiæ materia remota dicantur, cum ab hoc Sacramento, tanquam ab igne ligna consumantur. (2) Forma verbis illis continetur: *Ego te absolvo*, quæ perspicua esse debent, & expressa, oreque pronunciata: unde nequit absens quis, & per Epistolam absolvi. (3) Partes ejus integrales, sive, quæ totam Pœnitentiam conficiunt, sunt tres: Contritio, Confessio, Satisfactio. Con-

[1] Catechism. de pœnitent. C. 6., & 13.

[2] Catechism. ibid. C. 18.

[3] Vid. declarat. Clem. 8. in Bulla 87. SS. Dominus noster.

tritio est animi dolor, ac detestatio de peccato commisso, cum proposito non peccandi de cætero; adeo ut Contritio, ut satis sit ad Dei gratiam nobis impetrandam, debeat esse talis, quæ gravissimum quemcumque dolorem superet, rerum caducarum causa conceptum. [4] Sicut enim noster erga Deum amor rerum creatarum amorem omnem longissimo intervallo antecedere debet, ita & Contritionis dolor, qui ex amisso Dei amore nascitur, omnibus longe doloribus debet anteire, nec refert, quod is dolor minus afficiat sensum, quam dolor rerum creatarum, dummodo tum præ cæteris doloribus corripiat voluntatem: adeo ut quamvis sensus alicujus acrius filii morte percellatur, quam consideratione peccati, si tamen ei detur optio, filii mortem, quam peccatum malit. Qui dolor appellari potest latine dolor æstimationis, quia non sensu corporis, sed animi æstimatione metitur damnum. Quamvis raro accidat, ut dolorem veritatis dolor sensus non comitetur: itaut nulla sit via tutior ad expendendam Contritionis veritatem, quam summa sensibilis doloris intentio. Hæc autem dicitur Contritio perfecta, quæ si votum Confessionis, & Satisfactionis includat, remissionem peccatorum parit, etsi facultas confitendi, & satisfaciendi aliquo casu intercipiatur. Cæterum, si Contritio ad eum gradum non per-

[4] Conc. Trid.

perveniat, qui fit ad impetrandam veniam satis, adjuncto tamen Sacramento sufficiet ad peccatorum remissionem: [5] etenim Confessione redditur perfecta, quæ Contritio imperfecta peculiari nomine vocatur attritio, atque detestatio peccati, & dolor æternarum pœnarum metu conceptus. Hanc autem S. C. Trid. declaravit: *esse donum Dei, & impulsum Spiritus Sancti, non adhuc quidem inhabitantis, sed tantum moventis, quo pœnitens adjutus, viam sibi ad justitiam parat*. Et quamvis sine Sacramento Pœnitentiæ per se ad justificationem perducere peccatorem nequeat; tamen etiam ad Dei gratiam in Sacramento Pœnitentiæ impetrandam disponit. [6] Confessio est propriorum peccatorum ad remissionem per Ecclesiæ potestatem impetrandam apud Sacerdotem expositio. [7] Hujus Sacramenti certum tempus præscripsit Ecclesia, censuitque, semel saltem in anno rite Confessionem emittendam a singulis, ut Paschatis tempore quisque Sacram Eucharistiam ejusdem Ecclesiæ jussu participemus. [8] Quod Communionis præceptum, quia obligat tempore Paschatis, ideo & ad id tempus dirigitur Confessio, sine qua nemo criminosus mundatur, ut sit ad Eucharistiam percipiendam

[5] Catechism. C. 47. de pœnit.

[6] Conc. Trid. sess. 4. C. 4. de pœnit.

[7] Conc. Trid. sess. 14. de pœnit. C. 5., & 6.

[8] Cap. omnis utriusque sexus de pœnit., & remiss

cipiendam idoneus. [9] Justa Confessionis ætas est, cum quis est doli capax, quos annos vocant discretionis. [10] Præter tempus autem Paschatis, hi definiuntur necessariæ Confessionis casus. Primo, mortis articulus. Secundo, mortis periculum. Tertio, proxima susceptio alicujus ex Sacramentis, ad quæ nonnisi pure, atque caste accedere debemus. Quarto, ut vitemus peccandi periculum, quod Confessione procul nos arcere posse censeamus. Quinto, cum ipsa conscientia ad Confessionem stimulamur. Sexto, si metuimus, ne peccatorum obliviscamur. Septimo, si defectura nobis sit Confessariorum copia. [11] Porro Medici mature debent ægrotos ad Confessionem impellere. [12] Ad utilitatem Confessionis tria præcipue, ac necessario requiruntur. Primo, ut sit flebilis, & luctuosa; secundo, ut sit candida, sine fuco, & mendacio; tertio, ut sit integra, & e memoria quidquid non defluxerit, expromat, postquam eam diligenter quis excusserit; prolatis non modo criminibus, sed & modis, sive quas vocant circumstantias, quando mutant speciem. [13] Confessio Sacerdoti concredita est, ab eo alto

[9] Covar. in C. alma mater n. 6., & 7. Conc. Trid. sess. 14. C. 5. de pœnit.

[10] Cap. omnis utriusque sexus h. tit. Conc. Trid. sess. 14. C. 5., & can. 8. Catechism. de pœnit. C. 58.

[11] Catechism. de pœnit. C. 59.

[12] Cap. cum infirmitas 13. de pœnit., & remiss. Pius V. Const. supra Gregem 11. Martii 1566.

[13] C. consideret. de pœnit. dist. 5. C. 5. sess. 14. Conc. Trid. de pœnit.

alto silentio premenda, & occultanda, obsignandaque sigillo Confessionis, ut vulgo loquimur; quod sigillum Sacerdos, qui fregerit, aut violaverit, peccatumve revelaverit, in arctum, & perpetuum carcerem detruditur, postquam dejectus fuerit ab ordine. (14) Minister Sacramenti hujus est Sacerdos, qui cum ordine simul habeat & jurisdictionem. Cum enim Pœnitentia sit actus judicialis, non sufficit simplex ordo, nisi ad ordinem accedat jurisdictio, sine qua judicium est irritum. Universam vero jurisdictionem habet quilibet Sacerdos in quemcumque hominem, quando eum viderit in mortis articulo constitutum, quo tempore ab omni Sacerdote, & ab omni culpa, & excommunicatione quis potest absolvi. (15) Quod benignissime institutum est, ne quando deficiente absolutionis ope fideles in æternum perirent. Cæterum extra mortis articulum nemo potest absolvere, nisi proprium subditum, & subditus absolvi non potest, nisi a proprio Sacerdote. Proprius autem Sacerdos omnium est Summus Pontifex; Episcopus vero est proprius Sacerdos totius suæ Diœceseos, & Parochus totius suæ Parochiæ: hique habere dicuntur jurisdictionem ordinariam, quæ iis defertur ex ipso munere, quod susceperunt; præter quos alii extraordinariam jurisdictionem

 habent

[14] Cap. omnis utriusque sexus de pœnit., & remiss.
[15] Catechism. de pœnit. C. 72. Conc. Trid. sess. 14. C. 7. de pœnit.

habent jure delegato, quales sunt regulares, quibus Pontificiis Constitutionibus facultas concessa invenitur: quamvis post Conc. Trid. nequeat regularis ullus, qui non sit Parochus, eam facultatem exercere, atque Confessiones audire, nisi ab Episcopo, cui se examinandum debet offerre, fuerit adprobatus. [16] Non tamen quilibet ordinariam, aut delegatam potestatem habens, de culpis omnibus potest absolvere: sunt enim peccata, quæ sibi excepit, ac reservavit absolvenda vel Summus Pontifex, vel Episcopus, quibus remittendis generalis jurisdictionis concessio minime sufficit. Ac sane Summo Pontifici reservati sunt casus expressi in Jure Canonico, & in Bullario, veluti primo violenta manus injectio in Clericum;[17] secundo, violatio clausuræ Monialium; tertio, manus conferentes in singulari certamine, sive duello, eoque provocantes, & respondentes; [18] quarto, simonia realis, vel fiduciaria, quam vocant confidentialem. Plura vide apud Interpretes. Episcopo vero alii casus reservantur ex jure, alii ex consuetudine. Reservantur ex jure primo peccatum, ex quo quis Clericus incurrisset irregularitatem; secundo, incendium dolo conflatum; tertio, publica blasphemia, criminaque alia, quibus publica

[16] Conc. Trid. sess. 23. de reform. C. 15.

[17] Cap. si quis suadente 17. q. 4.

[18] Conc. Trid. sess. 25. C. 19. de reform., & Const. Gregorii XIII., quæ incipit *ad tollendam*.

blica pœnitentia imponitur; quarto, excommunicatio major, cujus absolutionem Canonis conditor Episcopo reservaverit; alioquin reservata intelligitur Summo Pontifici. [19] Casus vero reservati a consuetudine sunt, quos quisque Episcopus pro arbitrio suo reservare sibi consueverit; ut distingui, & comprehendi regula nequeant. Nunc ad tertiam Pœnitentiæ partem, nempe ad satisfactionem procedamus. Satisfactio in universum est compensatio, aut redditio rei, vel juris ablati; quia igitur peccando detraximus Deo, quod debebamus, eumque læsimus, cum ei res creatas prætulimus: propterea in satisfactionem injuriæ rependere Deo debemus mœrorem nostrum ex laboriosis affectibus concipiendum, quo culpas a nobis admissas simul ulciscamur, & Deum erga nos placatum, benignumque reddamus: quæ Pœnitentiæ pars satisfactio appellatur. Quamvis autem homo, qui est finitus, nullis operibus queat Infinitati Divinæ satisfacere; tamen Deus pro sua benignitate gratam, acceptamque habet, quam præstare possumus, etsi majorem debeamus. Satisfactionem autem vetus Ecclesia exigere solebat, antequam remissionem largiretur pœnitentibus, qui per plures gradus ad absolutionem perducebantur, si publice peccantes, publice quoque ad tollendam populi offensionem puniri oportebat. Erant igitur quinque pœnitentiæ ordines. Primus fluentium ad

[19] Silvester in summa, verbo *casus*.

ad fores Ecclesiæ, seque introeuntibus commendantium, ut sibi veniam impetrarent. Secundus eorum, qui admittebantur in Ecclesiam ad concionem audiendam, post eam autem statim ejiciebantur. Tertius eorum, qui admittebantur ad preces publicas, sed excludebantur a Sacrificio. Quartus eorum, qui Sacrificii precibus intererant, sed Communione Corporis Christi arcebantur. Quintus eorum, qui omni Pœnitentiæ parte perfuncti, tantum Communionem Corporis Christi expectabant. Nunc autem mutata temporum ratione remissius agitur, & rei ante peractam Pœnitentiam, dummodo eam candide promiserint, absolvuntur. Satisfactio autem omnis in his tribus potissimum generibus versatur; nempe oratione, eleemosyna, jejunio: ad orationem revocantur non solum preces ore pronunciatæ, sed etiam tacite recogitatæ, & quodlibet sacrum aut docendi, aut prædicandi, aut juste, sancteque judicandi studium. Ad eleemosynas trahuntur cuncta opera benefica, quæ a misericordia procedunt. Ad jejunium vero redigitur & cilicium, & peregrinatio, & fames, & flagella, & quælibet vexatio corporis. Jejunia porro vel sponte suscipiuntur, vel indicuntur ab Ecclesia, qualia sunt vigiliæ, quatuor tempora, quadragesima. Nunc ad alteram tituli hujus partem accedamus, hoc est ad remissiones, nempe ad indulgentias, de quibus hæc Episcopus Meldensis in sua expositione fidei §. 8. — *Cum (Ecclesia) aspera peccatoribus, & laboriosa opera injungit,*

jungit, iique illa submisso animo subeunt, ea dicitur satisfactio: cum autem propter eximiam pœnitentiam, pietatem, aliaque bona opera, quæ ipsa præscripserit, e debita aliquid ipsis pœna remittit, ea dicitur indulgentia — Et infra — *Quicumque ex hac vita in Christi gratia, & charitate decedunt, nondum tamen persolutis his pœnis, quas justis reservavit Deus, in altera vita luunt. Earum Thesaurus congestus est ex meritis Christi necessariam satisfactionem exsuperantibus, & ex perpessionibus, cruciatibusque Sanctorum, supra quam peccatorum expiatio flagitabat: quæ cum illis supersint, adhibentur ad nostras pœnas allevandas, sicuti & veteres pœnitentes remissionem pœnarum assequebantur per preces Martyrum, & Confessorum, qui toleratorum abs se dolorum meritis veniam pœnitentibus impetrabant: quæ pœnæ cum prorsus remittebantur, indulgentia plenaria, & remissio dicebatur.* Indulgentiarum valor expenditur primo ex affectu, & animo recipientis; debet enim peccato mortali vacare: [20] secundo ex voluntate dantis; tertio, ex potestate verborum; quarto, ex potestate concedentis; quinto, ex causa concedendi.

---

[20] Navarr. de indulg. not. 19.

DE

De Euchariſtia.

TITULUS VI.

EUchariſtia Græce ſignificat gratiarum actionem, quam, quoniam in Miſſæ ſacrificio complectimur, propterea Sacramentum Corporis Chriſti, quod in Miſſa continetur, Euchariſtia nuncupatur. Per hoc Sacramentum Chriſtum Deum habemus præſentem: ſubſtantia enim panis, & vini non manet in Sacramento, ſed convertitur in Corpus Chriſti, & in Sanguinem converſione mirabili, quam tranſubſtantiationem appellamus, hoc eſt actionem, qua tota, & integra ſubſtantia unius rei transfunditur in totam, & integram ſubſtantiam alterius. Unde Sacramentum hoc ſignum eſt, & res ſignificata. Signum eſt ſpecies panis, & vini, res ſignificata eſt ipſe Chriſtus, qui eſt in qualibet ſpecie, ſive panis, ſive vini ſeparatim, & in qualibet parte Sacramenti. [1] Euchariſtiæ duplex eſt materia: panis, & vinum, quamvis ipſum Sacramentum ſit unum, cum ad rem unam ſignificandam fuerit inſtitutum, nempe cibum ſpiritualem Corporis, & Sanguinis Chriſti. [2] Oportet autem, panem eſſe triticeum, nec refert, azymus ne ſit, quo utitur

[1] Conc. Trid. ſeſſ. 13. C. 3.

[2] Catechiſm. de Sacram. C. 10.

utitur Ecclesia Latina, an fermentatus, quo, Latina tolerante, utitur Ecclesia Græca. Panis autem ex farre, oryza, fabis, milio, castaneis, & leguminibus, aliisque id genus, non est vera hujus materia Sacramenti: [3] quia communi loquendi usu panis nomine triticeum intelligimus, & quidem aqua elementari confectum, non rosacea, melle, lacte, oleo, per quæ panis transit in aliam speciem. (4) Vinum vero debet esse ex uvis, quo utimur ad potum, quoque usus est Christus; (5) unde rejicitur omphacium, sive succus immaturarum uvarum, & acetum, quod vini naturam acescendo deposuit, & vinum congelatum, nisi postquam fuerit solutum. Ex musto tamen conficitur Sacramentum. [6] Vino admiscendum est aliquantulum aquæ, tum quia id credibile est fecisse Christum de more in mensa; tum propter aquam, quæ de latere ipsius una cum sanguine fluxit. Forma Consecrationis Eucharisticæ alia est in pane, alia in vino, utræque ex Christi ore sumptæ, qui panem his verbis in Cœna consecravit: *Hoc est Corpus meum;* idemque præscripsit faciendum Ecclesiæ pro Consecrationis forma. Alia forma, nempe consecrandi Sanguinis est illa: *Hic est Calix*

[3] Can. in Sacram. d. 2. de Consecrar. Catechism. p. 2. de Eucharist. C. 12.

[4] Silvester de Eucharist. §. 1. queritur.

[5] Luc. 22. can. in Sacram. d. 2. de Conf. Catech. p. 2. de Sacr. Euch. C. 17.

[6] C. cum omne C. didicimus dist. 2. de Conf. Vallens. tit. de celebr. Missæ §. 1.

Calix Sanguinis mei: quæ exponitur, hic est Sanguis meus, qui hoc Calice continetur. [7] Sacramenti hujus Minister est solus Presbyter, sive Sacerdos: Sacerdotibus enim Christus dixit, *hoc facite in meam commemorationem*. Cum autem omnes mortali peccato involuti ab hoc Sacramento arceantur; etiam Presbyter a conficiendo eodem Sacramento, Missaque celebranda debet abstinere, nisi copia Confessarii desit, apud quem culpam emendet: tunc enim si necessitas urgeat, ei celebrare licebit, dummodo, quamprimum poterit, post celebrationem confiteatur: [8] nec tamen licet, nisi jejunis, & semel in die Missam celebrare, præterquam in Christi natali die, vel urgente necessitate; [9] teneturque Sacerdos Hostiam abs se consecratam sumere, sive communicare, ni velit ab Ecclesiæ liminibus arceri, & per annum a celebratione suspendi. [10] Tripliciter autem Eucharistia sumitur: sacramentaliter; spiritualiter; & sacramentaliter, & spiritualiter simul. Sacramentaliter sumunt omnes, etiam criminosi, qui dentibus tantum hoc Sacramentum premunt, non animo attingunt. Spiritualiter sumunt vere pœnitentes, & puri, quibus deest copia illius, cujus gratiam desiderio, & voto assequuntur: spiritualiter vero, & sacramentaliter

[7] Catechism. C. 23. de Eucharist.
[8] Conc. Trid. sess. 13. C. 7.
[9] Cap. consuluisti de celeb. Missæ, ubi Gloss.
[10] Can. peracta 10. d. 2. de Consecrat. can. relatum 11. ead. d.

liter ſumunt, qui pio corde os ad illud admovent: nam & ipſam Chriſti carnem ore attingunt, & Sacramenti gratiam ſpiritu comprehendunt. [11] Ad Euchariſtiam admittuntur omnes, qui ad annos diſcretionis pervenerunt, & ſemel in anno ſaltem obligamur tempore Paſchalis Reſurrectionis: quamvis antea ter ſaltem obligaremur, ut patet ex Conc. Eliberit., a quo uxorati jubentur tres, quatuor, aut octo ſaltem dies ab uxore ante Euchariſtiam abſtinere: quod priſcæ ſeveritati relinquitur. [12] Sacramentum hoc tria ſignificat: primo Paſſionem Chriſti: cum Paulus ſcribat, nos mortem Domini annunciare, quotieſcumque Panem hunc manducamus, & Sanguinem bibimus. Secundo cœleſtem gratiam ex hoc ſpirituali alimento. Tertio cœleſtem gloriam, & fructum æternæ felicitatis. [13]

[11] Conc. Trid. ſeſſ. 13. de Euch. C. 8.

[12] C. omnis homo d. 2. de Conſ.

[13] Catech. C. 10. de Euchariſt.

DE

De extrema Unctione.

TITULUS VII.

Extrema Unctio Sacramentum est, quod datur exeuntibus ab hac vita; estque Sacramentum, quo graviter ægrotans certis in partibus corporis ad peccatorum remissionem, & virium robur oleo solemniter inungitur; per quam Unctionem exteriorem corporis interior in anima cœlestis gratiæ Unctio significatur. [1] Hujus Sacramenti materia proxima est ipsa Unctio, remota vero, quam vocant, est oleum: non illud balsamo mistum, quod Chrisma appellatur, cujusque usus est in Confirmatione, atque in Unctione Regum, & Sacerdotum; sed oleum purum ab Episcopo etiam in die Cœnæ Dominicæ consecratum, quod & oleum dicitur Catechumenorum, cum eo liniantur & Catechumeni in pectore, & in scapulis. [2] Forma Sacramenti hujus concepta non est verbis directis, utpote *ego te baptizo*, sed obliquis, & precariis, nempe his: *Per istam Sanctam Unctionem, & suam piissimam misericordiam indulgeat tibi Deus quidquid oculorum, sive narium, sive tactus vitio deliquisti*. Liniuntur enim oleo sensus,

[1] Catechism. C. 5., & 7. p. 2. de Sacrament. Unct. C. unic. in princ. de Sacra Unctione.

[2] Cap. unic. de Sacra Unctione.

ſenſus, per quos vitia contraximus, oculi nempe, aures, nares, os, & renes, tanquam luxuriæ ſedes, exceptis fœminis, quibus ob ſexus pudorem renes non unguntur. Miniſter Unctionis eſt Epiſcopus, & Sacerdos, qui juriſdictionem habeat, nempe Parochus, niſi urgeat neceſſitas, quo caſu quilibet Sacerdos recte adminiſtrat, etiam regularis. [3] Solis autem ægrotis hoc Sacramentum præbetur, non vero capite damnatis, niſi ex morbo brevi morituris, neque ex præſenti conſuetudine infantibus, & pueris, neque amentibus, qui antequam in furorem inciderent, deſiderium illius non oſtenderint, cum ægrotarent, [4] neque iis, qui Euchariſtiam nondum ſumpſerint. Sed in quo morbi gradu ſit hoc Sacramentum ſuſcipiendum, quæritur: & rectius meo judicio putant, qui negant, ad extremum expectandum, ac tempus cenſent idoneum, ſi grave aliquod periculum impendeat, quod valde conſonat uſui veteris Eccleſiæ, ubi ante Euchariſtiam, & poſt cum Euchariſtia ſeptem dies totos, ægrotus ungebatur.

[3] Clem. 1. in princ. junct. Cap. ult. de privileg.

[4] Catechiſm. C. 19.

De Sacramento Ordinis.

TITULUS VIII.

CUm libri primi variis titulis plura de Ordinibus specialiter retulerimus; pauca nunc in universum dicenda supersunt. Ordo latine significat gradum quendam, sive statum personarum, aut dignitatem, unde Ordo Senatorius, Ordo Equestris, qui distinguebantur a reliquo populo, nempe a plebe. Qua ratione, qui e Christianis ad divina munera, & sacra ministeria suscipiuntur, Ordinem distinctum a cæteris constituunt, diciturque Ordo Clericorum, tanquam sortientium partem Dei, sive illius ministerii. Sed de materia, & forma hujus Sacramenti quærentes, animadvertere debemus, duplicem potestatem Presbytero in Ordinatione tribui, quæ duplici, distinctaque cæremonia exprimitur, conficiendi scilicet Eucharistiam, quæ tribuitur per traditionem Calicis, & Hostiæ, & ligandi, atque solvendi, quæ confertur per manus impositionem verbis illis adjectis, nempe *accipe Spiritum Sanctum*; quæ manuum impositio plurium sententia pro materia habetur, verba vero pro forma, sicuti & pro materia ducitur Calicis traditio, qua semper in Ecclesia Presbyteri conficiendæ Eucharistiæ potestatem acceperunt. Forma vero sunt verba, quæ huic traditioni Calicis adji-

adjiciuntur. De quibus tamen variæ, ac discrepantes Theologorum sententiæ referuntur. Legitimus hujus Sacramenti Minister est Episcopus, quem jurisdictione, atque potestate semper præcelluisse Presbyteris, perpetuo Ecclesiæ testimonio confirmatur: cum Ordinatio, & Confirmatio semper Episcoporum fuerit munus, exclusis Presbyteris, etsi non semper nominibus distinguerentur.

De Sacramento Matrimonii.

TITULUS IX.

MAtrimonium est viri, & mulieris maritalis conjunctio, individuam vitæ consuetudinem continens: ita dictum, quod eo consilio mulier nubere debeat, ut mater fiat: [1] per conjunctionem autem viri cum muliere Christi cum Ecclesia copulatio significatur. Materiam Sacramenti hujus varii variam statuerunt: alii enim eam in ipso consensu ponunt, hoc est in contractu civili, quem Christus in institutione Sacramenti minime mutavit, sed quod invenerat, retinuit; alii in ipsis contrahentium corporibus: formam autem in expressione verborum; alii verba ipsa conju-

[1] August. lib. 13. contra Faustum C. 26.

gum pro materia ponunt, & pro forma consensum animorum. Quoniam autem Matrimonium a sponsione inchoatur, consensu constituitur, & copula consummatur; ideo de singulis, ac primo de Sponsione differamus.

De Sponsalibus.

TITULUS X.

SPonsalia sunt mutua viri, & mulieris in matrimonium sponsio, sive futurarum nuptiarum mentio, ac repromissio, quæ a spondendo Sponsalia dicuntur: vel proprie, vel minus proprie: proprie Sponsalia nuncupantur illa, quibus futuri Matrimonii promissio includitur, quæque sponsalia de futuro nuncupantur. [1] Minus proprie dicuntur, quæ Matrimonium inducunt præsens, utriusque consensu jam absolutum, cui non deest, nisi conjunctio corporum, quod appellatur Matrimonium ratum, sive sponsalia de præsenti. Cum vero de sponsalibus loquimur simpliciter, sponsalia de futuro intelliguntur, ad quæ contrahenda requiritur futurorum conjugum consensus: ideo, nisi ætatem habeant rationis capacem, & idoneam ad

[1] Cap. præterea Cap. is, qui 30., & Cap. ult. de sponsal. Cap. qui desponsatam 12. 27. q. 2. C. 1. C. tuæ fraternitatis 25., & C. si inter virum 31. de sponsal.

ad id, quod agunt, intelligendum, ſponſalia valida non contrahunt. Eam autem ætatem definitam invenimus ſeptennium abſolutum. [2] Conſenſus autem, dummodo ſit certus, nihil refert, expreſſus ne ſit, an tacitus, nempe re, traditis arrhis, an verbis, ſive pronunciatis, ſive ſcriptis, hoc eſt per epiſtolam; nec refert, nutu ne quis aſſentiatur, an ſilentio, puta parentibus pro filio reſpondentibus; non tandem refert, per ſe quis contrahat, an per procuratorem; per mandatum antecedens, an per ratihabitionem: omnibus enim modis certum conſenſum exprimentibus recte contracta ſponſalia reputantur. (3) Contrahi ſponſalia poſſunt pure, ſub conditione, & in diem; pure, his verbis: *ego te accipiam in uxorem*, *ego te in maritum*; itaut nulla conditio exprimatur; nam, ſi conditio aliqua tacita inſit ſponſalibus, dummodo non exprimatur, ea non ſuſpendit. [4] Conditionalia ſunt, quæ conferuntur in eventum aliquem incertum, a quo ſuſpenduntur: ut, niſi ea conditio extiterit, irritentur, ut, *ego te in uxorem accipiam*, *ſi tantum dotis nomine dederis*: tum enim non ſunt firma ſponſalia, niſi poſt conditionem impletam: (5) niſi acceſ-

[2] C. literas 4. cum. ſeq. C. ad diſſolvendum 13. de deſponſ. impub. l. in ſponſalibus 14. in fin. ff. de ſponſ.

3] L. ſufficiat 4. cum ſeq. C. unico de deſponſat. impub. in 6. C. qui tacet de reg. juris in 6., & C. ratihabit. ibid.

[4] C. quemadmodum 25. de jurejurando, ubi Gloſſa V. conditio.

[5] Cap. de illis 3. C. ſuper eo 5. de condit. app., & ibi Abbas.

accesserit consensus de præsenti, aut carnalis copula, aut conditio sit turpis, vel impossibilis: quæ conditiones duæ rejiciuntur, firmis manentibus sponsalibus: quæ tamen sponsalia infirmantur, si conditio naturæ Matrimonii adversetur. [6] In diem contrahuntur, cum quis spondet, se accepturum aliquam in uxorem intra certum tempus. [7] Contracta sponsalia obligationem contrahendi Matrimonii pariunt, ut, si alteruter a voluntate recesserit, auctoritate judicis, & metu pœnarum possit induci: non continuo tamen per censuras Ecclesiasticas, sed aliis pœnis, nempe carceris: [8] nisi periculum aliquod ex hujusmodi conjunctionibus invitis, & luctuosis timeatur: tum enim coercitionibus abstinendum. [9] Secundum quam expositionem tollitur celebris oppositio, quæ notatur inter Cap. *ex literis*, & Cap. *requisivit* de sponsalibus. Olim sponsalia ista de futuro per subsequentem copulam, sine alia solemnitate, transibant in verum, justumque Matrimonium; hodie tamen sublatis per Conc. Trid. clandestinis Matrimoniis, [10] sponsalia ista de futuro, quibus accessit copula, non migrant in conjugium, quia rediguntur ad Matrimonia clandestina jam vetita. Variis tamen ex caussis sponsalia de futuro dissolvuntur: nam præter

---

[6] Cap. ult. de cond. appos.
[7] Cap. sicut ex literis de sponsal.
[8] Cap. requisivit de sponsalibus.
[9] Cap. de illis de despons. impub. C. ex literis 10. de desponsal.
[10] Sess. 24. C. 1. de reform. matrim.

ter mortem naturalem, dissolvuntur primo, communi dissensu utriusque, licet sponsalia sint jurejurando vallata: etenim quisque potest remittere jusjurandum sui gratia præstitum. (11) Impuberes vero dissentire possunt puberes facti, dummodo conjunctione corporum abstinuerint. (12) Si vero, dum sponsalia contrahebantur, alter erat pubes, alter vero impubes, & iste impubes postea pubes factus, discedere velit a contractu, sponsalia dissolventur, etiam eo dissentiente, qui tempore contrahendorum sponsalium pubes erat. (13) Secundo, dissolvuntur sponsalia tam de futuro, quam de præsenti, si alter conjugum, etiam altero invito, Religionem ingrediatur, dummodo copula non accesserit: nam poterit alter alias sibi nuptias quærere. [14] Tertio, dissolvuntur per susceptionem Sacri Ordinis. [15] Quarto, per longinquas peregrinationes, quæ alterius animum a conjugio evagantem declarant. (16) Quinto, per lapsum temporis ad celebrandas nuptias præfiniti; nam id tempus ideo adjectum censetur, ut eo exacto ad libertatem redeat quisque suam. Sexto, si conditio nuptiis adjecta evanuerit. (17) Septimo, si contrahantur sponsalia de præsenti: cum enim sit fortius vinculum,

 spon-

[11] Cap. 2. de sponsal. l. actione 66. §. 3. ff. pro socio, & C. p. de jurejurando.
[12] Cap. a nobis de sponsf. impub.
[13] Cap. de illis de desponsf. impub.
[14] Cap. 2. de conversf. conjug.
[15] Cap. 1., & 2. ne Cleric. vel voventes.
[16] Cap. de illis 5. de sponsf.
[17] Cap. 3. de condit. apposf.

ſponſalia de futuro diſſolvuntur. (18) Octavo, per fornicationem alterius conjugum, vel præcedentem ſponſalia, vel ſubſequentem, ſi quidem fornicatio præcedens ſponſo fuiſſet occulta; nam ſi ſponſo innotuiſſet, & adhuc contraxiſſet, eam remiſiſſe cenſetur. Diſſolvit autem ſponſalia etiam fornicatio ſpiritualis, puta hæreſis, vel apoſtaſia: & quoniam nemo ex crimine ſuo libertatem agendi, quod ſummum eſt beneficium, debet adipiſci, propterea is, qui ex futuris conjugibus non peccavit, ad priſtinam libertatem redit: qui vero peccavit, alterius conjugis arbitrio manet obnoxius. [19] Nono, per inſignem aliquam turpitudinem poſt ſponſalia ſupervenientem alterutri conjugum. [20] Decimo, per ſupervenientem furorem. [21] Undecimo, per ſupervenientem affinitatem, aut per cognationem ſpiritualem. [22] Duodecimo, per votum caſtitatis ante ſponſalia ſuſceptum. (23) Abſolutis ſponſalibus, ſive initiis nuptiarum, ad ipſas nuptias tranſeamus.

[18] Cap. duobus 1. de ſponſ. duorum Cap. ſi inter 31. de ſponſ.

[19] C. quemadmodum 25. de jurejurando C. 2. de divortiis C. non ſolum C. jam nunc, & ſeq. 28. q. 1. Piring. tit. de ſponſ. ſect. 2. §. 3., & 62.

[20] Cap. ult. de conjug. lepros.

[21] Cap. dilectus 24., & C. 2. de ſponſ.

[22] C. veniens de cognat. ſpirit. C. 2. de conſang., & affin. C. ſi quis ſponſam 17. q. 2.

[23] C. rurſus, qui Cleric., vel vov.

DE

De Nuptiis.

TITULUS XI.

MAtrimonium in justa ætate, & legitimo consensu fundatur. Justa ætas, quamvis Jure Civili præfiniatur XII. annorum in fœminis, XIV. in masculis utrimque completorum, [1] tamen Jus Canonicum, quo potentia potius coeundi, quam annorum numerus spectatur, amplexa est sententia Sabinianorum, qui ex habitu corporis, non ex ætate nuptias permittebant. [2] Ideoque hoc jure is, ea ve, cujus malitia suppleat ætatem, quamvis minor supra numeratis annis, tamen, si ad venerem fuerit idoneus, jus habet matrimonii contrahendi, si quidem accesserit etiam maturum animi consilium. (3) Legitimus consensus præstandus est ab iis contrahentibus, qui voluntate sua in matrimonium conveniant. Et quamvis antea disputaretur, an præterea consensus parentum accedere deberet, tamen S. C. T. decreto definitum est, non esse necessarium. Contrahentium autem consensus exprimendus est aliquo exteriori signo, sive verbis, sive nutu, adeo ut mutus quoque recte matrimonium contrahat, &

(1) C. ult. de despons. impub.

(2) Ulpianus in fragm. tit. de tut. in fin.

(3) C. 3. 8. 9. ult. de despons. impub.

(4) & dummodo consensus iste sit certus, præstari etiam per procuratorem potest, si quidem id mandetur alicui nominatim; quod quotidie usurpari videmus. Oportet autem, consensum hunc liberum esse ab omni metu, & errore. Metus enim vitiabit matrimonium, si gravis sit, qualis cadere possit etiam in constantem virum, hoc est, qui constantem virum flectere possit ad matrimonium, tanquam minus malum. Cap. *veniens* 15. de sponsalibus.

Nec refert, quod propria culpa se conjecerit in periculum, velut is, qui stupro puellam affecerit: nam ne cum ea quidem is valide contrahet, si gravi metu compellatur. [5] Si tamen is, qui violenter contraxerat, cum conjuge sponte habitaverit, secumque corpus libere commiscuerit, ratihabitione voluntaria matrimonium sustinebitur. [6] Error quoque personæ matrimonium vitiabit, ut latius infra.

(4) C. cum apud sedem 33. C. tuæ fraternitatis 25. de sponf.

(5) Cap. veniens 15. eod.

(6) Cap. ad id 21. de sponf.

QUÆ

Quæ Matrimonium impedire possint.

TITULUS XII.

IMpedimentorum duo sunt genera: unum eorum, quæ contrahendum impediunt, & contractum dirimunt; aliud eorum, quæ non dirimunt quidem contractum, sed impediunt contrahendum. Primi generis impedimenta hisce clauduntur versibus.

Error, conditio, votum; cognatio, crimen,
Cultus disparitas, vis, ordo, ligamen, honestas,
Si sis affinis, si forte coire nequibis,
Si Parochi, & duplicis desit præsentia testis,
Raptave sit mulier, nec parti reddita tutæ,
Hæc facienda vetant connubia, facta relaxant.

Alterius generis impedimenta his aliis versibus continentur.

Ecclesiæ vetitum, nec non tempus feriatum,
Atque Catechismus, sponsalia, jungito votum,
Impediunt fieri, permittunt facta teneri.

Quæ vero impedimenta oriuntur ex crimine, seorsum hisce sequentibus versibus describuntur.

Incestus, raptus sponsatæ, mors mulieris:
Susceptus propriæ sobolis, mors presbyteralis,
Vel si pœniteat solemniter, aut monialem
Accipiat, prohibent hæc conjugium sociandum.

Sed

Sed jam singula exponamus, exordientes a dirimentibus, ac primo ab errore.

Error vertitur vel in persona, vel in statu, vel in qualitate alterius conjugis. Error personæ, cum scilicet quis ducere putans Corneliam, ducit Titiam, prorsus Matrimonium irritat: [1] idque jure naturæ, cum nemo consentire queat in id, quod ignorat. Errore in statu personarum, veluti, si quis putans cum libera contraxisse, post, servam eam comperiat; nuptiæ vitiantur. [2] Error vero qualitatis, puta, si divitem putabat, quam pauperem invenit, aut quam censebat virginem, detexerit corruptam, & impudicam, nuptias non dirimit. [3]

Conditio, si honesta sit, neque a jure improbata, suspendit Matrimonium, quoad impleatur, ut dictum est in titulo de sponsalibus, nisi consensus de præsenti accesserit, vel corporum conjunctio, cum ex ea videatur a conditione recessum. (4)

Votum castitatis, vel in sacris Ordinibus emissum, vel in professione Monachismi, quod utrumque votum solemne vocatur, quo dirimuntur Matrimonia postea contracta, sive consumata fuerint, sive non, si quidem nuptias hoc solemne votum antecesserit. [5] At si

[1] Cap. unico 29. q. 1., & C. tua nos de sponſ.

[2] Cap. ad nostram de conjug serv.

[3] Cauſ. 29. q. 1. per tot.

[4] C. de illis Cap. per tuas de condit. apposita.

[5] C. unico de voto in 6. Conc. Trid. C. 9. ſeſſ. 24. de Matrim.

si fuerit post nuptias, sive post Matrimonium ratum emissum, plurimum intererit, emissumne fuerit in professione Monachismi, an in susceptione Ordinis sacri. Nam priori, quamvis consummata Matrimonia non dirimuntur, [6] dirimuntur tamen rata, & nondum consummata; [7] posteriori vero neque consummata, neque non consummata Matrimonia dirimuntur. (8) Alia vero vota dicuntur simplicia, quæ contrahendum quidem impediunt, sed contractum Matrimonium non solvunt: (9) cujus discriminis ratio hæc est, quod votum simplex tantum sit promissio tradendi sui Deo facta: votum vero solemne traditionem ipsam, atque adeo contractus perfectionem inducat: quasi exordium illud voti sit, hoc vero consummatio. [10]

Cognatio quartum est impedimentum, & de ea seorsim in titulo sequenti disseremus.

Crimen quintum est impedimentum, ut primo, si ii, qui contrahendi animum habeant, consilium inierint in perniciem alterius conjugis, atque in illius necem struxerint insidias: insidiatores enim, soluto per mortem talis conjugis Matrimonio, nuptias contrahere prohibentur, etiamsi ex novo illo Matrimonio no-

vus

[6] C. commissum de spons.

[7] Conc. Trid. sess. 24. C. 6. de Matrim. C. verum de convers. conjug.

[8] Extrav. antiquæ Johann. XXII. de voto.

[9] C. rursus, qui Clerici vel vov., vel matrimon.

[10] Dattis. in Grat. 24. q. 2.

vus conjux ad fidem Christi pertrahatur. [11] Secundo, si non utriusque machinatio intervenerit, sed unius tantum, & cum insidiatore, occisique conjuge adulterium fuerit commissum, propter duplex crimen, adulterii scilicet, & homicidii nuptiæ dirimuntur. Tertio, si non homicidium adulterio accesserit, sed duo adulteri fidem sibi mutuo dederint de contrahendis nuptiis post alterius conjugis mortem, aut re ipsa Matrimonium contraxerint: tum dissolutis prioribus nuptiis, posteriores jungi nequeunt, & junctæ solvuntur, [12] nisi alter ex novis conjugibus priores nuptias ignoraverit. (13) Quarto, Jure quidem Civili raptus crimen dirimit nuptias inter raptorem, & raptam: [14] non vero Jure Canonico, dummodo rapta procul a raptore tutum in locum abducta, sponte, ac libere in Matrimonium consentiat ex præscripto Conc. Trid., [15] quo neglecto nuptiæ irritantur.

Cultus disparitas. A primis enim Ecclesiæ sæculis interdictæ semper nuptiæ cum Judæis, & Infidelibus fuerunt, ne membra Christi Sa-

tanæ

[11] C. si quis vivente 31. q. 1. C. laudabile de conv. infid. C. super hoc, & C. significasti de eo, qui duxir in Matrim. eam &c

[12] C. ult. C. 5. de eo, qui duxit in Matrim.

[13] C. 1. C. veniens citato loco.

[14] L. unica de raptu virg. Novv. 143. de raptu mulieris, & Novv. 150. de ea, quæ raptori nupsit.

[15] Sess. 26. C. 6. de refor. Matrim.

tanæ prosternerentur; [16] ægre tamen interdicto huic obtemperabant; cum ex Veterum locis, sive id narrantium, sive de corruptela ista quærentium, talium nuptiarum occurrant exempla celeberrima. Unde colligunt cum Magistro sententiarum Paludanus, Soto, aliique, (17) prohibitionem hanc, quatenus quidem contrahendum impedit, esse de Jure Divino, quatenus vero contractum solvit, esse de Jure Ecclesiastico: præcipue cum Divus Paulus scribat: *Si quis frater habet uxorem infidelem, & hæc consentit habitare cum eo, non dimittat illam.* Quamobrem neque cum Catechumenis licet inire conjugium: cum enim Matrimonium sit Catholicorum Sacramentum, ejus particeps esse non potest, qui per Baptismum in Ecclesiam non intravit. [18] Inter ipsos vere Infideles Matrimonium naturale, ac civile consistit; etenim, etsi communionem non habeant Sacramentorum, commercium tamen habent Juris Civilis, cujus vinculo Matrimonia continentur. Unde, si utrique ad fidem nostram convertantur, manebit conjugium, etiamsi contractum fuerit intra gradus a Canonibus vetitos. [19] Non enim suberant Ecclesiæ conjuges, tempore, quo contraxerunt: & publice interest minuere difficultates adspirantibus ad fidem,

dem,

[16] 1. Corinth. 6. Cyprian. de lapsu ambig. lib. 9. Epist. 6. C. 11. C. 17. 28. q. 1.

[17] Apud Cucch. inst. major. lib. 5. tit. 12. n. 93.

[18] Can. non oportet 28. q. 1., & C. cave ead.

[19] C. gaudemus, qui filii sint legitimi.

dem, ne dissolvendarum nuptiarum formidine retardentur: unde, etsi alter veram Religionem receperit, alter in sua perstiterit; tamen manebit Matrimonium propter spem conversionis per fidelis conjugis charitatem, & persuasionem. (20) Si vero alteruter convertatur, & qui superest infidelis, vel abscedere prorsus, vel retinere conjugium velit, ut eam a vera pietate distrahat, aut alio modo in peccatum inducat: licebit fideli, novis contractis nuptiis, infidelis viri commercium evitare. [21] At si, ut mos est Infidelium, vir unus plures duxerit uxores, quoniam plures per Evangelii legem retinere nefas est, adhærebit illi, cum qua primo contraxit. [22] Nuptiæ vero inter Catholicos, & Hæreticos, ut si Hæreticus Catholicam ducat, quamvis crimine non careant, ideoque pœnis subjiciantur, [23] tamen minime dirimuntur. [24] Imo Sacra Congregatio propagandæ fidei anno 1638. censuit in locis, ubi hæresis invaluerit, hujusmodi Matrimonia dissuasione potius, quam pœnis interdicenda. (25)

Septimum impedimentum est vis.

Octavum

---

[20] 1. Corinth. 7. Silvestr. verbo Matrimonium 8. n. 10.

[21] Cap. gaudemus de divortiis, & C. quanto.

[22] Dict. Cap. gaudemus. Sylvester V. Matrim. 8. n. 10. §. 7.

[23] C. decrevit 14. de hæret. in 6.

[24] Cucch. inst. major. lib. 5. tit. 12. n. 90. Sanchez lib. 7. de Matrimon. disp. 72. n. 2.

[25] Apud Nicol. tit. inst. civil. de nuptiis inspect. 6.

Octavum, Ordo Sacer; de quibus jam dictum in hoc ipso titulo, ut videri potest; unde accedamus ad nonum impedimentum, nempe ad ligamen, sive Matrimonium jam contractum, quo durante, nullum est Matrimonium sequens, etiamsi prius fuerit tantum ratum, posterius vero fuerit etiam consummatum. [26]

Decimum impedimentum vocatur publicæ honestatis, quod oritur ex sponsalibus puris, non ex conditionalibus, nisi conditio jam extiterit; exemplo illius impedimenti, quod emanat ex affinitate, atque cognatione per ratum, aut consummatum Matrimonium inducta: itaut hoc impedimentum etiam Jure Civili cognitum, imago quædam sit, & umbra illius. Pudor nimirum suadet, ut a nuptiis abstineamus propinquorum ejus, quæ nobis desponsata fuit. Quod impedimentum S. Conc. Trid. [27] restrinxit ad primum gradum in veris, & legitimis sponsalibus de futuro: quibus dissolutis non possumus contrahere cum eo, eave, qui, quæve sponso, sponsæve illi est in primo gradu conjunctus. Nam in sponsalibus de præsenti, sive in Matrimonio rato, etiam postea dissoluto, impedimentum hoc, jure antiquo manente, ad quartum usque porrigitur gradum. [28]

I Unde-

[26] C. 3., & ult. de sponf. duor.

[27] Seff. 24. C. 3. de reform. Matrim.

[28] Pius V. Conft. ad Romanum.

Undecimum impedimentum est affinitas, de qua tit. sequenti.

Duodecimum est impotentia coeundi: cum scilicet adultus (nam in pueris matura expectatur ætas) vel natura, vel tristi aliquo eventu, vel pharmaci alicujus violentia, facultate caret ad venerem exercendam; aut cum mulier obstructam adeo habeat viam, ut virilem conatum excludat; quod impedimentum, si ante nuptias non innotuerit, eo patefacto, nuptiæ dissolventur, & quidem statim: si adspectu ipso dijudicari nequeat, perpetuum ne sit, an temporarium impedimentum, mora, vel medicaminibus tollendum, tum ad triennii experimentum est excurrendum, jungendique conjuges, ut per id tempus computandum a contractis nuptiis, eorumque nixu ad venerem periculum faciant virium suarum: ut si per id tempus nullo successu ad venerem nitantur, post triennium Matrimonium dissolvatur: si quidem de ea impotentia constet ex juramento conjugum ipsorum, & septem propinquorum, quam Pontifex septimam manum appellat: [29] quod si alteruter conjugum falsus deprehendatur, propterea, quod aliud Matrimonium contraxerit, redintegratis prioribus nuptiis, ad innocentem conjugem redire compelletur. [30]

Decimum tertium impedimentum est clandestina desponsatio, de qua in distincto titulo. Unde

[29] C. laudabilem 5. de frigidis, & maleficiatis.

[30] Eod. Cap., & Cap. 1. eod.

Unde ad ea progrediemur, quæ impediunt quidem contrahendum, contractum vero non dirimunt; ea vero sunt.

Primo. Interdictum Judicis Ecclesiastici, qui forte distulerit nuptias, quoad suspicio latentis alicujus mali, aut impedimenti tollatur. Cujus causæ cognitio dum durat, separandi sunt conjuges. [31]

Secundo. Interdictum ipsius Ecclesiæ, quæ cultus divini causa certis anni temporibus nuptias celebrare vetat; quæ tempora per S. Conc. Trid. [32] constituta sunt ab Adventus Dominico die usque ad Epiphaniam, & a feria quarta Cinerum usque ad octavam Paschatis inclusive.

Tertio. Impedimentum erat olim Catechismus, sive Institutio ad Religionem Christianam, quod nostris temporibus evanuisse censetur. [33]

Quarto. Sponsalia de futuro, quibus impediuntur, non autem dirimuntur sponsalia, cum alia persona de præsenti contracta; cum hæc transeant in Matrimonium ratum, quod est fortius vinculum. [34]

Quinto. Votum simplex, quo se quis a Matrimonio temperaturum obligavit, non solemni ulla Religionis professione, aut susceptione

I 2 Sacri

[31] C. 2., & 3. de Matrim. contract. contra interdic. Eccles.

[32] Sess. 24. C. 20. de refor. Matrim.

[33] Sanchez de Matrim. lib. 7. dist. 10. Bonac. q. 3. p. 14. n. 6.

[34] C. veniens 15. C. sicut 20. de sponsal.

Sacri Ordinis; nam si ille nuptias contraxerit, peccabit quidem, sed nuptiæ subsistent.

Erant & quædam crimina, quibus impediebatur Matrimonium contrahendum, saltem donec pœnitentia perageretur; non tamen solvebatur contractus, quæ tamen præsentibus moribus minime impedimentum præbent. [35]

De triplici Cognatione.

TITULUS XIII.

COgnatio est necessitudo, & conjunctio personarum, aut e susceptione alicujus a Baptismi fonte, atque ex oblatione ad confirmationem, aut ex adoptione, aut ex corporis commistione procedens. Quapropter triplex est illa, spiritualis, legalis, naturalis. Spiritualis cognatio nascitur ex ea Sacramentorum administratione, quæ regenerationis vi naturalem generationem imitatur: & propterea naturalis nexus imaginem inducit; ideoque parit impedimentum dirimens nuptiarum inter suscipientes, & baptizatum, patremque, ac matrem illius, & inter baptizantem, & baptizatum, baptizatique patrem, & matrem, uno tantum, aut altero susceptore adhibito, præter quas personas enumeratas hodie prohibitio non extenditur

[35] Sanchez lib. 7. de Matrimon. disput. 17. n. 8.

tenditur ex Conc. Trid. [1] De confirmatione quoque idem Conc. Trid. eodem loco adjecit, ne cognatio inde orta ultra confirmantem, & confirmatum, illiusque patrem, & matrem, ac tenentem extendatur. Non contrahitur vero cognatio hæc a procuratore suscipientis, si suscipiens hunc actum alteri mandaverit. [2] Legalis cognatio est triplex; prima, in linea recta tam ascendenti, quam descendenti, adoptantis, & adoptati; quas inter personas durat prohibitio nuptiarum dirimens etiam adoptione soluta, saltem, ut aliqui volunt, ad quartum usque gradum, [3] propter pudorem imaginariæ conjunctionis. Secunda in linea transversali inter adoptatum, & filias legitimas, & naturales adoptantis sub patria potestate manentes; quod impedimentum tollitur vel adoptione dissoluta, vel filio legitimo, & naturali e patria potestate dimisso: his enim modis solvitur legale vinculum, unde impedimentum oriebatur. [4] Tertio affinitatis quoque similitudine oritur impedimentum nuptiarum inter adoptantem, & uxorem adoptati; itemque inter adoptatum, & uxorem adoptantis. [5] Tertia species Cognationis est naturalis, quam carnalem appellant, quæ de corporum conjun-

 ctione

(1) Ex Conc. Trid. sess. 24. C. 2. de reform.

(2) Sac. Congregatio apud Nicolaum tit. inst. de nuptiis de cognat. C. 4. sub n. 37.

(3) Nicol. inst. de nuptiis C. 4. n. 38.

(4) C. per adoptionem 30. q. 3. l. 17. de rit. nupt.

(5) Sanchez lib. 7. de Matrimon. disput. 73. n. 17.

ctione procedit, quæque duplex impedimentum parit, consanguinitatis, & affinitatis. Consanguinitas, sive cognatio est nexus personarum ex eodem stipite descendentium. Distribuitur autem Cognatio in lineas; lineæ in gradus: linea est ordinata series personarum sanguine conjunctarum; gradus vero sunt personarum generationes, quibus tanquam punctis linea componitur, & dicuntur gradus, quia illorum ordinatio scalas quodam modo exhibet. Linea est duplex, recta, & transversa. Recta similiter est duplex, ascendentium scilicet una, & alia iis opposita descendentium ab ascendentibus generatorum. In linea transversa collocantur ii, qui eodem a stipite pendent, eorumque descendentes, qui eodem ab stipite venientes inter se collati gradibus, transversales appellantur: uti sunt inter se fratres, & sorores, qui patrem eundem habent communem, & fratrum, ac sororum filii, qui communem habent avum, & sic deinceps. Estque linea transversa item duplex, æqualis, & inæqualis: æqualis eorum, qui a communi stipite distant paribus intervallis, ut fratres, & sorores, qui æqualiter distant a patre; item horum filii, qui ab avo æqualiter distant: inæqualis vero est eorum, qui inter se intervallis distant inæqualibus, quorumque unus sursum fertur, alter deorsum, ut fratris filius, & patruus, nempe frater patris, qui sunt inter se consanguinei, quia communem habent stipitem, Sempronium puta, a quo natus est Sejus pater Caii, &

Cor-

Cornelius, qui Caii eſt patruus. Igitur Cajus uno gradu inferius, quam Cornelius deſcendit a Sempronio communi ſtipite: cui Cornelius eſt filius, Cajus eſt nepos: ideoque ſunt in linea tranſverſa inæquali, quæ ratio per cæteros ducitur gradus; quoniam autem inter cognatos, & conſanguineos ob naturalem honeſtatem uſque ad certos gradus tam Jure Civili, quam Pontificio nuptiæ ſunt prohibitæ; ideo graduum computandorum ratio cognoſcenda eſt, ut diſcernere poſſimus, quouſque nuptiæ permittantur; atque in linea quidem recta tam aſcendentium, quam deſcendentium quælibet perſona gradum conſtituit: unde filius patri eſt in primo gradu, quia inter eos nulla alia perſona intercedit. Nepos vero eſt avo in ſecundo gradu, quia inter eos intercedit pater, & ſic in infinitum, tam ſurſum, quam deorſum: tum ex computatione Juris Civilis, tum ex computatione Juris Canonici, quibus juribus tot numerantur in linea recta gradus, quot ſunt perſonæ, una demta: unde, quia, demto patre, ſupereſt filius, demtove filio, ſupereſt pater, propterea hi primo ſunt inter ſe gradu: nepos vero cum avo eſt in ſecundo, quia ſunt tres perſonæ, avus nempe, pater, & filius, ex quibus uno demto, ſuperſunt duo: unde duo exiſtunt gradus, atque in hac linea ex utroque Jure prohibentur nuptiæ in infinitum, quotocumque, vel remotiſſimo gradu perſonæ

sonæ inter se distent. (6) In gradibus vero lineæ transversæ, nempe in collateralibus magnum est discrimen inter Jus Civile, ac Pontificium: nam Jus Civile non inducit primum gradum in transversalibus, cum quot gradus prodeant, tot sint generationes: unde frater, & soror, qui duo sunt generationes, inter se secundo gradu conjunguntur. Ast in transversalibus Jure Canonico diversa regula traditur, nempe talis; quoto gradu personæ distant a communi stipite, eodem distant inter se; unde quia duo filii distant inter se a communi patre uno gradu; ideo duo fratres, aut frater, & soror inter se uno gradu distabunt: & quia nepotes, hoc est filii duorum fratrum, distant singuli ab avo duobus gradibus, duobus item gradibus distabunt inter se. [7] In linea vero transversa inæquali hæc eodem ex jure regula traditur. Quoto gradu remotior distat a communi stipite, eodem distant inter se; ducitur enim ratio a remotiore, ut latior facultas Matrimoniis præbeatur; itaque fratris filius distat a patruo in secundo gradu, quia distat duobus gradibus ab avo, nempe a patre patrui sui, quamvis patruus a communi stipite, nempe a suo patre uno tantum gradu distet. [8] In linea autem transversa nuptiæ Jure Canonico prohibentur usque ad quartum gradum inclusive

(6) Leg. nuptiæ 33. ff. de ritu nupt. §. ergo omnes inst. de nupt.

(7) C. ad sedem Cap. parentela 35. q. 5.

(8) C. ult. de consanguin., & affin.

ſive. [9] Præter Cognationem, & conſanguinitatem eſt alia nuptiarum prohibitio inducta ab affinitate, quæ oritur ex conjunctione duarum conſanguinitatum per connubium, ſive illegitimum ex Jure Canonico: [10] unde neque vir conſanguineam poteſt uxoris ducere, neque mulier conſanguineam viri: nam per ambarum copulam, etiam eorum diviſæ Cognationes inter ſe coaluerunt, ut altera videatur alterius eſſe cognatio ratione ipſius viri, ac mulieris, non ratione perſonarum, cujuſque cognationis inter ſe: quæ perſonæ rite conjungi poſſunt, cum nullo vinculo inter ſe nectantur: ideo filia uxoris ex alio marito poteſt duci a filio mariti ex alia uxore. [11] Contra vero filia uxoris ex alio marito ſuſcepta, ſive manente, ſive diſſoluto conjugio, duci non poterit a matris viro, quia conjuncta eſt ei viro in primo affinitatis gradu, ſicuti eſt in primo conſanguinitatis gradu mulieri conjuncta, nam per copulam efficitur, ut quo gradu conſanguinitatis ſimul ſunt conjunctæ, eodem conjungantur gradu affinitatis cum altero: unde conſanguinea mulieris in ſecundo gradu, erit affinis viri etiam in ſecundo, & ſic deinceps, ac ſicuti Canones prohibent nuptias inter conſanguineos, uſque ad quartum gradum incluſive; ita & inter affines nuptias ad eundem uſque gradum

(9) C. non [illegible] & affinit. [illegible]

(10) C. 6., & 10. de eo, qui cognov. conſanguin.

(11) C. quod ſuper his de conſang., & affin.

gradum inclusive prohibent. Si tamen affinitas ex illicito concubitu oriatur, prohibitio nuptiarum ex S. Conc. Trid. [12] decreto non excedit secundum affinitatis gradum. Quibus super impedimentis dispensare potest S. Pontifex in linea tantum transversa, excepto primo consanguinitatis, & affinitatis gradu.

De Clandestina Desponsatione.

TITULUS XIV.

CLandestina Matrimonia prohibuit Ecclesia etiam ante Conc. Trid.: semper enim exegit Parochi præsentiam, & testium, sed ea pœnis tantum subjiciebat, non irritabat. Conc. vero Trid. [1] irrita esse voluit, nisi præsens Parochus, aut alius ejus mandatu Sacerdos, & duo, aut tres testes adhibeantur, quando conjuges in Matrimonium consentiunt: tum enim in faciem Ecclesiæ contrahere dicuntur. Illicitum est tantum, pœnisque obnoxium, sed non irritum, si omittantur sine Episcopi venia publicationes, quas etiam idem Conc. injunxit, præcipiens, ut antequam Matrimonium contra-

(12) Seff. 24. C. 4. de reform. Matrimon.

(1) Seff. 24. C. 1. de reform. Matrim.

contrahatur, ter a proprio contrahentium Parocho tribus continuis diebus festivis in Ecclesia inter Missarum solemnia publice denuncietur, inter quos Matrimonium sit contrahendum.

Qui Matrimonium accusare possunt, vel contra illud testificari.

TITULUS XV.

IDeo denunciationes Matrimonio præmittuntur, ut qui norint aliquod justum impedimentum, facultatem habeant ad illud coram judice deferendum: nam, si denunciationum tempus exierit, nemo ad dicendum contra Matrimonium admittetur, nisi jurejurando comprobet suam denunciationum, aut impedimentorum per earum tempus ignorantiam. [1] Præterea ad accusandum admittuntur vel ipsi conjuges tantum, si alterius non intersit, & impedimentum a delicto non proficiscatur: qualis est impotentia coeundi, & error status, & alterius conjugis adulterium: quibus ex causis accusatio ad alios non pertinet, quam ad conjuges;

(1) Cap. ult. qui Matrimon. accusar. possunt.

njuges; [2] vel admittuntur parentes, & consanguinei, servata gradus prærogativa, & post eos extranei, si impedimentum oriatur a delicto, puta, quod in prohibito gradu contraxerint. [3] Accusatio autem constare debet viva voce, duobus, vel tribus honestis personis vel ex cognatione adhibitis, vel ex vicinia, jurejurando addito super veritate, atque alienatione animi ab omni gratia, vel odio, vel lucro, vel metu: quod juramentum est a testibus etiam subeundum. [4] In quo numero testium esse possunt proximi consanguinei, & parentes, quibus etiam accusantibus creditur. [5] Si tamen alter conjugum dignitate, ac divitiis præcellat, parens inferioris conjugis propter suspicionem fidei ad testimonium non admittitur. [6]

De Divortiis.

TITULUS XVI.

DIvortium dicitur tanquam in diversa discessio: [1] dissolutis enim nuptiis, conjuges abs se alio discedunt. Nuptiis autem nondum

(2) Cap. consultationi 4. de frigid., & malefic. C. proponit de conjug. servor. C. quemadmodum 28. de jurejur.

(3) C. videtur 3. qui Matrim. accus. poss. C. 1. 35. q. 6.

(4) C. 5., & C. 8. 3., & 4. 35. q. 6.

(5) C. videtur, & seq. 35. q. 6.

(6) C. super eo 22. de testib.

[1] L. 2. ff. de divortiis.

nondum contractis, sed tantum sponsalibus, dimissio sponsæ non divortium, sed repudium Veteribus dicebatur. [2] Nunc autem ab Interpretibus Juris Pontificii repudium appellatur solutio ipsius vinculi conjugalis, cum scilicet justa ex causa Matrimonium adeo dirimitur, ut liceat conjugibus alias quærere sibi nuptias, quæ vulgo dicitur dissolutio quoad vinculum; Divortium vero intelligitur separatio cohabitationis, & concubitus absque novarum nuptiarum libertate, quæ vulgo dicitur separatio quoad torum; cum vis ipsa conjugii adhuc vigeat, & usus tantum intermittatur, aut abjiciatur illius. Lege tamen Evangelica Matrimonium ratum, & consummatum inter fideles est prorsus insolubile quantum ad vinculum, propter illa verba Jesu Christi: *Quod Deus conjunxit, homo non separet*. [3] Causæ vero separationis tori sunt hæ. Prima, si castitatem utrique conjuges voveant, aut Religionem regularem profiteantur. [4] Secunda, si alter conjugum in gentilismum, vel in hæresim prolabatur. [5] Tertia, si ea conjunctio peccatum parere, aut disjunctio emendationem afferre posset. [6] Quarta, nimia sævitia, nisi maritus caverit de uxore non vexanda. [7] Quinta, votum

[2] L. inter stuprum l. inter divortia 191. ff. V. S.

[3] Conc. Trid. sess. 24. C. 6.

[4] C. 1., & 2. de convers. conjug.

[5] Cap. 2. de divort. Conc. Trid. sess. 24. C. 5. de Matrim.

[6] Cap. 2. de divort., & Cap. 3. de adult.

[7] C. 1., ut lite non contest. C. literas in fin. de restit. spoliat.

tum longinquæ peregrinationis in Terram sanctam, quod etiam renuente uxore impleri potest. [8] Sexta, si alter conjugum adulterium, aut infandæ veneris scelus commiserit. [9] Quo judicio super adulterio pendente, separandi non sunt conjuges: imo, si adulterium probetur, licebit viro pœnitentem mulierem, & ad bonam frugem redeuntem, sibique reconciliatam retinere. Quod si nolit, conjicienda mulier est pœnitentiæ causa in clausuram aliarum mulierum perpetuam. [10] Non permittitur vero propter adulterium separatio, si mulier invita fuerit compressa, [11] aut decepta, quod adulter se maritum simulaverit; vel si eodem delicto utrique conjuges involvantur, [12] vel si vir ipse adulterium suaserit uxori, [13] vel si culpam remiserit uxori, cum qua post adulterium concubuerit; [14] vel tandem, si maritus ante Baptismum uxorem repudiaverit, & deinde ambo ad fidem convertantur: nam tum uxor, etiamsi secundas inierit nuptias, ad primum tamen virum redire compelletur, & vir cogetur dimittere secundam, quam forte duxisset. [15]

[8] Cap. ex multa §. in tanta de voto, & voti redemtione.
[9] C. intelleximus de adulteriis Cap. quemadmodum de jurejur.
[10] C. 2. ut lite non contest. C. gaudemus 19. de convers. conjug.
[11] Cap. ita ne 32. q. 5.
[12] Cap. intelleximus, Cap. ult. de adult.
[13] C. discretionem, de eo, qui cognovit consang. uxoris suæ.
[14] Cap. si quis uxorem 32. q. 1. Vallens. in decret. de divortio §. 2. n. 2.
[15] Cap. gaudemus de divor.

DE

De Rebus Sacris, Sanctis, & Religiosis.

TITULUS XVII.

RES Sacræ sunt eæ, quæ rite per Pontificem, sive Episcopum, aut Episcopalis Potestatis compotem Deo consecrantur. Quales sunt. Primo, Ecclesia, vel locus in eo consecratus. Secundo, Reliquiæ Sanctorum. Tertio, Repositaria illorum. Quarto, Vasa sacra, & quæ ad ædificandum adhibentur; item & Indumenta Sacerdotum in Sacrificio, & Altaris ornamenta. Quinto, Imagines Dei, B. Virginis, & Sanctorum, & signa, quibus illi repræsentantur. Res sanctæ sunt, quæ sanctione, sive legis prohibitione de profano commercio eximuntur: [1] quo sensu sancta etiam dicuntur, quæ supra enumeravimus, & exterior ambitus Ecclesiæ sanctus dicitur. [2] Religiosa vero sunt loca, quo illatus est mortuus: quæ Religio ante Christianos privata auctoritate inducebatur; nunc autem sine jussu Episcopi, & justis persolutis, Religio non inducitur: propterea Religiosa dici possunt Monasteria, & alia Loca pia.

In

[1] Isidor. lib. 15. orig. C. 4.

[2] L. 4. Cod. Theodos. de his, qui ad Eccl. confug.

In libro secundo Justiniani Institutionum titulo primo, & §§. 7. 8. 9., & 10. de Rebus Sacris, Sanctis, & Religiosis, more scilicet Ethnicorum agitur.

De constituendis, consecrandis, & reparandis Ecclesiis, & Altaribus.

TITULUS XVIIJ.

ECclesia, sive Concio apud nos significat locum, ubi conciones, & cœtus Fidelium celebrandorum causa Sacrorum habentur. Antequam autem Ecclesia ædificetur, debet Episcopus, aut ejus mandatu alius Crucem humi defigere, atrium publice designare, primum lapidem jacere, aqua lustrali adspergere. [1] Ecclesiæ autem ædificatæ congrua portio ex antiquæ proventibus est attribuenda; propatereaque veteri Ecclesiæ super nova quæritur juspatronatus, propter honorem, quem debemus eis, a quibus alimur. [2] Porro Ecclesia collabente, opes præbere ad illius reparationem debent, quicumque occasionem ruinæ

[1] C. Nemo Ecclesiam dist. 1. de Consecrat. nov. 131. C. 7.

[2] Cap. ad audientiam de Ecclesiis ædific. Cap. præcipimus 16. q. 1.

ruinæ dedere: qua de causa bona eorum sunt ad eos sumtus tacite obligata; [3] deinde ii, quos enumerat Sac. Conc. Trid. sess. 21. C. 7. de reform., quo præcipitur reparentur ex ipsius Ecclesiæ fructibus: quibus deficientibus, ex bonis patroni, aliorumque fructus percipientium; vel, si ii desint, ex substantiis Parochianorum, qui ea Ecclesia utuntur. Tertio, si non sit Parochialis, reparari debet ex fructibus eorum, qui beneficia ibi possident pro rata beneficiorum, & fructuum, & ex fructibus pro fabrica destinatis. [4] Quamvis autem liceat cuique Oratoria domi privatim habere ad pietatis actus exercendos; venerabile tamen Missæ sacrificium celebrare non licet, præterquam publice in Ecclesia. Etsi vero licuisset olim Episcopis concedere veniam in privatis Oratoriis celebrandi; tamen post Conc. Trid., Sac. illius Congregationis decreto ea facultas Episcopis est erepta, ut a solo Summo Pontifice venia hæc impetrata suffragetur, qui Pontifex solet eam concedere, exceptis diebus festis solemnioribus, quorum nomine veniunt dies Natalis Domini, Epiphania, Pascha, Pentecostes, Annunciatio, & Assumptio B. Mariæ, Festum Apostolorum Petri, & Pauli, & omnium Sanctorum: neque venia hæc eximit a præcepto audiendi Sacrum in Ecclesia diebus

[3] Vallens. in decr. de Eccles. ædific. 52.
[4] C. 1. de his 4. de Eccl. ædific. can. si Monach. 16. q. 2. C. decernimus 10. q. 2.

Festis, nisi ipsum Dominum cum sua familia; [5] nec potest ibi, nisi una Missa in die celebrari. Oratoria vero privata Cardinalium loco publicarum Ecclesiarum habentur; unde superioribus exceptionibus non subjiciuntur. In ædificatis Ecclesiis ante peragenda sacra non sunt, quam fuerint per Episcopum ipsum Diœcesanum, aut alium Episcopum, illius mandatu consecratæ: neque enim potest Episcopus alteri se inferiori mandare munus istud, cum sit ordinis, non jurisdictionis. (6) Consecratio fit delibatione superficiei interioris parietum, impressis Crucibus, adhibitis Sanctorum Reliquiis, inter Missarum solemnia, diebus festis; quamvis aliis diebus, & sine Missæ Solemniis facta, minime sit irrita. [7] Semelque facta nunquam repetitur, nisi tota pene colapsa, aut exusta instauretur Ecclesia; vel nisi de illius Consecratione ambigatur. (8) Si vero Ecclesia publice polluatur per sanguinis; aut seminis humani effusionem, aut per sepulturam pagani, vel excommunicati; tum non consecranda iterum est, sed expianda, sive reconcilianda effosso cadavere, cum adspersione aquæ benedictæ. [9] Consecratur etiam Altare lapideum, sive mobile, sive fixum a solo Episco-

po,

[5] Vid. hæc decreta apud Nicol. Canon. lib. 5. decret. tit. 33. n. 7.

[6] Cap. penult. de Consecr. Eccl., vel Altar.

[7] Abbas Cap. proposuisti 4. n. 7. de Consecrat. Eccles.

[8] C. Ecclesia 18. q. 1. de Consecrat.

[9] C. aqua penult. cum concord. de Consecr. Eccl., vel Altar.

po, (10) & iteranda est ei Consecratio, si frangatur graviter, vel si e basi, ubi Altare fuerat affixum, evellatur. (11)

De Unionibus Ecclesiarum.

TITULUS XIX.

PLures Ecclesiæ in unam vel necessariis, vel utilibus ex causis conjunguntur. [1] Necessariæ sunt paupertas Ecclesiæ, quæ alteri opulentiori unitur, ut facilius sustentetur. [2] Item solitudo Ecclesiæ, atque vastatio, propter quas indigeat, ut potentiori Ecclesiæ adjuncta muniatur. Utiles causæ sunt, [3] si unus Sacerdos commode pluribus vacare nequeat Ecclesiis: aut si una Ecclesia sufficiat omni populo ad minorem numerum redacto. Et quoniam hæ causæ aliæ perpetuæ manent, aliæ ad tempus; ideo vel perpetua unio erit, si causa sit perpetuo duratura, vel temporaria, si non semper unionis causa sit permansura. Rursus unio tripliciter fieri potest, vel ut una Ecclesia ita subjiciatur alteri, ut altera manente, nomen, & dignitas Ecclesiæ subjectæ prorsus extinguatur:

[10] C. quod in dubiis 3. de Consecr. Eccles.

[11] Eod. C., & C. ligneis de Consecr. Eccles.

[1] Cap. exposuisti 33. §. 1. evidens de præb., & dign.

[2] Cap. unio 3. in fine q. 3. C. postquam 49. 16. q. 1.

[3] C. & temporis 16. q. 1.

tur: [4] quò casu ista, cujus nomen extinguitur, transit in alterius naturam, dignitatem, privilegia, & jura, ut filia illius; vel ita unientur, ut ex duabus dignitatibus una dignitas coalescat, atque unius Ecclesiæ Canonici, & Prælati alterius etiam Ecclesiæ Canonici, & Prælati evadant: quo casu non modo sua quæque jura, & privilegia; quæ habuit, retinebit, sed altera alterius optima quæque privilegia nanciscetur; [5] vel denique ita uniuntur, ut non modo sua cuique jura Ecclesiæ maneant, sed etiam dignitates inter se separentur, uni tamen, eidemque Prælato conferuntur, quo casu duæ habentur Ecclesiæ separatæ, quæ tantum in Præsulis persona, retentis propriis cujusque juribus, conjunguntur. [6] Cumque olim licuisset beneficia diversarum Diœcesum ita conjungere, ut sua cuique Episcopo jura salva essent: postea Conc. Trid., ut confusionem omnem, unde oriuntur discordiæ, prorsus tolleret, interdixit, ne diversarum Diœcesum beneficia unirentur. [7] Uniones vero fiunt vel Cathedralium, vel minorum Ecclesiarum. Cathedrales unire potest Romanus tantum Pontifex: [8] Archiepiscopus vero, aut Primas, aut Patriarcha suffraganei sui Ecclesias unire non potest sine illius consensu: minores autem Ecclesias,

[4] Cap. recolentes de statu Monach. C. sicut unire de excess. Prælat. C. & temporis 16. q. 1.

[5] DD. C. novit ne sede vac.

[6] Cucch. inst. lib. 2. n. 9.

[7] Conc. Trid. C. 9. sess. 24. de reform.

[8] C. quod translationem de off. deleg.

clesias, etiam Parochiales, aliaque beneficia propriæ Diœceseos quilibet Episcopus, etiam non consecratus, dummodo confirmatus: immo etiam Sede vacante Capitulum, dummodo nihil juribus detrahat Episcopalibus. [9] Potest autem Episcopus ex justis caussis unire etiam beneficia generaliter, vel specialiter reservata ex decreto Sac. Conc. Trid. [10], debetque in unionibus, Capituli sui consensum adhibere ex receptiore sententia. [11] Mensæ tamen propriæ unire beneficia non potest Episcopus, etiam adsentiente Capitulo, propter proprii lucri suspicionem, qua vacare debet hic actus. [12] Beneficia vero exemta, & Sedi Apostolicæ immediate subjecta [13] unire non licet Episcopo, neque diversorum ordinum, & professionum Ecclesias. In unione autem Ecclesiæ patronatæ requiritur patroni consensus, aut aliorum, quorum jura lædi possunt. [14]

Dissolvuntur uniones, & Ecclesiæ ad primævum statum reducuntur lapsu temporis præfiniti, si unio facta sit ad tempus; sed, si fuerit perpetua, dissolvitur, cessantibus causis, ab eo, qui uniendi habet auctoritatem: etsi unio Ecclesiarum vacantium dissolvi nequeat, ne status Ecclesiarum Sede vacante mutetur. [15]

[9] DD. in clem. 1. §. ad hæc de statu Monach. Caccia sup. tract. de union. art. 3. n. 19.

[10] Sess. 21. c. 5. de reform.

[11] DD. in clem. si una de reb. Eccles. non alien.

[12] Clem. si una de rebus Eccl. non alien.

[13] Clem. ne in agro §. ad hæc de statu Monach.

[14] Cap. rationis, cap. Monasterium 16. q. 7.

[15] Cap. 1. ne Sede vacant.

De Immunitate Ecclesiarum.

TITULUS XX.

IMmunitas est libertas locorum, rerum, vel personarum sacrarum a pœnis, muneribus, & oneribus profanis. Unde est vel localis, qua gaudent Ecclesiæ, & alia loca Ecclesiastica; vel realis, quæ rebus, & bonis Ecclesiasticis competit; vel personalis, quæ personis Ecclesiasticis tribuitur. Nunc de locali, quæ versatur in Ecclesiis sive consecratis, sive non consecratis, (1) sive interdictis, usque ad 40. passus ejus ambitus, si Ecclesia sit Baptismalis, si vero sit Ecclesia minor, usque ad 30., [2] & Cæmeterium etiam immunitate gaudet, sive continens Ecclesiæ sit, sive disjunctum; [3] item & atrium: [4] item & Palatium Episcopi, [5] & Monasteria, & Sacella, & Oratoria perpetua, & publica extructa Episcopi auctoritate sunt immunia. Item & Hospitalia, & Seminarium Clericorum, & Claustrum Religiosorum, & alia loca sacra, & religiosa. Item & domus Canonicorum sitæ intra 30., vel 40. passus

[1] Cap. Ecclesiæ 9., & Cap. inter alia de immunit. Eccles.

[2] C. sicut antiquitus 17. q. 4.

[3] C. ult. de immunit. Eccl.

[4] Cap. si quis in atrio 17. q. 4.

[5] Cap. id constituimus eod.

passus ambitus Ecclesiæ ex superiori distinctione: non autem domus laicorum, ne immunitas porrigatur ubique. Unde in Civitatibus propter frequentiam Ecclesiarum, & domorum vicinitatem hæc passuum exemtio locum habere non potest. [6] Neque ex Sac. Congr. decreto Oratoria in privatis domibus fundata sunt immunia, neque sacella publicorum carcerum. [7] Extenditur vero immunitas etiam ad Palatium Cardinalium, unde non licet reum extrahere: [8] sicuti non licet eum avellere a corpore Sacerdotis Eucharistiam deferentis, ad quem confugerit. Caput autem localis immunitatis est, ut asyli jure sacra, & religiosa loca fruantur, ideoque tutum sit eo perfugium, neque inde quisquam extrahi debeat per vim, aut per dolum, puta blandis verbis: dumque in Ecclesia manet, non potest privari necessario victu, neque in vincula conjici, [9] & si extrahatur, is, qui extrahit, excommunicationis pœnam incurrit, Summo Pontifici reservatam, ut remitti nequeat ab alia potestate, nisi a Summo Pontifice, articulo mortis excepto, quod & veteribus Canonibus definitum est, [10] & novissime per Constitutionem Gregorii XIV., quæ incipit, *cum alias nonnulli constitutum*; qua bulla totum hoc immunita-

 tis

[6] Cap. definivit 17. q. 4.
[7] Vid. Nicol. ad tit. de his, qui sui de immun. n. 23.
[8] Tusch. V. Eccl. concl. 9.
[9] Cap. definivit 33. 17. q. 4. C. inter alia 6. h. tit. C. præsenti C. de his, qui ad Eccles. confug.
[10] C. sicut antiquitas, & C. frater 17. q. 4.

tis argumentum plenius tractatur, atque explicatur. Præterea idem extrahens sacrilegus reputatur, cogiturque ad rerum restitutionem, refectionemque damnorum, quæ ob extractionem reus accepit: eritque irritum quidquid contra reum talem fuerit in judicio gestum. Id etiam immunitas præstat, ut omnis profanus actus, omnis contractus, omne mercimonium, omnis judicii species, aliudve quid cultui divino minime conveniens a sacris locis procul arceatur. Ne tamen confugii spes impunitatem, & licentiam, atque frequentiam pariat gravium delictorum, certa sunt crimina veteribus Canonibus excepta, & in eâdem Bullâ nominatim expressa, quæ propter eorum enormitatem Ecclesiasticæ immunitatis commodum adimunt. Unde immunitate locali non gaudent primo, publici Latrones. Secundo, Grassatores viarum. Tertio, Depopulatores agrorum. Quarto, Hæreticus, nisi confugerit ad Ecclesiam ob aliud crimen, quam hæreseos, [11] tum enim Hæreticus gaudet, sicut & Judæus, & Paganus. Quinto, Reus lesæ Majestatis. Sexto, Delinquens in Ecclesia sub fiducia immunitatis. Septimo, qui proditorie, sive per amicitiæ simulationem occiderit. Octavo, qui occiderunt mandatu alterius, sive quos vocant assassinos: non tamen in his casibus permittitur extractio auctoritate judicis, nisi

[11] Sac. Cong. Conc. apud Barbosam de jure Eccl. lib. 2. C. 3. n. 44.

nisi petita ab Episcopo venia, vel a Vicario, ut continetur in eadem Bulla Gregorii XIV. incip. *Cum alias nonnulli*. Sequitur immunitas realis rerum sacrarum, nempe vasorum, & vestium, & similium; sed & bonorum Ecclesiæ, quæ immunia sunt a vectigalibus, tributis, oneribusque aliis laicalibus, si ipsi ex antiqua fundatione competant, [12] nisi onera sint fixa, & invariabilia, quæ permanent in rebus, quamvis ad Ecclesiam tansierint. [13] Ab oneribus vero personalibus, quæ corpore geruntur, Clerici sunt immunes. [14] Habent etiam Clerici privilegium, quod vocant Canonis: nempe Can. *si quis suadente*, quo violentas manus in Clericum injiciens excommunicatur, a solo Pontifice absolvendus. Habent & aliud, quod vocant Fori, quo eximuntur a potestate, & jurisdictione tribunalis laici: nisi actores sint ob rem profanam contra laicum, aut habitum, & tonsuram Clericalem dimiserint. [15] Habent hoc etiam privilegium Clerici ex celebri Cap. *Odoardus de solut.*, ut si Clericus ad inopiam adeo sit redactus, ut solvendo non sit, neque excommunicari debeat,

---

[12] C. sancitum 1. de censib.

[13] Cap. ex literis de pign. Gloss., & DD. C. tributum V. de exterioribus 23. q. 8. vid. decr. Sac. Cong. apud Nicol. tit. de sent. excomm. n. 125.

[14] Leg. 1. cum seq. Cod. de Episc., & Cler. C. pervenit de immun. Eccl.

[15] C. si Clericus 5., & C. cum sit Generale foro competent. Conc. Trid. sess. 23. C. 6. de reform.

beat, neque vexari, sed sufficiet, ut is jurejurando promittat, se soluturum, ubi ad meliorem fortunam pervenerit.

De Censibus, Exactionibus, & Procurationibus.

TITULUS XXI.

Census est certa pecunia, quæ de reditibus Ecclesiæ penditur [1] iis, qui præsunt, vel aliquando etiam Clericis, aliquando etiam patronis. Quod cum generale nomen sit, dividitur suas in species, vel enim penditur a singulis Ecclesiis in signum subjectionis, præfinita summa duorum solidorum pro singulis Ecclesiis, aut pro quantitate inducta a consuetudine, & id Cathedraticum, vel Synodaticum appellatur, quia persolvitur in honorem Cathedralis Ecclesiæ ab Ecclesiis minoribus in Synodo Diœcesana, [2] vel certis, & repentinis ex causis certum ad tempus, collectæ, vel tributa exigua imponuntur ab Episcopis ad periculum aliquod depellendum, gravemque necessitatem evitandam, & charitativum subsidium appellatur. Charitatis enim nomine illud

[1] C. constitutus 6. de relig. dom. C. recepimus 8. de privil. C. querelam 24. de elect.

[2] C. conquerente 16. de off. jud. ordin. C. placuit 10. q. 3. C. pastoralis 7. de donat.

lud exigit Episcopus, non jure suo: cum extra necessitatis gravissimæ causas vetentur Præsules imponere tributa, & collectas; [3] vel visitantibus Episcopis alimentorum nomine aliquid persolvitur, & id Procuratio appellatur. Etenim latine procurare significat etiam alere. Visitare namque debent Ecclesiam Episcopi vel per se, vel per alios singulis annis; [4] aut ita, ut biennio visitatio absolvatur toties, quoties opus fuerit. Visitationi autem Episcopi subjiciuntur Ecclesiæ omnes, etiam exemtæ, [5] etiam regulares, si sit eis annexa cura Animarum; itemque commendata Monasteria, etiam Abbatiæ, Prioratus, & Præpositurae nuncupatæ, ubi non viget observantia regularis: nec non beneficia tam curata, quam non curata, sæcularia, & regularia, qualitercumque commendata, etiam exemta. [6] Et præterea subsunt visitationi Episcopi vicinioris, Ecclesiæ etiam, quæ sunt nullius Diœcesis; [7] necnon Hospitalia, & quæcumque loca pia, nisi sub Regum immediata protectione sint; alioquin visitationi, & correctioni subsunt etiam, si eorum locorum cura pertineat ad laicos; & Parochiales annexæ Ordini Hierosolymitano ex Pii V. Constit. CXXXVI.

Nam

[3] Cap. omnis de censibus Cap. cum Apostolus §. prohibemus eod.

[4] Conc. Trid. sess. 7. C. 8. de reform.

[5] Conc. Trid. sess. 6. C. 4. de reform., & sess. 24. C. 9. eod.

[6] Conc. Trid. sess. 21. C. 8. de reform.

[7] Conc. Trid. sess. 24. C. 9. de reform.

Nam quæ non potest Episcopus visitare jure ordinario, qualia sunt loca exemta; ea ex nova Concilii concessione jure delegato visitabit. Porro, quæ in visitatione ad morum correctionem decrevit Episcopus, nulla appellatione suspenduntur. [8] Exigere autem potest Episcopus, dum visitat, alimenta necessaria a Clero Ecclesiarum, quas visitat, & ex beneficiis etiam a Cardinalibus possessis, dum ne modum frugalis victus excedat.

De Capellis Monachorum.

TITULUS XXII.

CApellæ, sive Sacella hoc titulo dicuntur Parochiales Ecclesiæ unitæ, sive incorporatæ regularibus, quæ olim administrandæ per Sacerdotem sæcularem erant, quem Episcopo Monachi præsentare debebant. [1] Recentioribus vero temporibus Vicarius etiam regularis ad earum administrationem constituitur ab Episcopo examinandus, & adprobandus, cujus Episcopi jurisdictioni, correctioni, & visitationi subjiciuntur in iis, quæ ad administrationem spectant Sacramentorum, exceptiis iis, quæ sunt e Monasteriorum familia. [2]

[8] Conc. Trid. sess. 24. C. 10. de reform.
[1] C. 1. de Capellis Monac.
[2] Conc. Trid. sess. 25. de regular.

DE

De Religiosis Domibus.

TITULUS XXIII.

Religiosas Domos non solum appellamus Ecclesias, & Monasteria, sed alia quælibet loca pios ad usus destinata; e quibus sunt Hospitalia, hospitibus accipiendis inventa, quæ græce Xenodochia; Orphanotrophia, orphanis educandis; Gerontocomia, senibus alendis; Brephotrophia, nutriendis infantibus; Nosocomia, curandis ægrotis; Ptochotrophia, sustentandis pauperibus comparata. [1] Præter Ecclesias autem, quæ illius Episcopi jurisdictioni subjacent, in cujus Diœcesi fundatæ inveniuntur, exceptis Ecclesiis Regularium, quæ nunc privilegiis eximuntur; loca pia omnia supra enumerata suæ cujusque Diœceseos Episcopo subjiciuntur, nisi exemta probentur, aut aliter sit in earum fundatione cautum. Quæ tamen etiam exemta poterit Episcopus, ubi opus fuerit, visitare, atque corrigere: [2] exceptis Hospitalibus militarium ordinum, aut religiosorum, quibus antiqua institutionis earum decreta servanda; [3] quamobrem Sacr. Conc. Trid. expresse statuit, ut Administratores tam Eccle-

[1] C. in qualibet 23. q. 8. l. illud 17. l. sancimus 28. de sacrosanct. Eccl.

[2] Clem. 2. de relig. domib.

[3] Dict. clem. 2. §. præmissa.

Ecclesiastici, quam laici fabricæ cujusvis hospitalis, Confraternitatis, & quorumque piorum locorum singulis annis reddere teneantur rationem administrationis, nisi aliter sit in fundatione cautum; nam tum, si aliis ratio reddenda esset, tamen cum iis etiam ordinarius erit adhibendus; [4] nisi sub Regum immediata protectione sint. Extat præterea de Confraternitatibus Constitutio Clementis VIII., qua statuitur, ut auctoritate ordinarii erigantur: qui ordinarius statuta Confraternitatis erigendæ cognoscere, atque examinare debet [5].

De Sepulturis.

TITULUS XXIV.

CErtum Sepulturæ locum vel juris ordinatio, vel propria electio tribuit. Cuilibet enim licet eligere Sepulturam, ubi velit, dummodo sit ibi jus funerandi; quales sunt ex Jure Canonico Ecclesiæ Parochiales omnes; [1] & ex privilegio Sedis Apostolicæ Ecclesiæ Ordinis Prædicatorum, & Fratrum Minorum. [2] Verum quando quis mortuus deferendus est ad Ecclesias mendicantium, debet cum

[4] Conc. Trid. sess. 22. C. 9. de reform.

[5] Clem. 8. in Const., quæ incipit quæcumque 115.

[1] C. ubicumque 13. q. 3. Abbas in Cap. certificati de sepult. n. 8.

[2] Clem. dudum §. hujusmodi de sepulturis.

eum iis etiam proprius intervenire Parochus, servato Sac. Congregationis præscripto. [3] Unde uxor invito marito, & filius pubes, etiamsi sit in potestate patris, liberam habent Sepulturæ optionem; [4] non vero impubes, cui ob inopiam consilii potest pater eligere Sepulturam, [5] si id consuetudo loci patiatur; alioquin humandus in Parochia, vel in Sepulcro majorum. Neque possunt eligere Religiosi, qui suo arbitrio carent, nisi longius absint a suis Monasteriis, ut eo commode transferri nequeant; neque capitis damnati, neque furiosi; & qui aliquem indebite sepelierit, jubetur cadaver illud reddere Ecclesiæ, ad quam spectat, simul cum emolumentis, quæ ob eam causam illi obvenerunt. [6] Si quis autem Sepulturam non elegerit, sepeliendus est ad Canonum præscriptum, quod est tale. Regulariter sepeliendum cadaver est in Sepulcro majorum suorum; vel si eo careat, in Ecclesia Parochiali, ubi Sacramenta vivens accepit; [7] ac si duabus in Parochiis Divina participaverit, aut utrobique domicilium habuerit, locus est præventioni, & divisioni quartæ funeralis; aut Episcopali sententia, si secum convenire

venire

[3] Apud Nicolaum tit. Civ. inst. lib. 4. tit. 15. n. 25.

[4] C. de uxore h. tit. C. penult. eod. in 6.

[5] C. penult. de sepult. in 6.

(6) C. ex parte C. cum liberum 6. de sepult.

(7) C. 1., & C. in nostra de sepult. C. 13. qui eod. in 6.

venire nequeant. (8) Ac si se rus brevis temporis causa contulerit, transferendus est ad urbanam suam Parochiam, si id sine periculo fieri possit. [9] Uxor mariti Sepulturam sequitur, quando non elegerit: & si plures maritos habuerit, humanda est in Sepulcro postremi, cujus domicilium retinet, & honorem. [10] Peregrini, si Sepulcris majorum careant, aut eo commode deferri nequeant, sepeliendi sunt in Ecclesia Parochiali, si Sacramenta ibi perceperint; alioquin locus erit præventioni Parochialem inter, & Cathedralem. [11] Prælati vero regulares sepeliendi sunt in Ecclesiis, quibus præsunt. [12] Excluduntur ab Ecclesiastica Sepultura, primo, ii, qui consulto sibi manus attulerunt. [13] Secundo, decedentes in singulari certamine, aut in ludis gladiatoriis, aut in pugna cum bestiis. [14] Tertio, Blasphemi impœnitentes. [15] Quarto, Raptores, qui non satisfecerint. [16] Quinto, Fures, & latrones in flagranti crimine occisi, absque Sacramento Pœnitentiæ occumbentes. Sexto, Monachi mortui cum peculio. Septimo, nominatim interdicti, & excommu-

(8) Gloss. C. cum quis 3. not. de sepult. 5. 6. arg. C. duobus de rescriptis in 6.

(9) C. is, qui de sepult. in 6.

(10) C. 3. §. mulier eod. in 6.

(11) Ricc. in praxi dec. 659.

(12) Archidiac. Cap. cum quis de sepult. in 6.

(13) Cap. placuit 25. q. 5. C. quibus 13. q. 2.

(14) Conc. Trid. sess. 25. Cap. 19., & C. 1. in fine de Torneam.

(15) C. statuimus infra de maled.

(16) C. 2. infra de rap.

Digitized by Google

communicati. [17] Octavo, Impœnitentes omnes, quos tales decessisse constiterit. Nono, qui in Paschate Pœnitentiæ, & Eucharistiæ Sacramentum omiserunt. Decimo, Usurarii. Pro Sepultura vero vetitum est quidquam exigere, nisi quantum moderati sumtus inductum ab aliqua consuetudine fuerit; si Parochiani gratis solvere cœperint, & sponte, ac sine pactione; talisque præstatio Parochianorum arbitrio præfiniatur, accedente ad eam consuetudinem totius populi voluntate. [18]

De Canonica portione.

TITULUS XXV.

CUM quis aut Sepulturam majorum suorum habet extra Parochiam, aut extra eamdem alibi elegerit, ex relictis Ecclesiæ, ubi sepelitur, detrahenda est quarta pro Ecclesia Parochiali, quæ quarta Parochialis appellatur. [1] Item ex relictis Ecclesiæ in Diœcesi existenti detrahitur quarta pro Episcopo, quæ quarta dicitur Episcopalis; (2) & utræque Canonicæ portionis nomine continentur. Ac sane quarta Parochialis ea ratione detrahitur, quod ea Ecclesia, quæ ministerium præbuit Sa-

(17) Clem. 1. de sepult.
(18) Vallens. in decret. tit. de sepult. §. 8.
(1) C. cum super, & C. 1. & C. certificati de sepult.
(2) C. requisisti in princip. de testam.

cramentorum, digna sit, quæ lucri partem pro levamine laborum consequatur; eademque ratio induxit quartam Episcopalem ob susceptam ab Episcopo Animarum curam. [3] Est autem Parochialis quarta, varie definita pro consuetudine, scilicet Regionis, aut Ecclesiæ; modo scilicet dimidia, modo tertia, modo quarta pars integra. [4] Amittitur autem jus quartæ Parochialis, si 40. annis cum titulo, aut sine titulo ab immemorabili tempore præscribatur. [5] Detrahitur quarta hæc ex candelis, aliisque lucris funerum, & de relictis eæ Ecclesiæ, ubi quis sepelitur: [6] & iis, quæ in mortis extremo relinquuntur: non ex donationibus inter vivos, neque ex legatis pro ornamentis, fabrica, luminaribus, anniversario septimo, vicesimo, aut trigesimo die, aliisque in divinum cultum perpetuo relictis, dummodo talis color non sit quæsitus, ut suo jure Parochus privetur. [7] Item dummodo hæc relicta non sint Fratribus Minoribus, & Prædicatoribus, qui & in his, uti & in cæteris legatis, detractionem patiuntur. [8] Neque detrahitur de relictis pro male ablatis, aut pro equis, & armis militum Hierosolymitanorum in

(3) Innoc. C. cum super 8. C. in nostra 10. de sepult. C. cum quis eod. in 6. C. requisisti 15. de testam.

(4) C. 1., & 2. de sepult., & C. certificati 9., ubi DD. eod.

(5) Abbas C. certificati de sepult.

(6) Gloss., & Abbas eod.

(7) C. ult. de testam. C. in nostra 10. de sepult.

(8) C. 2. §. hujusmodi Clem. de sepult.

in præsidium Terræ Sanctæ. [9] Et debetur quarta ista funeralis illi etiam Parochiali, cui aliquid fuerit legatum, cum quo hæc minime compensatur: eam enim quartam non debet defunctus, sed Ecclesia, ubi sepelitur ex ejus electione. [10] Episcopalem vero quartam detrahit Episcopus de iis, quæ relinquuntur quibuslibet suæ Diœceseos Ecclesiis, etiam exemtis: [11] quamvis testator Ecclesiæ, non Episcopo velle relictum expresserit. [12] Neque aliter ab ea Episcopus excluditur, nisi per quadragenariam præscriptionem, [13] ejusque quantitas, uti Parochialis, etiam varie pro loci consuetudine definitur. Et sicuti Episcopus deducit ex relictis Ecclesiæ, ita & Ecclesia Cathedralis deducit ex relictis Episcopo, nisi relinquatur a propinquo, aut expresse a testatore excludatur. [14] Et si relictum sit aliquid Episcopo, & Ecclesiæ Cathedrali conjunctim, sit inter eos Canonica divisio, etiamsi partes testator fecerit, nisi velint stare voluntati testatoris. Quamvis autem Episcopus etiam ex relictis in favorem Capellarum, & Monasteriorum partem detrahat; eæ tamen non detrahunt ex relictis Episcopo, in quo distinguun-

(9) Cap. in nostra de sepult.
(10) Clem. dudum de sepult. Vallens. hoc tit.
(11) Cap. off. de testam., & can. constitutum, ubi Gloss. V. tertium 16. q. 1.
(12) C. requisisti vers. si quis autem de testam.
(13) C. de quarta de præscrip.
(14) C. requisisti §. ab extraneo de testam.

tur a Cathedralibus, quibus cum Episcopo conjunctio est arctior.

De Decimis.

TITULUS XXVI.

Decima est quota mobilium bonorum Sacris Ministris debita, pro quibus ex omnibus fructibus rerum sive immobilium, sive mobilium, tum viventium, tum non viventium, & ex quacumque honesta negotiatione decima pars est detrahenda: [1] quæ pars pactionibus, vel consuetudinibus redigi potest ad minorem quantitatem. Sunt autem decimæ vel prædiales, ex fructibus nempe prædiorum, aut ædium; vel personales, ex honestæ artis, aut professionis, aut venationis, aut piscationis, aut laboris lucro; [2] vel mistæ, de fructibus scilicet, quos ex gregibus, & armentis industria nostra percipimus. [3] Hoc autem præcipue differunt personales, & mistæ a prædialibus, quod prædiales debentur sine impensarum, aut tributorum deductione; nam sine illa

[1] C. ex multiplici 3. C non est 22. de Decimis C. pervenit 5., & C. ex transmissa 23. eod., & C. ex parte C. a nobis 24. eod.

[2] C. ad Apostolic. 20. C. tua nobis 26. C. non est, C. ex parte, & seq. de decimis.

[3] C. pervenit cum seq. de decimis.

illa deductione sunt etiam fructus, [4] & debentur Parochiis, quarum in finibus prædia sunt sita; [5] aliæ vero solvuntur Parochiis, in quibus Sacramenta percipiuntur, & solvendæ sunt, deductis expensis: id enim intelligitur in negotiatione lucrum, quod superest, sumptibus deductis; [6] solvuntur vero decimæ Parochis, qui debent ex exactis decimis detrahere pro Episcopo quartam, quæ appellatur quarta Decimarum. [7] Ad solutionem prædialium Decimarum non modo Christiani omnes tenentur, sed etiam Judæi, & Pagani, si prædia possideant; propterea quod onus Decimarum inest prædiis ipsis, cum quo onere prædia transeunt ad quoscumque: [8] adeout ex prædiis locatis Decimas conductor, qui fructus colligit, solvere cogatur, cum Decima sit pars fructuum, non prædii, [9] Neque ab obligatione præstandarum Decimarum quis eximitur, nisi primo, ex privilegio Summi Pontificis. [10] Secundo, præscriptione immemorabili, si sit sine titulo, cum titulo vero præscriptione quadraginta annorum. [11] Tertio,

[4] C. cum homines 7., & C. non est 22. de decim.
[5] C. quoniam 13. eod.
[6] C. ad Apostolicæ, C. 20. de decimis.
[7] C. de quarta de præscr.
[8] C. commissum 4. C. nuncios 5. C. ex transmissa 23. de decim. C. ult. §. cæterum eod. in 6. C. terris, C. si quis locus cum sim. 16. q. 1. C. cum non sit 33. h. tit. C. pastoralis eod.
[9] C. dilecti C. a nobis de decimis.
[10] C. Pastoralis de decimis.
[11] C. 1. de præscript. in 6. C. 4. 6., & C. 8. de præscript.

tio, conventione, sive pactis. Quarto, voluntaria remissione. [12] Ex prædiis vero, quæ recenter ad culturam rediguntur, cùm antea frugifera non essent, quæ appellantur novalia, Decimæ debentur Parochiali Ecclesiæ, cujus in finibus novalia exsurgunt, vel si exsurgant intra diversarum Parochiarum limites, debentur iis Parochiis, in quarum sunt limitibus, pro modo limitum, quibus agri continentur. [13] Si verò ex limitibus portio prædiorum definiri non possit, standum est Episcopi sententiæ, utri velit plus, aut minus attribuere. [14] Porrò si concedatur perceptio Decimarum, concessæ non censentur Decimæ novalium: quia hæ novam habent causam: [15] nec si alicubi Decimas præscripserit, præscripsisse censetur novalium Decimas, quia hæc postea prodierunt. Decimas vero non solvens est excommunicandus, & Ecclesiastica Sepultura privandus. [16]

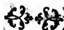
[12] C. quia circa de privil. C. ult. 16. q. 1.

[13] C. cum contingat de decimis C. quoniam 13. eod.

[14] DD. Cap. pervenit de decimis.

[15] Cap. cum contingat de decimis.

[16] C. omnes decim. 16. q. 7. Conc. Trid. C. 12. sess. 25. de reform.

DE

De rebus Ecclesiæ alienandis, vel non.

TITULUS XXVII.

NON solum Ecclesiasticis, sed & Civilibus Legibus rerum Ecclesiasticarum alienatio prohibetur, si necessitas non urgeat, [1] & latissime accipitur alienationis vox, ut etiam hypotecham, & locationem ultra triennium, nempe ad longum tempus comprehendat. Permissa tantum est alienatio rerum, quæ retentæ corrumperentur, [2] aut proventu carerent, quales sunt terrulæ, vineolæ, aliæque res immobiles exigui pretii: [3] quibus exceptis, si quid alienetur, incurritur pœna Extravagantis Ambitiosæ, cum irritatione contractus, ut ex decreto Sacræ Congregationis ab Urbano VIII. confirmato. [4] Sustinebitur vero alienatio, si processerit ex urgenti necessitate, puta æris alieni dissolvendi; [5] vel si pietas suadeat ad redimendos captivos, aut alendos pauperes, [6] quorum causa bona in Ec-

[1] Novel. 120., & 7.
[2] Extravag. ambitiosæ h. tit. Conc. Trid. sess. 25. C. 11. de ref. Sac. Cong. apud Quarantam in summa bull. V. alienatio.
[3] C. terrulas 12. q. 2.
[4] Vid. Nicol. inst. civil. lib. 2. tit. 1. n. 29.
[5] Clem. p. h. tit. C. 1. de pignor.
[6] C. aurum C. Gloria 7. 12. q. 2.

clesia conservantur, vel utilitas manifesta Ecclesiæ id flagitet. [7] Accedere tamen oportet ad permissam hanc alienationem etiam solemnitates: nempe communicandus contractus cum Clero, ejusque consensus, atque subscriptio, & Prælati auctoritas sunt adjungenda. [8] Præscriptio vero prævalet contra Ecclesiam quadragenaria: contra Ecclesiam vero Romanam tantum centenaria. [9] Est & quædam alienatio non prohibita, descendens ex contractu Jure Canonum celebrato, [10] cujus habemus etiam in Justinianeo jure vestigium, [11] quæ precaria vocatur ob id, quod similitudinem habeat cum precario, quo res nostras rogati, concedimus aliis fruendas, nostroque arbitrio repetendas, a quo precaria hæc differt, quod hæc revocari nequeat, nisi præter rationem contracta fuerit, sed ad longum tempus, vel ad vitam data, quinto quoque anno renovanda. [12] Est & concessio usufructus rei Ecclesiasticæ, vel in retributionem donationis Ecclesiæ factæ, vel in remunerationem obsequiorum, & Ministeriorum, quæ quis Ecclesiæ præstiterit. Quo contractu traduntur tantum res immobiles, cum contractu precarii tam mobiles, quam immobiles concedantur.

(7) C. ut supra h. tit. d. Cl. 1.
(8) C. 1. de rebus Eccl. non alien. sine except. C. alienationes 12. q. 2.
(9) C. illud C. ad audientiam de præscript.
(10) Tot. tit. de precar.
(11) Nov. 120. de alien., & emphit.
(12) C. 1. de precar.

DE

De Peculio Clericorum.

TITULUS XXVIII.

PEculium dicitur quasi parva pecunia, [1] quod Jure Civili est vel castrense, vel profectitium, vel adventitium. Adventitium est, quod ex donationibus, vel ex hæreditatibus sive extraneorum, sive consanguineorum descendit; profectitium, quod ex bonis paternis; castrense, quod in militia ex belli occasione comparatum est, quasi castrense vero, quod ex literarum, & artium professione fuit adquisitum. Ad castrense autem peculium rediguntur bona Clericorum, quæ in Ecclesiæ ministerio comparaverunt; cum hæc sacra militia merito appelletur. Clericus enim aut patrimonialia possidet, & eorum distractio, atque consumtio ipsius arbitrio relinquitur; aut possidet ea, quæ de bonis Ecclesiasticis sibi assignatis ad eum pervenerunt, veluti fructus beneficii sibi attribui, & hi etiam ipsius arbitrio permittuntur, cum in illius dominium transeant ex receptiore sententia; sed certo modo eos debet administrare, ut scilicet, quod ei superest ad vitæ necessaria, in pios usus conferat. [2] Morienti vero Clerico in rebus patrimonialibus

(1) L. depositi §. 2. ff. de pecul.

(2) D. Thom. 22. q. 185. art. 7.

nialibus succedunt, vel proximi ab intestato; vel ex testamento ii, quos hæredes instituit, aut Ecclesia, si neque legitimos, neque testamentarios hæredes reliquerit. [3] De rebus autem propria industria quæsitis, & de fructibus beneficiorum, quos quotidiano victui parcendo sibi reservavit, liberum habet statuendi arbitrium. [4] Alios vero beneficiorum fructus, etsi viventes Clerici valide donent, morientes tamen testamento relinquere vetantur veteribus Canonibus. [5]

Meliorationum porro a Clerico in beneficiis factarum tum possunt hæredes illius æstimationem reposcere, si constet, factas fuisse patrimoniali pecunia.

Quod si Clericus ante susceptum ordinem, bonaque Ecclesiastica adquisita, nulla bona, vel exigua tantum possedisset: quidquid reliquit, e beneficiorum fructibus collegisse præsumitur; ideoque ad Ecclesiam pertinebit, etiamsi sit alieno emtum nomine. [6]

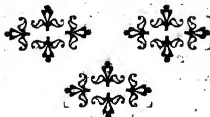
Ad quam etiam Ecclesiam pertinebit quidquid illius causa in Clericum translatum fuisset. (7)

Verum

(3) C. ubi Gloff. de succ. ab intestato.
(4) C. quia nos de testam.
(5) C. 1., & 2. C. cum inoff. C. quia nos C. relatum 12. de testam. C. Episc. 12. q. 1.
(6) C. inquirendum de pecul. Cleric. C. investigand. 1. eod.
(7) C. 1. de testam.

Verum præsens temporum consuetudo remissior est in Clericorum bonis inquirendis; permittitque iis de perceptis fructibus testari: Qui vero Religioso alicui Ordini adscribitur, is qualibet de re testandi facultatem amittit, si tria, quæ vocant substantialia, vota ediderit, nempe paupertatis, castitatis, & obedientiæ.

FINIS
LIBRI SECUNDI.

INSTITUTIONUM JURIS PONTIFICII

LIBER TERTIUS.

De Judiciis.

TITULUS I.

Udicium est causæ discussio in foro coram Judice, quæ discussio ex jurisdictione procedit. Est autem jurisdictio potestas de causa sive civili, sive criminali judicandi, & judicata exequendi. Dividitur vero in sæcularem, & Ecclesiasticam. Ecclesiastica vero distinguitur in spiritualem, qua Ecclesia utitur ad condemnandos errores, & doctrinam emendandam; atque in temporalem ad reos coercendos, & sententias exequendas. Judicium constat ex actore, reo, judice, & causa, de qua agitur, *C. forum* §. *constat V. S.*, ac dividitur primo in spirituale,

le, in quo de re, aut jure spirituali agitur; temporale, in quo agitur de re temporali, & mixtum, quod ex utroque trahit; rursus aliud est judicium delegatum, aliud ordinarium; ordinarium est, quod coram judice ordinario exercetur. Est autem ordinarius judex, qui universalem jurisdictionem habet, sive jure suo, sive superioris beneficio, quales sunt Episcopus, Archiepiscopus, Legatus, qui & jurisdictionem suam alteri delegare possunt, quales Legati Sedis Apostolicæ, qui habent & ipsi jus delegandi, cum sint instar ordinariorum. [1] Judicium delegatum est id, quod coram judice delegato exercetur: Judex autem delegatus est is, qui non habet jurisdictionem jure suo, sive jure Magistratus, sed mandatam sibi ab alio, nempe a judice ordinario, quapropter non potest eam jurisdictionem alteri mandare, [2] nisi delegatus sit a Principe, tum enim subdelegare alium poterit. [3] Est etiam judicium vel civile, ubi de bonis, & juribus agitur, vel criminale, ubi agitur de delictis. Dividitur præterea judicium in petitorium, & possessorium. Petitorium est, in quo de proprietate agitur, vel de alio jure seorsum a possessione, vel quasi: possessio est rerum corporalium, puta prædiorum; quasi possessio est incor-

(1) C. 2. de off. leg. in 6. Clem. unica eod.

(2) Leg. a Divo Pio in princ. ff. de re judic. C. 4. ubi DD. de foro compet.

(3) C. ult. §. penult., & C. significasti de offic. del.

poralium, uti usufructus, servitutis. (4) Dicimur autem agere petitorio, si petamus hæreditatem, vindicemus servitutem, vel quocumque de jure, puta eligendi, aut de dominio disceptamus. Judicium possessorium est, in quo de sola possessione quæritur, nempe, possideat ne quis, an non, & de adipiscenda, retinenda, & recuperanda possessione, reservata quæstione dominii ad maturius examen. Etenim nihil habet commune possessio cum proprietate, [5] licet possit utrumque judicium cumulari. Separata vero quæstio de possessione præstat, ut possessione probata, adversario incumbat probare jus suum in petitorio, quo non probato, res manebit apud possessorem. [6] Tandem judicium dividitur in extraordinarium, & ordinarium. Extraordinarium, quod & summarium dicitur, est, in quo negliguntur solemnia, & subtilia judiciorum, servatis tantummodo substantialibus, nempe, iis, sine quibus veritas non cognoscitur, & alia sunt judicia possessoria, causæ electionum, hæreseos, in quibus sufficit adducere probationes necessarias, citare, jurare de calumnia, & sententiam proferre in scriptis, judice stante, vel

(4) L. 4. in princ., ubi Gl. de acquir., vel amitt. poss. l. si quis diurno in princ. ff. si servitus vindic.

(5) C. 3. 4. 6. de caus. poss. & propr. l. naturaliter §. nihil commune ff. de acquirenda possess.

(6) §. commodum possessionis inst. de interdictis l. ult. Cod. si servitus vindicetur.

vel ſedente. [7] Ordinarium vero eſt, ubi ſolemniter proceditur, ſervatis omnibus judicialibus actis.

De Procuratoribus.

TITULUS II.

PRocurator ex Ulpiani definitione is eſt, qui aliena negotia mandatu domini adminiſtrat. Sunt autem Procuratores vel extrajudiciales, ad negotia extra judicium gerenda, vel judiciales ad ſuſcipiendas, & agitandas in judicio cauſas nomine alieno. Conſtitui in Procuratores in judiciis poſſunt, quicumque non prohibentur. Prohibetur vero primo, minor XXV. annis ex jure communi, ut plures exiſtimant: [1] in Urbe vero minor XX.. Secundo, Mulier propter ſexus pudorem. [2] Tertio, Miles. [3] Quarto, Redemptores litium. [4] Quinto, Excommunicatus. Sexto, Fiſcus, Univerſitas, & Civitas, ne publica potentia privatum adverſarium opprimant. [5] Septimo, qui reipublicæ gratia eſt abſuturus. Octavo,

(7) L. pax de moment. poſſ. l. momentanea Cod. unde vi C. novit de judic. Clem. ſæpe de V. S.

[1] L. exigendi Cod. de procurator. ubi Jaſon. n. 19. & l. neque n. 3. Cod. eod. Panormit. in C. non juſte eod.

[2] L. neque fœmina l. fœminas ff. eod.

[3] L. qui ſtipendia Cod. eod.

(4) C. intelleximus de judic.

(5) L. 3., & tot. tit Cod. ne fiſcus, vel reſp., & Cod. ne liceat potentior.

Octavo, Episcopus, & universi Sacerdotes, & Monachi, exceptis Monasterii causis, ne a Divino Ministerio abstrahantur. [6] Nono; Regulariter Clerici prohibentur apud judicem sæcularem postulare, nisi pro Ecclesiæ suæ causa, vel necessitate coacti pro conjunctis, aut miserabilibus personis. [7] Non tamen in omnibus causis dari Procurator potest, nam in criminalibus non licet constituere Procuratorem, sive ad accusandum, sive ad defendendum. [8] Expirat autem procurationis mandatum pluribus modis: primo, morte mandantis, re integra, [9] re autem non integra, sive lite contestata, potest mandatum expirare, si Prælatus, vel alius pro Ecclesia, vel beneficio Procuratorem constituerit. Nam Prælato, vel alio decedente, Sedeque vacante, lis non progreditur. [10] Secundo, morte ipsius Procuratoris, mandatum enim non transit ad hæredem. Tertio, mutuo dissensu constituentis, & constituti. [11] Quarto, per revocationem a domino factam, lite nondum contestata, nam lite contestata, Procurator dominus litis efficitur, nonnisi ex justa causa revocandus, veluti si

(6) C. Monachus 16. q. 1. clem. 3. de Cleric., vel Monach. eod. tit. in decr.

(7) C. ult. de postul.

(8) C. veniens de accus. l. penult. §. ad crimen ff. de publicis judiciis.

(9) L. nulla Cod. de procur. l. si defunctus ff. eod.

(10) Clem. ult. de procurat. Cap. 1., & ult. ne Sede vacant.

(11) L. unica §. ubi autem C. de caduc. toll.

si suspectus sit, vel affinis detegatur adversarii, vel morbo affectus. Quinto, si dominus litem per se agere velit.

De Arbitris.

TITULUS III.

Arbiter est in jure, qui consensu partium, sine jurisdictione, sine judiciali forma de controversia, judicioque cognoscit. Est autem vel Arbiter juris, quando alicujus arbitrium eligitur jure, vel statuto aliquo, aut consuetudine ita jubente; ut evenit inter conjunctos invicem litigaturos, qui etiam dicitur Arbiter necessarius: vel est Arbiter voluntarius, qui suscipitur sponte a partibus, ut sine ulla judiciali figura, apud eum disceptetur, & appellatur etiam arbitrator, & amicabilis compositor: cujus arbitrium, quia prorsus in eo negligitur omnis forma juris, non appellatione, sed boni viri arbitratu corrigitur. (1) Vel Arbiter suscipitur etiam voluntate partium, & in eum compromittitur, ut servetur forma juris, & is quidem simpliciter Arbiter dicitur, cujus arbitria sunt instar judiciorum. Dicitur autem Arbiter receptus, quia in eum fuit compromissum, & is causam ex compromisso recepit, adjecta pœna contra eum, qui sententiæ

[1] L. societatem §. arbitrorum ff. pro socio.

non paruerit. Jure tamen Codicis, etiamsi nulla pœna intervenerit, ut Arbitri sententia obliget, satis erit fuisse homologatam, sive adprobatam, aut expresse, puta per subscriptionem partium, aut tacite per decem dierum lapsum, quo spatio, si partes tacuerint, sententia tenentur. (2) Verum Jure Canonico si pœna sit adjecta, poterit adversus dissentientem agi ad pœnæ solutionem; sin minus, contra non parentem agendum erit, ad id, quod interest, refectis sumptibus litis. (3) Cæterum si arbitrium, vel laudum tacite, vel expresse adprobatum fuerit, vel jurejurando firmatum, parendum ei erit ab utraque parte, veluti sententiæ judicis. (4)

De in Jus vocando.

TITULUS IV.

IN Jus vocare idem est, quod citare; citatio autem est actus judicialis, quo jussu Judicis quis in judicium sui juris experiundi causa vocatur, atque ab ea quodlibet judicium est inchoandum. Est autem vel realis, qualis erat apud Veteres, per manus injectionem in eum, qui vocatus in Jus ire nollet; vel verbalis,

[2] L. cum antea Cod. de receptis arbitris.
[3] C. per tuas de arbitris.
[4] C. 2., & C. per tuas de arbitris C. 2. de pactis in 6., & tot. tit. de jurejur.

balis, quæ procedit ab auctoritate Judicis, cujus jussu verbis, vel literis quis in judicium vocatur; sive per satellitem vocetur, aut nuntium, aut apparitorem; sive per præconem, tubam, aut campanam; sive propositis edictis, quæ dicitur vocatio, & citatio edictalis, eaque tum emittitur, cum quis nequit alio modo citari, sive ob loci periculum, aut distantiam, sive ob rei latitantis fugam. (1) Hinc edictalis citatio, ut ad notitiam citati perveniat, proponi debet in locis vicinis, nam ex locis remotioribus non cogit. (2) Item citatio est vel juris, cum ipsa lex terminum, aut diem ad aliquid faciendum statuit, quo elapso, quis damnum incurrit, (3) vel hominis, cum quis mandato Judicis, ut diximus, in Jus vocatur. Rursus citatio est vel simplex, vel peremtoria. Simplex est, quæ citato non ante contumaciam adscribit, quam post tres terminos certis dierum intervallis præfinitos, quæ intervalla decem dies singula continebant jure veteri, at jure novo continent triginta; (4) quæ tamen arbitrio Judicis pro loci, ac rei qualitate restringuntur, aut laxantur. (5) Peremto-

[1] C. causam de dolo, & contum. Clem. 1. de jud. C. statuimus, ut ii de offic. deleg.

[2] Clem. unica, & C. ubi periculum §. porro de elect. in 6.

[3] Cap. 1. de appell. in 6.

[4] Aut. qui semel, & l. tres denunciationes C. quomodo, & quando judex l. & tertium ff. de judic.

[5] L. nonnunquam in fin. ff. de judic. C. consuluit de off. deleg., & C. 1. de feriis.

remtoria citatio est, quæ instar est omnium simul simplicium, quarum spatium restringit, easque ita perimit, ut si ad constitutum diem citatus non comparuerit, contumax habeatur. (6) Ut autem citatio recte procedat, hæc sunt observanda. Primo, fieri debet instante parte, exceptis publicis causis, ubi Judex ex officio procedit. (7) Secundo, continere debet mandatum Judicis competentis, sive ordinarii, sive delegati, ne alioquin sit inefficax, (8) & delegatus inserere debet suæ delegationis literas, & tenorem. (9) Tertio, exprimendum est nomen, & cognomen citati, ne in ancipiti persona quis decipiatur. Quarto, indicanda saltem est lis, & causa, propter quam reus citatur, ut se possit ad judicium comparare. (10) Quinto, notandus est judicii locus, ut reus secum de fori competentia, & securitate accessus deliberare queat. (11) Sexto, inferendus est dies judicio dictus, ne reus ad diem comparere cogatur, in quo venire ad Judicem non tenetur. Ubi autem Nuncius citandi mandatum acceperit, debet citationem exequi, sive mandatum implere, ipso reo citato; ac si

ejus

---

[6] DD. 11. ff. de judiciis Innoc. C. 22. ad petitionem de accus.

[7] C. qualiter 34. de accus.

[8] L. neminem Cod. de exhib. reis.

[9] L. cum in jur. de offic. deleg.

(10) C. præterea de dilationibus, ubi Gloss. C. cum dilecti de dolo, & contum. Clem. 2.; ubi Gloss. in V. plene ut lite pend.

(11) C. statutum §. in nullo de rescript. in 6. C. pen. de off. Vicarii Clem. pastoralis §. notorium de sent., & re judic.

ejus conveniendi facultas non fiat, citato prius procuratore, vel relicto in domo rei citationis exemplo, quam copiam vocant, aut in vicinia, ut citatio innotescat. (12) Quod ubi fuerit executus, debet id in acta referre, sive relationem citationis executæ apud acta publica facere, (13) cui relationi creditur propter ipsius fidem publice electam. Effectus autem citationis sunt. Primo, ut qui citatus non comparuerit, dolosus reputetur, & contumax, ideoque certis pœnis in eum animadvertatur. (14) Secundo, perpetuat Judicis delegati jurisdictionem, (15) unde, si post citationem quis alterius Judicis forum sortiatur, in ea causa jus revocandi demum non habeat, sive non potest actorem trahere ad novum forum, cui subesse cœpit. (16) Tertio, interrumpit præscriptionem. (17) Quarto, litis pendentiam inducit, ita ut nihil interea possit innovari. Citari vero quis debet apud suum, & competentem Judicem, non vero apud eum, cui jurisdictioni non subest. Hinc oportet attingere aliquid de foro competenti. Forum autem quis nancifcitur pluribus modis. Primo, ratione domicilii, ac si quis opes pluribus in locis ha-

 beat,

(12) C. causam de dolo, & contum. Gloss. in Cap. cum a nobis de test.

(13) C. cum dilecti de dolo, & contum, C. venerabili de off. deleg.

(14) C. proposuisti de foro competenti.

(15) C. 10., & ult. de offic. deleg.

(16) C. proposuisti, ubi Gloss. de foro compet. C. gratum de off. deleg.

(17) L. ult. Cod. de annal. except.

beat, & ibi alternis temporibus, æquis temporum spatiis moretur, iisdem omnibus in locis domicilium habere censetur. (18) Secundò, ratione rei quæsitæ, unde reus conventus actione reali, vel mista, ibi respondere tenetur, ubi sita res est, de qua agitur, sive immobilis sit, sive mobilis, quæ ibi sit permansura. (19) Tertio, ratione contractus: in cujus Territorio enim contractus est initus, apud eum Judicem contrahentes disceptare coguntur; ibi autem quis contraxisse dicitur, quo solutionem destinavit. (20) Quarto, ratione delicti: in cujus enim Judicis loco quis delictum commisit, illius animadversioni subjicitur. (21) Quinto, ratione consensus: si quis enim in Judicis non sui jurisdictionem consenserit, tum ibi conventus non potest litigantem alio trahere; (22) excepto Clerico, qui non potest in Judicem laicum cum ordinis injuria consentire, non enim in potestate singulorum est publico juri derogare. Sexto, ratione continentiæ causarum, cum scilicet causæ ita connexæ sunt, ut quasi eadem linea continuatæ, non possint in plura tribunalia scindi, ne contrariis sententiis eadem secum

(18) C. dilecti de foro compet. l. Labeo cum seq. §. penult. ff. ad municipalem.

(19) Cap. sane C. ult. de foro competenti l. ult. Cod. ubi in rem act.

(20) Dict. C. ult., & C. 1. de foro competenti in 6. l. contraxisse de oblig., & action. l. 1. Cod. de jurisd. omn. jud.

(21) Cap. postulasti, & C. ult. de foro competenti.

(22) Dict. Cap. significasti, & C. 1., ubi Gloss. de off. deleg. l. si convenerit ff. de jud.

secum res pugnare videatur. (23) Septimo, ratione privilegii, quales sunt Clerici, qui in forum sæculare propter dignitatem ordinis, ne volentes quidem, conveniri possunt: (24) nisi Clericus fuerit Vassallus, & de causa feudali agatur. (25)

De Dolo, & Contumacia.

TITULUS V.

CONtumax est, qui Judici, vel Magistratui non obtemperat, qualis est is, qui tribus edictis, aut uno pro tribus, quod peremtorium dicitur, ad judicium vocatus, venire neglexerit, sive sui copiam non fecerit, cum nulla justa causa impediretur, (1) vel cum venerit, Judici obtemperare recusaverit, (2) aut sine Judicis venia susceptum judicium deseruerit. (3) Pluribus autem pœnis Judicis arbitrio subjiciuntur contumaces, ac primo, litis damno. (4) Secundo, mulcta per Judicem dicta. (5) Tertio, condemnatione in sumtus

 litis.

(23) C. penult. de integr. restit.

(24) Cap. ex transmissa cum seq. eod.

(25) Cap. cum contingat, & Cap. postulasti, & Cap. si diligenti de foro competenti.

(1) L. contumacia ff. de re judic.

(2) L. unica si quis jusdicenti non obtemperaverit.

(3) C. causam de dolo, & contumacia.

(4) L. contumacia ff. de re judic.

(5) L. 2. ff. si quis in jus vocatus.

litis. (6) Quarto tandem, ubi alia ratione coerceri quis nequeat, habet locum excommunicatio. (7) Sed celebrior pœna contumacium est missio in possessionem bonorum petitorum non tanquam dominus, sed tanquam custos rei servandæ causa. (8) Ac si per annum reus in ea contumacia perduraverit, neque dederit cautionem de stando juri, sive non promiserit se judicio adfuturum anno elapso, actor in vera possessione bonorum constituitur, reservata absenti quæstione super proprietate. (9) Quarum possessionum prima inducit pignus prætorium, traduntur enim res loco pignoris, & dicitur possessio ex primo decreto. Secunda vero constituit veram possessionem, in quam actor immittitur tanquam dominus, & immitti dicitur ex secundo decreto.

(6) C. cum dilecti h. tit.
(7) Conc. Trid. sess. 24. C. 3. de reform. C. tuæ fraternitatis, ut lite non contest.
(8) C. ult. §. in alio, ut lite non contest.
(9) C. prout nobis, & C. continget de dolo, & contum. C. 1. de eo, qui mittitur in possess. rei servand. causa.

DE

De Libelli conceptione, & oblatione.

TITULUS VI.

REO vocato, eidemque Judicem adeunti significanda est causa, cur vocatus fuerit, quod fit oblato Libello, ex quo petitionem actoris intelligat, & secum reputet, cedendum ne sit actoris petitioni, an potius resistendum. Est enim Libellus compendiosa scriptura, ex qua colligitur actoris petitio contra reum. (1) Quamobrem XX. dies reo dantur ex jure communi ad deliberandum super Libello, judicio ne contendere velit, an cedere; quæ judiciales induciæ vocantur. (2) Dividitur autem Libellus in accusatorium, sive querimonialem, qui in causis criminalibus porrigitur, & in conventionalem, sive postulatorium, qui datur in causis civilibus. (3) Uterque Libellus debet esse clarus, & eadem fere debet continere. Accusatorius quidem contineat oportet primo, nomen accusatoris. Secundo, rei accusati. Tertio, nomen Judicis, coram quo accusatio instituitur. Quarto, locum

(1) C. ult. de libel. oblation.
(2) Aut. offeratur Cod. de lit. contest. relata a Gratiano can. induciæ 3. q. 3. §. offeratur.
(3) C. 1., & ult. de libell. oblat., & can. præscripta §. libellorum 2. q. 8., & can. leg. 2. q. 1.

cum criminis. Quinto, tempus ejusdem. Conventionalis vero continebit primo, nomen actoris. Secundo, nomen rei. Tertio, nomen Judicis. Quarto, rem petitam. Quinto, causam petendi: (4) sunt autem omnes Libelli partes hoc dysticho comprehensæ.

Quis, quid, coram quo, quo jure petatur, & a quo:
Recte confectus quisque Libellus erit.

Oblato Libello, si actor mutare eum velit, inspiciendum est, contestata ne fuerit lis, an non; & substantiam ne mutare actor velit, an aliquid vel addendo, vel detrahendo corrigere, substantia minime mutata; atque ante litem contestatam non modo emendari Libellus potest, verum etiam ipsius mutari substantia. Post litem vero contestatam, quia reus, & actor, hic proponendo, ille vero excipiendo, quasi contraxisse videntur, mutari quidem substantia non potest, sed alia causa in diverso Libello proponenda est; emendare vero illum, aut declarare usque ad conclusionem causæ licebit. (5) In causis tamen summariis, ubi sine strepitu, & figura judicii proceditur, non est necessaria Libelli solemnitas. (6)

(4) Leg. libellorum ff. de accusat.

(5) C. examinata de jud. l. si quis intentione, ubi DD. ff. de jud., & leg. edita Cod. de edendo l. quidam ff. si certum pet.

(6) C. sæpe de V. S.

DE

De Exceptionibus, & Replicationibus.

TITULUS VII.

PErtractus in forum reus, armis & ipse munitur, quibus adversarium suum, nempe actorem pellat, & excludat. Eæ sunt exceptiones. Definitur autem exceptio, actionis, vel intentionis exclusio. Replicatio vero est iterata exceptio, excludens responsionem rei. Dividuntur autem exceptiones in dilatorias, & peremtorias. Dilatoriæ sunt, quæ principalem causam non perimunt, sed differunt ad tempus, quæque, ut Cajus inquit, evitari possunt. (1) Ut si mecum conveneris, ne intra quinquennium peteres, si intra quinquennium petieris, ego conventione illa per totum quinquennium tibi silentium imponam; te tamen haudquaquam perpetuo evitabo, nam elapso quinquennio convenire me poteris. Harum vero exceptionum quædam causam ipsam respiciunt, & actorem, ut in superiori exemplo, quædam vero personam Judicis, quia videlicet sit incompetens; hoc est jurisdictionem in reum non habeat, cum sit alterius fori, aut quod sit suspectus, & cum adversario aut utilitate, aut affinitate, aut gratia conjungatur, ob easque

(1) L. 3. ff. de except.

easque causas ipsius jussa declinamus, ideoque has exceptiones declinatorias appellamus.

Respiciunt vero actorem exceptiones illæ, quæ agenti alienam causam opponuntur de judicato solvendo, ut caveatur, vel ut reus ab actore, a quo spoliatus fuit, restituatur ante judicii progressum. Tandem respiciunt causam exceptiones illæ, quæ opponuntur contra libellum, quod sit vel obscurus, vel ineptus; vel quod dies non cesserit solutionis, vel si opponitur pendentia litis: atque cum commune sit omnibus dilatoriis exceptionibus, ut ante litem contestatam opponantur; (2) hoc tamen est inter declinatorias, & alias dilatorias discrimen, quod cum declinatoriæ personam Judicis respiciant, opponendæ sunt ante omnes alias exceptiones, ne, si quis, omissis iis, ad alios pergat actus, videatur in Judicem consensisse. Sed & post litem contestatam aliquando dilatoriæ utiliter opponuntur: si scilicet vel exceptiones ipsæ, vel earum notitia post cœptam litem suboriatur. (3) Excommunicationis vero majoris exceptio, per quam actor, utpote a commercio fidelium exclusus, ab accessu judicii repellitur, id habet præcipuum, ut quamvis dilatoria sit, possit tamen etiam post litem contestatam opponi, ne reus cum excommunicato communicare compellatur. (4) Verum si pro-

(2) Cap. inter Monasterium de sent., & re jud.

(3) Cap. pastoralis de except.

(4) Cap. 1. de except.

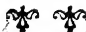
progressum fuerit ad appellationem, non potest amplius appellatio per exceptionem excommunicationis retardari. (5) Reus autem excommunicatus, quamvis reconvenire nequeat, a legitimis tamen defensionibus opponendis nequaquam excludetur. (6) Exceptiones peremtoriæ sunt, quarum vis est perennis, quæque perimunt jus actoris, ita ut perpetuo excludatur: (7) quales sunt exceptio doli mali, metus, pacti conventi, solutionis, jurisjurandi, transactionis, præscriptionis, rei judicatæ, & exceptiones descendentes ex S. C. Macedoniano, aut Vellejano, aliisque legibus. Quarum exceptionum id est commune, ut post litem contestatam ante sententiam proponi debeant, exceptis aliquibus, quæ appellantur litis finitæ, hoc est, quæ vetant, ne frustra novum judicium resumatur, cum litem jam compositam, atque peremtam ostendunt, ideoque licet eas opponere omni tempore, atque in omnibus judicii partibus, quales sunt exceptiones transactionis, jurisjurandi, & rei judicatæ. (8)

[5] Cap. significavit de except.

[6] Cap. cum inter de except.

[7] Cap. 1. de lit. contest. in 6.

[8] Cap. 1. de lit. contest. in 6.

DE

De restitutione Spoliatorum.

TITULUS VIII.

TRipliciter possessio rei nostræ in controversiam venit, quia tripliciter ea carere possumus, vel scilicet, quod eam nondum habuimus, vel quod alius eam, quam habemus, auferre nititur, vel quod, cum eam haberemus, alius eripuerit: quamobrem tribus modis Jus Civile damno huic occurrit, nempe interdictis proditis tribus, in quibus de possessione disceptatur. Primum appellatur interdictum adquirendæ, quo petimus, possessionem rei nobis tradi. Secundum retinendæ, quo possessionem rei, quam habemus, nobis asserimus. Tertium recuperandæ, quo possessionem rei nobis ablatæ repetimus, quod Jure Canonum appellatur spoliatorum restitutio, de qua hic subjicitur titulus, qui est super re immobili, nam possessio rei mobilis repetitur actione furti, vel vi bonorum raptorum. (1] Dejectus igitur possessione rei immobilis dicitur spoliatus, & virtute hujus interdicti propter odium violentiæ, quæ in turbanda possessione intervenit, ea celeritate restituendus est, ut nulli exceptioni, antequam possessionem recuperet, respondere

[1] L. 1. ff. de vi bon. rapt.

dere cogatur, etiamsi is, qui dejecit, dominium sibi asserat, aut crimen objiciat spoliato, vel arguat, illum vitio possedisse. Nulla enim harum exceptionum auditur, antequam dejectus in possessionem restituatur. (2) In quam restitutionem veniunt omnia damna inde orta, & fructus a dejectore percepti, vel qui a spoliato percipi potuissent, (3) licet ad spoliatorem non pervenerint. (4)

De litis contestatione.

TITULUS IX.

TRes judicii sunt partes, quarum prima progreditur a citatione usque ad litis contestationem. Secunda a litis contestatione usque ad conclusionem in causa, sive ad sententiam definitivam. Tertia est a sententia definitiva usque ad illius executionem. Pars, quæ a citatione ad contestationem litis extenditur, non est judicii substantialis, sed præparatoria, talesque sunt omnes actus, qui citationi, & litis contestationi interponuntur; unde arx, & fundamentum ipsius judicii est litis contestatio, quæ est veluti ad pugnam congressio, cum superiora sint quasi provocatio quædam, atque veli-

2) Can. re integranda 3. q. 1.

3) Cap. graviss. de restit. spol. l. 1. § non solum ff. de vi, & vi armata

(4) Dict. l. 1. §. 39. ff. eod.

velicatio. Conteſtatur autem lis per petitionem in jure, ac reſponſionem conſequentem, cui cohæreat contendendi animus: (1) qui animus adeſſe præſumitur, niſi præſumtio hæc declaratione contraria excludatur. Plures autem litis conteſtatio parit effectus. Primo enim inducit vitium litigioſi ſuper re in judicium deducta, itaut alienari non poſſit. (2) Secundo, excludit deinceps exceptiones dilatorias, quibus reus conteſtando litem, renunciaſſe cenſetur. (3) Tertio, inducit quaſi contractum inter litigantes, ut neuter, altero invito, a judicio diſcedere poſſit. (4) Quarto, interrumpit inchoatam a reo præſcriptionem. Quinto, actiones omnes tempore perituras, & morte, perpetuat ad 40. annos. (5) Sexto, inducit malam fidem in poſſeſſore, alioſque producit effectus, quos collectos habebis apud Speculatorem de litis conteſtatione §. penult., & ult.. Ad impediendum vero, ne quid innovetur in lite, ſufficit ſola citatio adducta in rei notitiam. (6)

[1] C. unio de lit. conteſt.
[2] Aut. litigioſ. Cod. de judic.
[3] L. exceptionum Cod. de probat. Cap. inter Monaſterium de ſent., & re jud.
[4] L. ſervus communis, ubi Baldus ff. de noxal. act. Gl. leg. pen. ff. de tranſac.
[5] L. ult. Cod. de præſcr. 10., vel 40. ann.
[6] Clem. 2., ut lite pend.

DE

De Juramento Calumniæ.

TITULUS X.

UT judicia expeditiori via progrediantur, & retia calumniarum evitentur, visum est, religione adstringere litigantium fidem, ut si fefellerint, Deum habeant acriorem judicem, & Divinæ ultionis metu litigatores a calumniosis consiliis absterreantur. Itaque post litem contestatam, & etiam quando sine litis contestatione proceditur, in qua parte judicii visum fuerit judici, defertur juramentum actori, & reo; quo promittat quidem actor se non calumniandi animo litem instruere, sed opinione juris sui, reus vero eadem bona suæ causæ opinione obsistere adversario; unde utrique promittunt, se nihil judicii corrumpendi causa daturos, neque adducturos probationem ullam non necessariam, aut fallacem, neque operam daturos, ut judicium calumniose differatur. (1) Quod juramentum judices præstant suscipiendi officii tempore, ut deinceps in ea obligatione perseverent. (2) Id autem juramentum si litigatores subire recusent, actor quidem causa cadet; reus vero pro confesso habetur. (3) Si

N tamen

(1) L. 2. in princ. Cod. de jur. calum. C. statutum §. insuper de rescriptis.

(2) L. rem non novam de jud.

(3) C. ult. §. ult. de jur. calumn.

tamen hoc juramentum fuerit omissum, hoc solo vitio processus minime infirmatur. (4) Præstandum est autem ab omnibus, & etiam a Procuratoribus nomine dominorum, atque ab Ecclesiasticis in caussis propriis suæ Ecclesiæ propositis; non vero tactis Evangeliis. (5) Procurator tamen, ut juret, a domino, debet habere mandatum, (6) & præstatur in omnibus caussis etiam criminalibus, & spiritualibus, & tam in prima, quam in secunda instantia. (7)

De Probationibus.

TITULUS XI.

Omnis Probatio dividitur in plenam, & semiplenam; plena est, quæ plenam fidem facit judici de re, super qua agitur, quale est testimonium duorum hominum, omni exceptione majorum, quorum fides est explorata, & communi opinione comprobata. (1) Item instrumenta publica, quorum fides non potest in dubium revocari. Unde incorruptæ fidei probationes appellantur (2) & ipsa confessio partis

(4) Cap. 1. §. propter omissum de jur. calum. in 6. cum concord.
(5) C. ult. in princ. cum concord. de jur. calum.
(6) C. ult. eod. in 6.
(7) C. 2. in princ. de juram.
(1) C. 2. & 3. de prob.
(2) DD. l. ult. Cod. de prob. l. emancipat. facta Cod. de fide instrum.

partis in jure, sive ad judicis tribunal: (3) & jusjurandum ab uno litigatori alteri delatum. (4) Semiplena probatio est, quæ fidem aliquam judici facit, at non plenam, ac potius opinionem injicit, ut est dictum unius testis, & fama, & privatæ scripturæ; probandi autem onus incumbit illi, qui asserit, unde regulariter incumbit actori, non reo, qui negando ita excludit actoris intentionem, ut illi probandi necessitatem imponat. (5) Reus autem onus probationis tum subit, cum negando, aliquid asserit: ac sicuti actor probare debet intentionem suam, ita & reus suam exceptionem: (6) unde si conventus reus ex causa mutui, neget se pecuniam accepisse, cogetur actor ostendere, pecuniam fuisse a se datam. At si reus neget se pecuniam debere, quod sibi credita fuerit, quando erat pupillus; tum reus demonstrare tenetur, se acceptæ pecuniæ tempore fuisse pupillaris ætatis. Secundo tenetur probare reus, si actoris intentio præsumtione fulciatur: cogitur enim tum reus præsumtionem illam oppositis probationibus excludere. (7) Tertio probare debet reus negationem, si sponte onus probandæ illius in se sumpserit. (8) Sed si actori probationes deerint, & adjuvari speret posse

 instru-

(3) L. 1. ff. confess.
(4) L. 1., & 2. ff. de jurejur.
(5) C. bonæ mem. 23. §. porro excessus de elect. can. quod autem 6. q. 5.
(6) Cap. in præsentia de prob.
(7) Can. contra morem dist. 100. DD. in can. Pontif. 12. q. 3.
(8) Cap. 1. de restit. spoliat. l. circa, ubi Bartolus, & alii ff. de probat.

instrumentis, quæ apud reum adservantur, tum illa reus edere cogetur, si vel utrique communia sint, ut testamentum, ex quo quis aliquod legatum vindicet, vel sint publica: alioquin propria instrumenta reus in proprium damnum actori præferre minime compelletur. (9) Quoniam autem nulla est probatio major ea, quæ a proprii oris confessione procedit, ideo non deveniretur ad probationes, nisi post tentatam utrinque confessionem, quod fit per positiones. Successerunt positiones nostrates in locum interrogationum, quæ fiebant olim ante litem contestatam in jure; sive apud Prætorem, cum quis agere vellet actione reali, puta petitionis hæreditatis, aut rei vindicatione, & nescius possideret ne, aut quo jure possideret reus propria cum confessione implicabat; aut negatione coarguebat mendacii; atque ex ipsius ore eliciebat, qua actione actor experiri deberet. In qua confessione, aut negatione summa totius causæ consistebat; & actio ex talibus interrogationibus oriens, actio interrogatoria vocabatur: unde titulus Digestorum de interrogationibus in jure factis, & interrogatoriis actionibus. Sed quia iniquum videbatur reum ante judicem urgeri, atque ab se ipso arma contra se extorqueri, cœperunt hujus interrogationes etiam tempore S. C. exolescere, ac tandem omnino cessarunt. Unde illarum loco institutæ fuerunt

(9) Cap. 1. de probat. l. nimis grave Cod. de testibus l. qui accusaverit Cod. de edendo.

fuerunt positiones, sive articuli post litem contestatam, non totam causam, sed facta quædam respicientes, quæ ad causam pertineant; ut iis confessione adversarii constitutis, aut negatis pateat alteri, quid sibi deinceps probandum sit, quidve in probatis habendum; (10) quæ quamvis fundandæ actioni, judicioque instituendo non valeant, tamen adjuvant causam adsertione factorum. Itaque conceptis brevibus articulis, sive ab actore e suo libello, sive a reo, e sua exceptione deductis, responsuro defertur calumniæ juramentum, quod forensi lingua juramentum dandorum appellatur; posteaque ab interrogato respondetur per verbum credit, vel non credit; ac si quis fateatur, urgebitur sua confessione tanquam re jam probata, sin inficietur, confutandus erit testibus; sin respondere detrectet, in eum, utpote contumacem, tanquam in confitentem, vel negantem, prout adversario erit utilius, proceditur; (11) nisi interrogationes perplexæ sint, aut dubiæ, captiosæ, vel obscuræ, vel superfluæ ad causam non pertinentes. Quamobrem ut quis respondere teneatur in positionibus, omnia vitia sunt vitanda. (12) Ubi res confessione non clarescit, vestiganda est aliis argumentis, atque inquirenda vel testibus, vel scripturis, vel jurejurando, vel præsumtionibus.

 Igitur

(10) Tot. tit. de confessis, & Cap. 1., & 2. eod. in 6. speculator de probationibus §. 9.

(11) C. 2. de confess. in 6.

(12) Gloss. 2. eod. in 6.

Igitur primo de probatione per testes videamus.

Testis dicitur is, qui rogatur ad fidem dicto suo in re aliqua faciendam, & quod ab eo dicitur, testimonium nuncupatur. Munere testis in judicio fungi tantum possunt ii, qui sunt fide digni, atque omni exceptione majores, (13) quique per Leges, & Canones ab eo munere non prohibentur; nam permulti sunt, qui à testimonio dicendo vel in totum rejiciuntur, vel pro certis personis tantum, vel contra certas personas, vel certis in causis. Tempus producendorum testium est post litem contestatam, (14) nisi de causa matrimonii, vel electionis, & inquisitionis agatur; aut forte de morte, absentiave testium timeatur; tum enim eorum productio etiam ante litem contestatam permittitur. (15) Facienda vero productio est coram judice causæ, si tales testes sint, ut in judicium possint adduci, alias ad eos examinandos idoneæ personæ mittuntur. (16) Ac antequam inchoet, debet judex non trina, sed unica monitione citare Partes; (17) deinde intra statutum terminum testes producendi, & citatus adversarius debet ante testium receptionem vel examen, vel publicationem testimoniorum objicere, si quid contra eos objiciendum

(13) Cap. 1. de test. can. placuit 4. q. 2. l. eos Cod. de testib.

(14) C. 1., & 2. ut lite non contest.

(15) C. ult. de test. C. novit de judic. Gloss. dict. C. ult. V. regulariter.

(16) Cap. cum olim §. interdum de privil. C. si quis testium, & C. in nomine Domini de test.

(17) Dict. Cap. in nomine Domini.

ciendum habeat. (18) Examinis autem initio jurandum est testibus, se non odio, neque gratia, neque ulla spe, aut lucro, sed unius veritatis studio ad testimonium dicendum accessisse, nihilque aliud, nisi facti veritatem testaturos, sine quo juramento nullius testatio valebit; etenim testibus injuratis, ne si quidem religiosissimi sint, in alterius fraudem fides habetur. (19) Quod juramentum cum Partis adversæ gratia injungitur, potest ab eadem Parte adversa remitti, (20) postquam idem adversarius ad juramenta illorum videnda citatus, evocatusque fuerit. (21) Quos testes ita admissos, juratosque judex clam, & seorsum ab aliis debet singulatim examinare, tum super articulis a producente propositis, tum super interrogatoriis ab adversario oblatis, inspectoque vultu, & motibus eorum attentissime observatis, circumstantiisque omnibus accurate perpensis, atque notatis. (22) Ut autem habeant testium dicta firmitatem, necesse est scientiæ caussam adducant per eum corporis sensum, cui res ea subjicitur, de qua agitur: veluti per fidem oculorum, si factum; per fidem aurium, si dictum aliquod in controversiam adducatur. (23) Contra testium autem ab actore productorum

 rum

(18) C. 2. de test. C. qui tacet de reg. juris in 6.

(19) C. quoniam C. tuis quæstionibus C. nuper de testibus l. jurisjurandi Cod. eod.

(20) Dict. Cap. tuis quæst. ubi Gloss. V. remittatur.

(21) Dict. Cap. 2. de test.

(22) Cap. caussam de testibus l. test. ff. eod.

(23) C. præterea C. licet de test. l. solum Cod. eod.

rum teſtimonia poteſt reus excipere, eaque contrariis ab ſe productis teſtibus coarguere, (24) quos actor poterit contrariis aliis teſtibus reprobare, atque hic debet conſiſtere productio teſtium, ne lites tendant in infinitum. Ut plena vero probatio habeatur, duo ſaltem teſtes ſuper quolibet negotio ſunt neceſſarii: qui etiam debent eſſe conteſtes, non vero ſingulares; quales habentur, qui ſinguli de disjunctis, diverſiſque actibus teſtantur, iique, inter quos eodem de actu non convenit. (25) Numerus vero teſtium ultra quadragenarium excurrere non debet; (26) recepta vero teſtimonia vulgari, ſive publicari debent, & utriſque litigatoribus oſtendi, ſi quid ad ea objiciendum habent, (27) neque poſt publicationem quidquam teſtibus opponetur, niſi reus juret, ſe id non dolo facere; vel ante publicationem fuerit proteſtatus, vel oſtendat ſe nonniſi poſt publicationem didiciſſe, quod in teſtium perſonas objiceret. (28) Teſtimonia vero in uno judicio plenario recepta, in alio fidem faciunt pro eadem cauſa, & inter eaſdem perſonas, ſed recepta in ſummario non probant in plenario. (29) Præter teſtes probationes eliciuntur e ſcripturis, quæ anguſtiori ſignificatione inſtrumenta vocantur: cum inſtrumentum latiori ſignificatione etiam

(24) Cap. cum clamor cum concord. de teſtibus.
(25) C. licet de teſtib. C. bonæ mem. 23. de elect.
(26) C. cum cauſa de teſtib.
(27) C. in cauſis de teſtibus.
(28) C. cum veniſſent, & C. præſentium de teſtibus.
(29) C. pervenit de teſtibus cogendis C. forus de V. S.

etiam teſtimonia complectatur; (30) inſtrumentorum alia publica ſunt, alia privata. Publica dicuntur, quæ a perſona publica, ſive a Tabellione, ac Notario publico ex juris forma conſcribuntur, mandato judicis, aut rogatu Partium, expreſſo anno, indictione, menſe, die, loco contractus, & inſcriptis nominibus teſtium, ſubſcriptoque nomine Tabellionis; (31) effectu quoque, & minus proprie dicuntur publica inſtrumenta illa, quæ quamvis non ſint a perſona publica conſcripta, publico tamen, & authentico ſigillo ſunt obſignata, veluti ſigillo Epiſcopi, cui creditur, donec oſtendatur contrarium, (32) aut Principis ſæcularis, (33) vel Capituli, vel Univerſitatis; vel quæ de publicis Tabulariis, ſeu Archiviis extrahuntur. (35) Præterea, quamvis nihil horum interveniat, ſi tamen privatæ ſcripturæ trium teſtiū ſubſcriptio acceſſerit, publicæ ſcripturæ habet effectum. (36) Scripturæ autem privatæ tantum contra ſcribentem plene probant; libris Mercatorum exceptis, & rationibus ſociorum, quibus uſus tam pro ſcribenti-

(30) L. ſcripturas Cod. qui poſteriores in pignor. Novell. 44. de tabell.

(31) C. 2. C. inter dilectos, ubi DD. de fide inſtrum. Covar. practic. quæſt. C. 20. n. 2.

(32) C. poſt ceſſionem de prob.

(33) C. cum dilect. de fid. inſtr.

(35) C. cum inter dilectos de fide inſtr. C. 5. de prob. C. in nomine Patris d. 23.

(35) C. ad audientiam de præſcript.

(36) L. qui ſcripturas Cod. qui potiores in pignor. aut ſi quis vult C. eod.

bentibus, quam contra scribentes plenam fidem tribuit, utilitatis, & commercii causa. Cæteræ vero nullo modo pro scribente probant. (37) Nec semper tamen contra scribentem fidem faciunt (38) instrumenta domestica, sive privata; sed tum si causam contineant, veluti ex mutuo, emto, locato, aliove titulo contractus, & scriptor se scripsisse fateatur: at si causa non fuerit insita, non probant contra scribentem, nisi semiplene. Deficientibus vero aliis probationibus, recurritur ad jusjurandum, quod maximum est litium dirimendarum remedium. (39) Jusjurandum a Cicerone definitur elegantissime affirmatio religiosa: nempe advocatio Divini Numinis in testem ejus rei, quæ promittitur, vel asseritur. Dividitur autem juramentum in promissorium, & assertorium. Promissorium est, quod contractui adjicitur, ut confirmetur, si alias esset nullus: nam accedente juramento, nascitur obligatio, (40) nisi actus ille jure naturæ irritus esset, utpote per vim, aut per fraudem extortus; vel idem actus juramento confirmatus vergat in damnum publicum, cui privata pactio non potest obesse; vel nisi bonis moribus repugnet. (41) Juramentum

(37) L. instrumenta cum seq. Cod. de probation.

(38) C. si cautio de fid. instr. l. cum indebito ff. de prob. l. generaliter Cod. de non numerata pecunia.

(39) C. etsi Christus §. Jacobus de jurejurando

(40) DD. in Cap. cum contingat de jurejurando, & in Cap. 2. de pactis in 6.

(41) Cap. si diligenti de foro competenti cum simil.

mentum assertorium est id, quod asserendi alicujus facti gratia in judicio ad dirimendam litem præstatur; estque triplex, voluntarium, judiciale, & necessarium. Voluntarium est, quod nullo cogente suscipitur, vel voluntate tantum ejus, cui defertur, aut refertur. (42) Deferre dicitur jusjurandum, qui offert alii jurandi conditionem. Referre autem dicitur is, qui jurandi conditionem sibi oblatam rejicit in offerentem. Judiciale juramentum est id, quod non cogente, sed adprobante judice, pars parti alteri defert in judicio, quod vel suscipiendum est, vel referendum, si quidem quis causæ credere nolit. Suspiciosum enim est jurare nolle, nec referre juramentum: (43) nisi adsit justa causa recusandi, puta si juramentum deferatur actori, qui suam intentionem probavit, (44) vel is, cui defertur, jurare cogatur de alieno facto, cujus non sit conscius. (45) Juramentum necessarium, quod & suppletorium probationis appellatur, est illud, quod plena probatione deficiente defertur actori, vel reo, ut inde veritas in apertum proferatur. (46) Unde necessarium dicitur, tum quia necessario defertur à judice propter inopiam probationum; tum quia necessitatem imponat subeundi illius; alias pars recusans pro confessa habetur, nisi deferatur

(42) L. 1., & 2. ff. de jurejur.
(43) L. manifeste ff. de jurejur.
(44) Cap. 2. de probationib.
(45) Cap. ult. de jurejurando l. Marcellus §. 1. ff. rerum amotarum.
(46) L. admonendi ff. de jurejurando.

ratur actori, qui plenarie probaverit, aut reo, contra quem nihil probaverit actor. (47) Deferri autem potest necessarium juramentum omnibus semiplene probantibus: exceptis vilibus, & infantibus, aut perjuris, perjuriique suspicione laborantibus, aut rem ignorantibus. (48)

In probationum ordinem referenda sunt etiam indicia, & conjecturæ, quibus ad aliquid credendum adducimur; nam ex his oritur præsumtio; quæ definitur, anticipata de re dubia orta opinio ex argumentis, indiciis, & conjecturis, quod pro veritate habeatur, donec oppositum doceatur. (49) Dividuntur præsumtiones in eas, quæ sunt hominis, & eas, quæ sunt legis. Præsumtio hominis est opinio in alicujus mente ab indiciis nata, quæ nulla certa lege continetur, eaque vel levis est, & temeraria, vel probabilis. Temeraria est illa, quæ nullo prudentis animi judicio fundatur, unde nihil probat. Probabilis est ea, quæ prudentibus etiam persuaderi potest, utpote sana ratione subnixa, quæ dividitur etiam in vehementem, sive violentam, & non violentam, sive minorem. Violenta est, quæ tam efficaci ratione subfulcitur, ut gravem probationem inducat. (50) Non violenta vero est ea, quæ minori pro-

(47) Cap. sicut de probat. l. generaliter de rebus creditis, & jurejurando:

(48) Bartolus in l. admonendi ff. de jureiur, Cap. 3, cum concord, de cohabitation. Cleric., & mulier,

(49) Alciat. de præsumtion. in princ. p. 1. n. 1. Menoch. de præsumt. lib. 1. q. 7. n. 40.

(50) Cap. inquisitioni de sent, excommunic. C. literis de præsumt,

probabilitate nititur; unde non probat, nisi semiplene. Præsumtio juris alia est juris tantum, alia vero juris, & de jure. Præsumtio juris tantum est ea, quæ in jure reperitur expressa, non tamen pro jure constituta, unde relinquit contrariæ probationi locum; qualis est præsumtio solutionis, prodiens ex cancellato chirographo: quæ præsumtio quamvis in jure contineatur, nempe in *l. si chirographum ff. de probat., & præsumt.*, tamen lex non statuit, ut pro certo habeatur solutionem intervenisse, si chirographum fuerit cancellatum, quia potest doceri contrarium. Præsumtio vero juris, & de jure illa est, quæ non modo continetur in corpore juris, sed etiam pro jure certo habetur, ut eadem ipsius appellatio demonstrat: qualis est opinio melioris juris pro eo, qui vicit in judicio, si sententia transierit in rem judicatam; (51) quæ præsumtio juris, & de jure regulariter excludit omnem contrariam probationem, quia pro expressa veritatem habet. (52) Præsumtio vero juris tantum relinquit quidem contrariæ probationi locum, sed onus probandi transfert in eum, contra quem præsumtio dimicat, qui enim juris præsumtione oppugnatur, debet eam validioribus probationibus elidere.

(51) L. cum inter ff. de sent., & re judic.

(52) L. is, qui fidem ff. de sponsalibus.

DE

De Sententia, & re judicata.

TITULUS XII.

SEntentia est pronunciatio, sive definitio judicis, condemnationem, vel absolutionem continens, rei controversæ finem imponens, estque triplex, interlocutoria, definitiva, & media, sive vim definitivæ habens. Interlocutoria est, quæ non super universo negotio fertur, sed super aliquo emergenti inter causæ cursum, puta in libello ferendo, vel in danda, negandave exceptione, aut similibus; quæ quamvis ad causam pertineant, finem tamen causæ non imponunt; unde dicitur interlocutoria, quia judex interea loquitur, nec definitive de causa pronunciat. Definitiva vero est, quæ totam controversiam dirimit condemnando, vel absolvendo. Ita vero sententia definitiva ferenda est, ne quid maturi examinis omittatur: unde primo interrogandæ sunt Partes, an aliud habeant producendum, (53) certumque tempus ad reliquum productionis est præfiniendum, ut veniatur ad conclusionem in causa, per quam imponitur finis productioni actorum; ita ut post conclusionem in causa nihil aliud produci possit, neque expectetur, nisi

(53) Cap. judicantem 30. q. 5. aut. jubemus Cod. de jud.

nisi sola sententia: Citandæ vero sunt Partes, ut certo die ad jus audiendum conveniant, (54) ne inutiliter adversus absentem, & non contumacem pronuncietur: (55) nisi de facto notorio agatur, aut ubi Partes nihil sui defendendi causa possunt afferre. (56) Quibus observatis judex Christi nomine invocato, soliusque Dei considerationem, & respectum professus, pronunciare debet pro tribunali sedens, atque de scripto sententiam causæ finem adferentem, (57) & libello convenientem, (58) & ex allegatis, atque probatis emanantem: (59) pronunciatæ autem sententiæ, præter condemnationem illius, qui succubuit ad reficiendas expensas ei, qui obtinuit, maximus effectus est, quod nisi intra decem dies appelletur, pariat exceptionem rei judicatæ, quæ pro veritate habetur, nec retractari amplius potest, nisi agatur de causis matrimonialibus. (60) Sententia vero judicis, si juri expresso repugnet, nempe Canonibus, & legibus, & consuetudinibus, est nulla, nec subsistit. (61) Si vero repugnet juribus litigatoris, nempe instrumentis, & testibus, ac probationibus illius, valet quidem ipso jure,

(54) Can. 2. de dolo in 6.
(55) L. ea, quæ Cod. quomodo, & quando judex.
(56) Panormitan. C. cum sit Romana de appel. n. 7.
(57) Cap. ult. de sent., & re judic. in 6.
(58) C. licet Haly de simon. Clem. sæpe §. verum quia de V. S.
(59) L. illicitas §. veritas ff. de off. præsid.
(60) C. lator de sent., & re judic.
(61) Cap. 1. de sent., & re jud. l. si expressum cum concord. ff. de appell.

jure, sed per appellationem suspenditur, & per restitutionem in integrum revocatur. (62) Nulla vero prorsus est ea sententia, quam tulit judex pecunia corruptus. (63)

De Executione rei judicatæ.

TITULUS XIII.

SEntentia postquam lata fuerit, si infra decem dierum spatium non appelletur, est executioni mandanda, (1) & quidem exequenda est statim, si de actione reali agatur; si de personali, per spatium quatuor mensium judicis arbitrio prorogandum est ex justa causa, vel restringendum, quod tempus debitori conceditur a jure ad curandam solutionem; qui autem tulit sententiam, idem & exequi debet, si judex fuerit ordinarius; (2) nisi executio facienda sit extra territorium judicantis; tum enim adeundus est judex territorii illius. Si vero sententia lata fuerit a judice delegato, executionem accipiet ab ordinario delegante, excep-

(62) L. 2. Cod. quando provocare non est necesse C. 5. & 6. de in.

(63) L. venales Cod. eod.

(1) §. 1. Novel. 23. de appel. C. quoad consultationem de sent., & re judic.

(2) C. si quis contra §. ult. de foro competenti.

(3) excepto delegato Summi Pontificis, qui delegatus, quia ratione causæ illius præstat omnibus Judicibus post Pontificem; ideo potest per se suam sententiam exequi, aut alteri committere exequendam. [4] Quoniam vero sententia inter alios lata, jus non inducit contra tertium inauditum; ideo potest ille tertius executionem impedire, ac suspendere per appellationem, donec de suo jure docuerit. [5] Porro si tres sententiæ latæ contra aliquem fuerint, audiri non debet super earum nullitate, sive agendo, sive excipiendo, antequam executioni mandentur. [6] Si quidem autem circa executionem disputandum inciderit, tum ejus causæ cognoscendæ gratia executio differtur; si agatur apud executorem mistum, hoc est, qui cum executione habeat etiam aliqualem notionem, & propterea eas exceptiones admiserit, quæ non ad mutandam sententiam, sed executionis modum, vel tempus pertinent. [7] Secus vero si agatur apud executorem merum, qui nullam exceptionem potest admittere.

---

[3] L. a D. Pio ff. de re jud. C. si quis contra de foro compet., ubi fuse Abbas n. 24., & seq.

[4] C. si quis contra de foro competenti, ubi Abbas n. 36.

[5] Cap. cum supra de sent., & re judic.

[6] Clem. ut calumniis de sent., & re jud.

[7] C. de cætero de sent., & re judic.

De Appellationibus.

TITULUS XIV.

NE sententia transeat in rem judicatam, neve pars, quæ succubuit, omni spe destituatur, appellationis remedio est occurrendum. [1] Est autem appellatio ab inferiore judice ad Superiorem facta provocatio propter illatum, aut imminens gravamen. Et est vel extrajudicialis, quæ proprie provocatio dicitur, & venit ab actis extrajudicialibus, sive quæ in judicio, & pro tribunali non exercetur, qualis est illa ab injusta electione, spoliatione, & similibus: vel judicialis, & est illa, qua petitur, ut sententia, sive interlocutoria, sive definitiva, per majorem judicem corrigatur, revoceturve. Et appellare potest quilibet in judicio victus, sive suam, sive alienam egerit causam, nisi contumax fuerit, vel confessus, aut ita convictus, ut nonnisi differendi judicii causa videatur appellare. [2] Unus autem ex pluribus communem habentibus causam appellans, si vicerit, omnibus prodest, qui non appellarunt: [3] ab omnibus vero judicibus appellare licet, sive ordinariis, sive delegatis, [4] præterquam a

[1] L. 1. ff. de appell.
[2] C. pervenit C. consuluit C. cum specialiter §. porro de appell.
[3] L. 1., & 2. Cod. si unus ex pluribus appellaverit.
[4] Can. omnis can. ad Romanam 2. q. 7.

à Supremis Principibus, & Summo Pontifice, cujus judicium nulli, præterquam Deo, subjicitur. [5] Jure Canonico veteri ab omnibus causis, & ab omni onere licet appellare, sive ante sententiam definitivam ab interlocutoria, sive post ab ipsa definitiva, vel ejus executione. At Jure Civili ab interlocutoria non appellatur, [6] nisi definitivæ vim habeat, aut gravamen contineat, quod per definitivam tolli nequeat: [7] quod abrogato Jure Canonico veteri, demum receptum est à Concilio Tridentino, [8] quo illæ tantum appellationes ab interlocutoria permittuntur, quæ vel vim definitivæ habeat, vel gravamen per definitivam irreparabile inducat, ut est carcer, tortura, excommunicatio, suspensio, interdictum. Ne autem lites in infinitum progrediantur, vetita est tertia appellatio; unde bis tantum ab eadem sententia licet appellare. [9] Appellatur autem non ad eumdem judicem, sed ad proxime Superiorem, [10] qui tribunal habeat à pronunciante judice distinctum, unde a Vicario Generali non appellatur ad ejus Episcopum, cum quo tribunal commune habet, sed

[5] C. ipsi sunt, & can. cuncta 9. q. 3.
[6] L. ante Cod. quorum appell. non recip. l. ult. Cod. de sent., & interlocut. omn. judicum.
[7] L. 2. ff. de appell. recipiendis cum sim.
[8] Sess. 24. C. 20. de refor., & sess. 13. C. 1. de refor.
[9] C. tua nobis de appell. l. 1. Cod. ne liceat in una eademque.
[10] C. dilecti de appell. l. imp. ff. eod.

ad Archiepiscopum. [11] At nec ad Summum quidem Principem licet appellare, omisso judice medio, ne gradus turbentur, & jurisdictiones implicentur. [12] Tempus appellandi est spatium decem dierum, sive, ut ajunt, decendium a lata sententia, vel ejus notitia: [13] porro judex, a quo appellatur, debet appellationi deferre, si pœnas velit effugere. [14] Unde debet acta transmittere ad judicem superiorem intra XXX. dies, intra quos appellans tenetur Apostolos petere. Ac si judex dubitet, an deferendum sit appellationi, capere potest spatium XXX. dierum a tempore appellationis interpositæ ad deliberandum; qui appellatur terminus juris. Dicuntur Apostoli a Græco verbo ἀποστέλλω, sive dimitto: sunt enim literæ missæ a judice pronunciante ad Superiorem, ad quem appellatur, ut fidem faciant appellationis interpositæ, ac si testentur interpositam, & admissam esse appellationem, nominantur dimissoriæ: si vero testentur, admissam quidem esse appellationem, sed non ob justitiam causæ, verum tantum ob reverentiam Superioris, dicuntur reverentiales; si autem appellationem quidem esse testentur, sed appellationi minime delatum fuisse, refutatoriæ appellantur. Aliquando vero judici non constat, concedendane sit appellatio, an deneganda, & tum concedit

[11] C. 2. de consuet. in 6., & C. 3. de appell. in 6.
[12] D. l. imp. ff. de appell.
[13] C. de priore de appell.
[14] C. ab eo de appell. in 6.

cedit testimoniales, & vim accipiunt a jure; ut, si ex jure appellatio sit concedenda, suspendant causam, & inducant attentata; sin a jure sit deneganda, resolvantur in refutatorias, & appellatio habeatur pro rejecta. Qui autem testimoniales obtinuit, annuum tempus habet ad committendam appellationis causam. Evenit etiam, ut judex quidem refutet, pars vero alia, contra quam appellatur, taceat, & appellationi consentiat, & tum, quia Partes conveniunt inter se super appellatione, dicuntur Apostoli conventionales. Prosequendæ autem appellationis tempus est annus, & ex causa biennium, tum ex Jure Civili, tum ex Canonico, quæ tempora fatalia dicuntur, quia eo spatio, tamquam suo fato appellatio clauditur, & extinguitur; quamvis illud possit ex justa causa etiam restringi a judice, atque prorogari. [15] Tempus autem appellationis finiendæ præscribere tantum potest judex ad quem, cui judex a quo jus dicere nequit. [16] Judex igitur, ad quem fuit appellatum, si appellationem receperit, literas compulsoriales nuncupatas appellanti tradere debet, quibus mandet inferiori judici, ut intra certum acta transmittat; si agatur de appellatione tantum in devolutivo, sive ubi executio non suspenditur, [17] vel tradere debet inibitoriales literas, quibus vetat infe-

[15] C. cum sit de appellat. Aut. ei, qui Cod. de temp. & reparation. appell.

[16] C. ex insinuat. de appell.

[17] L. is, apud quem, ubi DD. Cod. de edendo.

riori judici, ne quid innovet super causa, de qua fuit appellatum, si agatur de appellatione in devolutivo simul, & suspensivo: tum enim ita suspenditur executio, & inferioris jurisdictio, ut quidquid inferior postea gesserit, tamquam attentatum, sit ante omnia revocandum. [18]

De in integrum Restitutione.

TITULUS XV.

QUI appellatione non adjuvatur, aliquando petere opem potest per in integrum restitutionem, qua postulet, ut in pristinum statum ex justa causa restituatur; unde conceditur certis personis, & ex certis causis intra præscriptum a jure tempus; ac primo conceditur restitutio minoribus XXV. annis, ex jure communi, si sententia judicis, aut in cursu judicii se læsos ostenderint. [1] Secundo, reipublicæ. [2] Tertio, Ecclesiæ, non modo contra privatos, & laicos, verum etiam contra aliam Ecclesiam. [3] Quarto, majoribus XXV. annis,

[18] Can. non solum C. post appell. §. Ulpianus 2. q. 6. Cap. 1. ad præsentiam C. dilectus de appell.

[1] L. 2., & tot. tit. Cod. si adversus rem judicatam.

[2] L. 3. Cod. de jure reipublicæ.

[3] C. 1. de in int. restit. C. 2. eod. in 6. clem. 1. eod.

annis, ob causam vel absentiæ, vel erroris. Daturque hoc remedium etiam contra sententiam Principis, aut Summi Pontificis, & etiam contra contractus, aut facta, ubi læsio intervenerit. Tempus petendæ in integrum restitutionis est quadriennium continuum a tempore læsionis. [4] Debet autem restitutio ab eo judice peti, cui subest is, contra quem petitur. [4] Minor tamen Magistratus restituere non potest contra sententiam majoris, [6] licet idem restituat contra sententiam propriam. [7] At adversus sententiam delegati a Principe restituit solus Princeps, qui & solus quoque potest adversus propriam sententiam restituere. [8]

De Criminibus.

TITULUS XVI.

QUoniam tempus non largitur, ut crimina, pœnasque fusius explicemus, & peculiaris, atque annua, itemque quotidiana, hic de iisdem est instituta prælectio; ideo satis fuerit eadem vobis breviter, atque summatim tradere: ut adumbratam saltem secundum Ca-

[4] Clem. 1. eod. l. ult. Cod. de temp. in integ. restit.

[5] L. in causa, & seq. §. ult. ff. de minor. C. cum causa h. tit.

[6] L. minor. ff. de minor.

[7] Cit. jur., & l. 42., & 16. ff. eod.

[8] L. 3. Cod. si adversus rem judic. l. minor. ff. de in integr. restit.

nones, criminum, & pœnarum cognitiones interim habeatis.

Maximum in Ecclesia, & inter Christianos merito crimen est hæresis, quia Deum ipsum afficit injuria; cum opinionis pravitate vel indigna ei affingat, vel debita detrahat attributa. Unde dicitur hæresis ab αἱρέομαι, sive seligo: quia hæreticus non, quam accepit ab Ecclesiæ auctoritate, sed quam suo ex ingenio sibi confinxit, sententiam profitetur. Est igitur hæresis falsa, & pertinax de religione opinio: non enim est hæreticus, qui conscius, & admonitus erroris paratus est mutare sententiam. [1] Pluribus autem pœnis hæretici coercentur, non ab Ecclesiasticis tantum Præsulibus, sed & a Principibus laicis: cum non modo Ecclesiam, sed & rerum civilium statum hæresis perturbet propter semina discordiarum, quas inter cives serit dissensio religionis. Qua in re, qui secum discrepant, se mutuo tamquam hostes intuentur, atque alius alium contra sentientem sacrilegum, & impium arbitratur.

Ecclesiasticarum autem punitionum prima est excommunicatio major latæ sententiæ, quam hæretici, & eorum fautores incurrunt. [2]

Secunda irregularitas, & interdictio in posterum ab omnibus Ecclesiasticis, publicisque mune-

[1] Can. hæresis 24. q. 3. can. qui in Ecclesia, & can. dixit ead. q. l. 3. Cod. de hæreticis.

[2] C. excommunicamus de hæreticis.

muneribus, (3) non eos modo, & fautores, verum & filios hæreticorum, per paternam quidem lineam ad gradum usque secundum, per maternam vero tantum ad primum afficiens. (4)

Tertia infamia juris, qua ipso facto adsperguntur. (5)

Quarta est pœna corporis; etenim Clerici exauctorati, sive degradati, omnique beneficio, & Ecclesiastica dignitate prorsus exuti, judici laico puniendi traduntur, ut & laici, postquam Ecclesiastici Judicis sententiam subierint. Adimuntur autem reis omnia bona, quæ, si de Clerico damnato agatur, Ecclesiæ cedunt; si de laico, in fiscum rediguntur, etiamsi post mortem rei de crimine agatur; permittitur enim hæresis crimine reum damnare post mortem. (6) Excipiuntur tamen dotes Uxorum Catholicarum, quæ mulieri servantur, & corpus hæretici Ecclesiastica sepultura ita censetur indignum, ut conditum in Ecclesia inde sit exhumandum. (7) Quas pœnas effugiet hæreticus, si errore agnito, eum retractare velit, & abjurare, subjiciens se pœnitentiæ ab Ecclesià imponendæ: (8) nisi post impetratam veniam

in

[3] Can. saluberr. 21. q. 7.

[4] C. quicumque §. hæretici, & C. statutum de hæret. in 6.

[5] C. excommunicamus §. credentes de hæret. can. infames 6. q. 1. leg. Manichæos Cod. de hæret.

[6] C. urgentis de hæretic., & C. ad abolendum C. excommunicamus §. 1. eod. C. secundum, C. decrevit, & C. accusatus, §. penult. eod. in 6.

[7] C. 2. §. de hæret. in 6.

[8] C. statuimus de hær. in 6.

in hæresim sive eamdem, sive aliam relabatur; (9) ita ut pro relapsis habeantur; quales sunt non modo qui confessi, vel convicti, sed & qui ex gravi suspicione hæresim abjurarunt, & ad eam postea redierunt. Tales enim novam frustra veniam deprecantur, sed sæcularis judicis punitioni traduntur, concessis tamen iis pœnitentiæ, atque Eucharistiæ Sacramentis. (10) Plura tandem circa crimen hoc, & ratione probandi, puniendique illius, tum in Clementina de hæreticis, tum in recentioribus Summorum Pontificum constitutionibus prudentissime decernuntur: ac breviter sciendum est, in hujuscemodi crimine posse procedi simpliciter, & de plano, sine ullo strepitu, & figura judicii, celatis etiam accusatorum nominibus, & testium, si ex eorum publicatione grave periculum eis impenderet a reo forte potentiori. Similibus pœnis & schismatici plectuntur, qui scilicet ab Ecclesiæ Capite, atque ab universo corpore discedunt, quique raro non sibi aliquam hæresim confingunt.

Præter Hæreticos sunt & Apostatæ, qui a Christi fide ad Gentiles, aut Hebræos descivervnt; iisdemque pœnis obstringuntur; quæ dicitur Apostasia perfidiæ. (11) Est & Apostasia inobedientiæ, cum sponte quis præcepta sui Præsulis, vel Patrum constitutiones, regulasque con-

[9] C. accusatus §. 1. de hæreticis in 6.

[10] C. ad abolend. §. illos quoq. de haeret. C. supra 10. de hæreticis in 6.

[11] Gloss. 1. C. 1. de Apostatis can. non potest 2. q. 7.

contemnit. (12) Et demum Apoſtaſia irregularitatis, cum quis ab aſſumtæ Religionis ordine diſcedit: ac tales declarantur infames, & excommunicantur, noviſque pœnis e conſtitutionibus Summorum Pontificum ſubjiciuntur.

Neque exiguum crimen ſuperſtitio eſt, quæ divinæ naturæ nihilo minus, quam hæreſis, fortaſſe adverſatur: unde ſacrilegi, qui ſortes conſulunt, ut futura prænoſcant, cum raro hæreſim non ſapiant, & incantationibus, conſilioque malorum Dœmonum, aliiſque magicis, & ſuperſtitioſis artibus ventura vel prævidere, vel prævenire conentur; Hæreticorum pœnis ab hæreſis quæſtoribus premuntur. (13)

Maledici vero, ſive Blaſphemi, qui convicia in Deum evomunt, aut in Sanctos, qui olim apud Hebræos Moſis lege lapidibus obruebantur; (14) nunc publica pœnitentia damnati, ad fores Eccleſiæ producuntur. (15)

Sacrilegi Jure Canonico ſunt, qui rem ſacram e loco non ſacro, vel non ſacram de loco ſacro, vel ſacram de loco ſacro auferunt vi, aut dolo; (16) quamvis ex Jure Civili rem non ſacram rapiens e loco ſacro non ſacrilegium, ſed furtum committit. (17) Item ſacrilegi ſunt, qui aliquid violenter, aut injuſte, & injurioſe in perſonam ſacram committunt, ut

(12) C. 2. C. illud de major. & obed.

(13) Tot. tit. de ſacril., & Cap. 1. cum ſeq. 26. q. 1.

(14) Levitic. C. 24. verſ. 16.

(15) C. 2. de maledic.

(16) Can. quiſquis §. ſimiliter 17. q. 4.

(17) L. vivi ff. ad leg. Juliam peculatus.

ut qui manus violenter in Clericum injiciunt, qui in excommunicationem incurrunt Summo Pontifici reservatam. (18) Sacrilegium autem committentes in rebus, pro criminis qualitate asperius puniuntur, aut levius, puta excommunicatione, infamia, carcere perpetuo, mulcta pecuniaria.

Et qui cum personis coeunt Deo dicatis, sacrilegorum pœnis quoque plectuntur.

Non minori vero contumelia Deum afficit Simonia, quæ res divinas mortali pretio æstimat. Est etenim Simonia rei spiritualis, vel spiritualibus annexæ mercimonium, ab illius auctore Simone Mago nuncupata. Est autem ex communi Doctorum distinctione triplex. (19) Mentalis, quæ voluntate tantum concipitur, nec animum extra progreditur: ut si quis per simulationem officii futuro collatori aliquid offerat spe beneficii sacri ab eo impetrandi, (20) quæ Simonia cum interius lateat, non mortalem judicem, sed solum Deum habet ultorem. Alia est conventionalis, quæ conventionibus, aut pactis sive tacitis, sive expressis animum offerendi pretii patefecit, etsi effectu caruerit. Alia tandem realis est, quando ad pacta effectus accessit: cujus criminis rei sunt, non modo ipsi contrahentes, sed etiam interpretes, quos mediatores vocant, sponsores, depo-

[18] Can. si quis suadente 17. q. 4.

[19] Navarr. in Manual. C. 23. n. 103.

[20] Gloss. C. unico de Cler. non residen. in 6.

depositarii: ac duæ hæ postremæ species exteriori etiam judicio vindicantur, pœnisque afficiuntur his; nempe degradatione in Clericis, in laicis excommunicatione: præterea omnis actus tamquam illicitus effectu suo frustratur: unde ordinatio caret exercitio, & collatio beneficiorum est irrita, ita ut simoniace collatum adhuc vacare censeatur. (21) Ad Simoniam etiam refertur ea, quæ appellatur confidentia, sive fideicommissum super beneficio fundatum: ut cum beneficium recipimus, quo fructus illius alteri reddamus, aut certo post tempore titulum restituamus: aut cum usque ad certam infantis ætatem in amici alicujus fide beneficium deponimus, ut illud adulto restituat.

Item reservatio pensionis absque Superioris auctoritate, & renunciatio, servato ad idem regressu, cæterique tractatus hujusmodi, qui fiduciarii latine dicuntur. (22)

Punitur etiam, qui pro docendi licentia quidquam acceperit: ne avaritia sua discendi facilitatem, & doctrinarum usum in Ecclesia utilissimum imminuat. (23).

Alias

[21] Can. si quis 1. q. 1. can. quando Episcopus §. quod si aliter d. 34. can. si Episcopus 1. q. 1. C. dilectus, ubi Glossa de simon. Conc. Trid. sess. 21. C. 1. de reform.

[22] Conc. Trid. sess. 25. C. 7. de reform. Pius IV. Const. 85. incip. *Romanum Pontificem*, & S. Pius V. Const. 85. incip. *intolerabilis*.

[23] C. 1., & 2. de magistr.

Alias vero pœnas constituere Summi Pontifices recentiores, nempe Sixtus V. Const. 91. *Sanctum, & salutare*, Pius V. Const. 5. *Cum primum*, & Clemens VIII. Const. 40. *Romanus*.

In criminibus ponitur etiam usura, quæ naturæ, & rationi humanæ repugnat, utpote fructus pecuniæ, rei nempe sterilis, ideoque furto comparatur: prohibitaque fuit Hebræis a Mose; qui Hebræi, etsi non inter se, tamen cum cæteris gentibus fœnus exercere poterant: apud eos enim proximi nomine tantum Hæbraicus Populus veniebat. At postquam a christiana caritate vocabulum hoc ad omnes homines fuit extensum, eadem quoque usurarum prohibitio latius processit: itaut nobis neque inter nos, neque cum exteris fœnus exercere a Sacris Canonibus permittatur. Est autem usura quidquid supra sortem a nobis mutuo datam accipitur. Quamobrem qui fructus ex pignore percepit, repetendo sortem, debet in eam imputare, quidquid percepit a fructibus, ut debitor sibi retinere de pecunia mutuata possit quantitatem parem quantitati fructuum perceptorum. (24) Ratione quoque lucri cessantis, & damni emergentis crimine carent ii, qui cum in mercimoniis pecuniam utiliter occupare possent, eam alteri mutuantes aliquid supra sortem stipulantur: quo nomine eximuntur a crimine usurarum Montes Pietatis a Leone

---

[24] C. 1., & 2., & C. conquestus de usuris.

ne decimo instituti in Concilio Lateranensi. (25)

Tres quoque casus excipiuntur, in quibus licet integram sortem recipere, quamvis fructus ex pignore percepti fuerint.

Primus, si laicus possessionem aliquam rei Ecclesiasticæ, quam injuste detinebat, eidem Clerico pignori tradat, cui eam eripuerat. (26) Secundus, si res pignori data sit feudum, & pignori detur domino directo: is enim potest feudi fructibus frui, & integram sortem a debitore suo recipere: dummodo feudi onera non exigat a Vassallo non possidente. (27)

Tertius est, si maritus, dote nondum exacta, possessionem frugiferam a socero in pignus acceperit: potest enim is tolerandorum onerum conjugalium causa gaudere fructibus, & integram postea dotem a socero repetere. (28) Quamobrem non solum ipsemet usurarius, verum & hæredes ipsius ad usuras restituendas compelluntur iis, quibus usuras extorserint, vel hæredibus eorum; aut, si tales deficiant, pauperibus: nisi propter notam inopiam facultate careant restituendi. (29) Atque ad restitutionem usurarum, & ad cessationem exactionis cogi possunt ab Ecclesiastico Judice per censuras, quamvis debitor juraverit, se usuras a fœ-

[25] Sess. 10. in princ.
[26] Cap. 1. de usuris.
[27] Cap. conquestus de usur. Cap. 1. de feudis.
[28] C. salubriter 16. de usuris.
[29] C. cum tu C. tua nos de usur.

a fœneratore minime repetiturum. [30]

Variis autem, gravissimisque pœnis usurarii subjiciuntur. Etenim Clerici suspenduntur, vel deponuntur ab ordine. Laici excommunicationis fulmine cum infamia percelluntur, [31] & mortui ab Ecclesiastica Sepultura etiam arcentur. [32] Ac nisi usuras reddiderint, testandi quoque facultate privantur. [33] Omnibus denique vetatur, ne finibus suis, aut tectis usurarios manifestos accipiant, neve domos eis locent, ni velint & ipsi locatores, & receptores subire pœnas a Canonibus constitutas.

Furtum Sacri Canones puniunt interdictione Ordinis: etenim fures Ecclesia promoveri vetat ad Sacros Ordines, si publica infamia laborent. Occultos autem non aliter ad Ordines admittit, nisi delictum confessi, ablatum reddiderint, pœnitentiamque egerint. [34] Ordinatos vero, si furentur, & incorrigibiles fuerint, deponit ab Ordine, ac sæculari potestati tradit. [35] Sed jam ad venerea delicta veniamus.

Adul-

---

[30] Cap. præterea de usur. can. si quibus oblitus, & C. quoniam 14. dist.

[31] Can. infames 3. q. 7. l. improbum Cod. quib. ex causis infam. irrogatur.

[32] C. quia in omnibus de usuris, & clem. 1. de usuris.

[33] Cap. quamquam de usuris.

[34] Cap. 1., & seq. de usur. in 6.

[35] C. ex literis de furtis.

Adulterium Jure Civili committitur in alienam conjugem. [36] Jure vero Canonico a marito alieno in quamlibet etiam innuptam. [37] Atque in laico quidem excommunicatione, in Clerico vero depositione, aut in utroque certæ pœnitentiæ impositione punitur. [38] Mulieres autem in Monasteriū ad perpetuam pœnitentiam, si mariti eas recipere noluerint, conjiciuntur. [39]

Raptores virginum, nisi matrimonio, adsentiente puella, crimen purgetur, excommunicatione puniuntur, [40] aut depositione ab ordine, si Clericus raptor fuerit. Raptores autem Sacrarum Virginum, sive Monialium, quas vocant, quia matrimonio crimen expiare nequeunt, raptorum simul, & sacrilegorum pœnas a Canonibus constitutas subire coguntur. (41)

Stuprum, si commissum sit cum honesta muliere, pœnitentia, & pecuniaria pœna punitur, si vero cum virgine, stuprator illam ducere, patre consentiente, compellitur; sin pater recuset, vel status personarum, aut rerum conditio id non patiatur, pecuniam doti congruam respondere jubetur. At si pater quidem

 nuptiis

[36] Can. Presbyter dist. 81., & C. cum non ab homine de judic.

[37] L. inter 6. §. lex Julia ff. ad legem Juliam de adult.

[38] C. Clerici de excess. Prælat.] C. intelleximus 6. de adult., & stupris.

[39] C. gaudemus de convers. conjug.

[40] Can. 1. 36. q. 2.

[41] C. 2. cum seq. 36. q. 2.

nuptiis assentiatur, stuprator vero ducere illam nolit, corpore dabit pœnas, & excommunicatus, quoad judici placebit, detrudetur. [42]

Adulterorum etiam pœnis, aliisque majoribus, vel minoribus pro judicis prudentia, & criminis qualitate punitur tam incestus, sive concubitus cum consanguineis, usque ad gradus prohibitos; quam crimen eorum, qui cum ea, quam de Sacro Fonte susceperant, vel in Chrismate tenuerant, concubuerunt.

Eodem quoque modo puniuntur ii, qui venerem verterunt in usum naturæ contrarium, aut libidine sua bestias appetiverunt. (43)

Falsi crimen in Clericis Jus Canonicum depositione ab Ordine punit, & detrusione in Monasterium pro criminis qualitate. [44]

Exacerbantur autem pœnæ in falsatoribus literarum Apostolicarum, quos cum fautoribus Canones anathemate damnant, Clericôs omnibus beneficiis exuentes, eosque degradatos judici sæculari tradentes: illos autem, qui non falsaverint literas, sed falsatis ab alio usi fuerint, mitius tractantes; & Clericos quidem spoliantes beneficiis, laicos vero excommunicatione irretientes, donec congrue satisfecerint: idemque statuentes in eos, qui falsas literas impetrassent. [45]

Homi-

[42] C. 1., & seq. de excess. Prælat.
[43] C. Cler. de excess. Præl.
[44] C. cum non ab homine de iudic. C. si Episcop., & Cap. tuæ de pœnis.
[45] Can. ad falsariorum de crimine falsi.

Homicidium vel mandatu alieno committitur, quod vulgo aſſaſſinium vocatur, vel ſua ſponte, vel caſu: quorum peſſimum eſt illud, quod alieno juſſu patratur; ideoque non ſolum tales rei, ſed & receptores, & conſultores, & defenſores exuti bonis, officiis, dignitatibus, beneficiis, hoſtes Chriſtiani declarantur, excommunicationis, & depoſitionis ipſo jure ſententiam incurrentes. [46]

Similibus pœnis tenentur, qui non mandatu alieno, ſed ſuopte ingenio per induſtriam hominem interemerint; (47) exceptis iis, qui furem occiderint, quem alia ratione evadere non potuiſſent. [48[

Homicidarum quoque pœnis obſtringuntur ii, qui partum abjecerint, & mulieri abortus cauſam dederint, aut concipiendi facultatem medicamentis abſtulerint; [49] niſi fœtus conceptus nondum vivificatus eſſet, aut id caſu eveniſſet. [50]

Fortuita enim homicidia, dum nihil criminoſum, aut illicitum quis peragat, nullis ſubjacent pœnis, [51] exceptis parentibus, qui dormientes pueros corpore oppreſſerint: illis enim certorum annorum pœnitentia injungitur. Iis tandem, qui ſibi ipſis mortem conſciverunt, Eccleſia ſuas preces negat, & ſepulturam.

Spi-

P 2.

[46] C. 1. de homicid. in 6.
[47] C. 2. eod.
[48] C. 9. eod.
[49] C. ſi quis de homicid.
[50] C. ſicut ex literarum eod.
[51] Can. ſæpe contigit 50. diſt.

Spirituales pœnæ, quibus utitur Ecclesia, Censuræ nuncupantur, forte a censionibus censorum, qui excludendo a censu, sive a descriptione Senatorum, aut Equitum, quos præteriissent, infamia notatos ordine movebant. Dividuntur autem Censuræ in excommunicationem, suspensionem, & interdictum.

Excommunicationis originem non solum ab Hebræis, qui gravissimi criminis reos, cum infamiæ nota e Synagoga, & communione Sacrorum ejiciebant; sed etiam deducere possumus ab execrationibus Gentilium, qui ob atrocitatem sceleris familiaritatem, colloquium, & civile commercium adimebant. Cujus exemplum pœnæ vetustissimum est illud Orestis matricidæ. Is enim apud Euripidem dolet se ob tale facinus amisisse colloquium, & vitæ societatem cum cæteris civibus, neque aliter Oedipus apud Sophoclem. Utque a fabulis ad historias, & a Poetis ad Philosophos transeamus; Plato in libris de legibus reos gravissimi sceleris passim privat communione Sacrorum, & commercio civium, & Alcibiadem, quod mysteria in propria domo celebrasset, Sacerdotes Athenienses, poscente populo, Diris devoverunt, sive execrarunt, quod nos dicimus excommunicare: postea vero resecrarunt, quod nos absolvere vocamus. Neque admodum dissimilis est excommunicationis nostræ, quæ fuerat apud priscos Romanorum interdictio aqua, & igni. Nihil vero tam simile, quam quod de Druidis Galliæ

Galliæ Sacerdotibus refert Cæsar, [52] inquiens. Si quis privatus, aut publicus eorum decreto non ſtetit, Sacrificiis interdicunt: hæc pœna apud eos graviſſima; quibus ita eſt interdictum, ii numero impiorum, ac ſceleratorum habentur: iis omnes decedunt, aditum eorum, ſermonemque defugiunt: neque iis petentibus jus redditur, neque honos ullus communicatur. Præceptum autem interdicendi commercii tam Sacrarum, quam Civilium rerum criminoſis nos ab ipſomet Chriſto accepimus, (53) & a Paulo, (54) qui nobis prohibet ad menſam eamdem accedere cum ſceleſtis, & detractoribus, ac præcipit, dirimendum eſſe commercium cum eo, qui Dei verbum non audit, ut pudore afficiatur, atque ita ad bonam frugem redeat. Quem deinde morem Eccleſia perpetuo tenuit. Eſt igitur apud nos excommunicatio hominis excluſio ab Eccleſiæ corpore, vel a participatione Sacramentorum: (55) unde dividitur in majorem, & minorem. Major ejicit hominem extra Eccleſiam, & communionem Fidelium. (56) Minor vero tantum arcet a Sacramentis: (57) ideo major excommunicatio nuncupatur anathema, quaſi ita excommunicatus ſit ſepoſitus, & ſegregatus: quo ſenſu verbum hoc diſtinguitur ab alia ſignificatione

(52) De Bello Gallico lib. 6.
(53) Matthæus 8. 17.
(54) Ad Corinth. 5. 11., & ad Theſſalon. 3. 14.
(55) Can. omnes Chriſtiani, & C. qui vero 11. q. 3.
(56) Cap. penult. de ſentent. excomm.
(57) Ibidem.

in bonam partem, quæ ei tribuitur a Veteribus, cum hoc vocabulo significarent donaria suspensa Diis, tamquam selecta, & seclusa a cæteris profanis rebus. Infligitur autem excommunicatio vel ab homine, vel a jure; & jure infligitur, quando absque opera judicis, sed solo ministerio legis quis excommunicatur: quæ appellatur excommunicatio latæ sententiæ, sive major sit, sive minor.

Majorem ipso facto absque auctoritate judicis incurrunt hæretici, eorumque fautores, falsatores literarum Apostolicarum, percussores Clericorum, simoniaci, aliique in pluribus Juris Canonici locis expressi.

Minorem ex sola legis auctoritate incurrunt, qui communicant cum excommunicato excommunicatione majori: (58) quando non fuerint ejusdem criminis participes: tum enim & ipsi majori excommunicatione implicantur. (59)

Ab homine infligitur excommunicatio, quando Prælatus, aliusve Judex Ecclesiasticus contumacem, & reum sententia excommunicationis damnat; quæ in dubio semper præsumitur excommunicatio major, (60) & appellatur excommunicatio ferendæ sententiæ. Rursus excommunicatio interna est, & externa. Internam incurrimus propter quodlibet mortale peccatum, quo abscindimur ab invisibilis Ecclesiæ corpore,

(58) C. 3. de sent. excomm. in 6., & C. cum nuper vers. in 2. extra eod.

(59) Dict. C. nuper C. si concubinæ eod.

(60) Cap. penult. de sentent. excomm.

re, cum quo non communicamus, nisi per gratiam, quam lethaliter peccantes amisimus. (61) Externa est super memorata, de qua hoc titulo agimus, quæ segregat nos ab Ecclesia etiam visibili.

Cum autem excommunicatio infertur ab homine, judex inferens non ante pronunciare sententiam debet, quam præmissis tribus monitionibus, vel pro omnibus una, interpositis justis dierum intervallis, nisi necessitas aliter poscat. (62) Admonetur autem judex a Concilio Trid. (63) ne in civilibus, aut criminalibus causis excommunicatione utatur, nisi in subsidium, quando aliud remedium non suppetat; & eam ferre debet, in scriptis addita causa; (64) non omnes tamen cum excommunicato communicare prohibentur. Excipiuntur enim uxor, liberi, servi, ancillæ; & qui ignoranter cum excommunicatis communicant, non incurrunt, neque communicantes cum iis, qui cum excommunicato communicant. (65)

Excipiuntur & Peregrini, quia necessitas eos communicare compellit, & qui humanitatis gratia excommunicato aliquid largiuntur, (66) & creditor debitoris excommunicati; ac tandem qui excommunicatum alloquuntur, ut eum ad

(61) Can. audi 11. q. 3.
(62) C. sacro de sentent. excomm.
(63) Sess. 25. C. 3. de reform.
(64) C. sacro de sentent. excomm.
(65) Can. quoniam multos 11. q. 8.
(66) Eod. can. quoniam.

curam salutis æternæ adducant. (67)

Addendum est ex Martini V. Constitutione, nemini vetitum esse communicare cum excommunicato, antequam specialiter, & expresse quis excommunicatus a judice declaretur: nisi publice innotescat illum, in excommunicationem incidisse, ut nemo possit eam ignorantiam sine dolo profiteri. (68)

Minori autem excommunicatione irretitus potest ea, quæ sunt jurisdictionis, exercere: unde potest eligere. (69) Major vero excommunicatio tam eligere, quam eligi vetat, & irritat collationem beneficii factam in excommunicati personam, itemque præsentationem, permutationem beneficii, impetrationem literarum Apostolicarum, suspendit ab officio, inducit infamiam, prohibet ad ordines ascendere, eximit hominem quasi e numero viventium, aufert Fidelium suffragia, & Ecclesiasticam Sepulturam; (70) si autem excommunicatus post annum insurduerit, atque crimen pœnitentia non expiaverit, contra eum, tamquam de hæresi suspectum proceditur. (71)

Interdictum est pœna, qua certus personarum numerus, aut certa regio Divinis privatur Offi-

(67) Cap. intelleximus de jud. C. si vere de sent. excomm. C. excommunicamus §. credentes de hær.

(68) Covarr. Cap. *Alma Mater* p. 1. §. 2. n. 7.

(69) C. ult. de Cler. excomm.

(70) C. gravem §. ult. de sent. excomm.

(71) Conc. Trid. sess. 25. C. 3. de reform. in fine.

Officiis, & Sepultura, & Sacramentorum perceptione. Cujus exemplum aliquod Epist. 144. nobis D. Basilius reliquit, qui plures raptores cum suis familiis, & integrum vicum, quorum homines opem crimini præstiterant, excommunicatione perculit. Quibus pœnis non solum Pontifices Maximos, sed & Episcopos esse usos, non ambigitur, cum certi sint casus, ex quibus ab ipso jure interdictum profertur. Unde aliud est interdictum juris, aliud hominis, nempe Judicis Ecclesiastici.

Interdictum a jure profertur in Civitatem, aut aliam Universitatem quamlibet, quæ prædas adversus Ecclesiam permiserit, vel si vexarit S. R. E. Cardinalem, aut proprium Episcopum, aut vexantibus opem, consiliumque præbuerit, (72) vel si Civitas, ubi electio Pontificis celebranda esset, neglexerit præscripta in *Cap. ubi periculum de elect. in 6.*

Interdictum vero emittitur ab Ecclesiastico Judice extra, justaque de causa scripto tradenda, (73) non ex causa pecuniaria, (74) neque privati hominis, ex decreto Conc. Basileensis relato a Covarruvia in Cap. *Alma Mater*.

Est item interdictum locale, personale, & mistum, idest locale pariter, & personale. Locale dicitur,

(72) C. ult. de pœnis in 6. Clem. 1. de pœnis.

(73) C. 1. de sent. excomm.

(74) Extrav. 2. eod.

dicitur, cum locus solus interdicitur; personale, quo personæ tantum; quorum discrimen est, quod interdicto loco licebit iis, qui culpa vacant, extra locum participare Divinis; interdictis vero personis, tam in proprio, quam in alio loco Sacramentorum, & Divinorum usus prohibetur singulis. (76) Aliud discrimen est, quod interdicta Civitate aliqua, vel Castro, aut Villa, suburbia simul, & continentia ædificia interdicta censentur. (77) Interdicto vero Clero, non comprehenditur ea pœna Populus, neque interdicto Populo Clerus interdicitur. Quamvis autem interdictum locale tollat e locis administrationem Sacramentorum, & Divinorum celebrationem; tamen certis temporibus, certisque modis, humanitatis causa, severitas ista relaxatur. Unde permittitur Baptismus, Confirmatio, Pœnitentia, atque Eucharistia, & confectio Sacri Chrismatis in Cœna Domini. (78) Item Missæ Sacrificium, aliorumque Divinorum celebratio submissa voce, januis clausis, & Campanis tacentibus, amotisque solemniis omnibus; quæ solemnia, & publicæ Festivitates restituuntur tantum diebus festis Natalis Domini, Paschatis, Pentecostes, Assumtionis B. M. V., eàque indulgentia extensa etiam est ad solemnitatem Corporis Christi, & ejus octavam, per Bullam Eugenii IV., & Martini V.. Qui autem

(76) C. si sententia de sententia excomm. in 6.

(77) C. si Civitas eod.

(78) Quoniam de sent. excomm.

autem ſciens prudens celebrat in loco interdicto, eſt irregularis, adeo ut a ſolo Pontifice Maximo poſſit abſolvi; etiam Regulares interdictum violantes excommunicatione puniuntur; iique cenſuras, & interdictum nedum a Sede Apoſtolica, ſed etiam ab Ordinariis emanantia, in ſuis Eccleſiis publicare, ac ſervare tenentur.

Levis cujuſdam interdicti ſimilitudinem habet ſuſpenſio, qua Eccleſiaſticæ perſonæ ad certum tempus, vel ad arbitrium Epiſcopi ordinis exercitium interdicitur vel omnino, vel ex parte. Eam gentilibus etiam Sacerdotibus uſitatam fuiſſe, colligitur ex Juliano Epiſtola 62.; & ſimilis huic erat pœna illa Decurionum, quæ certum ad tempus ab ordine ſuo movebantur, (79) & ſuſpenſio appellari cœpit in Aurelianenſi Concilio, cum olim latine abſenſio diceretur.

Oritur autem ſuſpenſio, ſicut interdictum, vel a jure, puta contra Clericum ſimoniacum, & publice fornicarium, atque ob aliud grave crimen Canonibus notatum; vel ab homine, cum quis hanc pœnam ex ſententia judicis juſta de cauſa ſubſtinet: unde hujus pœnæ tantum Clericus capax habetur, cum is habeat ordinem, a cujus exercitio ſuſpendatur: ferenda eſt autem ſcripto expreſſa cauſa, ſeu culpa, propter quam profertur: alioquin incurrit judex ſuſpenſionem a divinis Officiis, & per menſem Eccleſiæ

(79) L. 2. in princ. ff. de Decur.

Ecclesiæ aditu excluditur. (80) Episcopus vero nunquam suspensionem incurrit, aut censuram juris, vel hominis, nisi nominatim exprimatur. (81) Suspensus autem ab uno, minime suspensus ab aliorum connexu censetur, unde suspensus ab ordine, non est suspensus a jurisdictione, neque a beneficio: nec qui suspenditur a superiori ordine, amittit exercitium inferioris, quamvis qui ab ordine inferiori suspenditur, superioris etiam ordinis exercitium amittat. Qui vero suspensionis neglecta sententia, exercet ordines sibi non exercendos, incidit in irregularitatem.

Est autem irregularitas impedimentum Canonicum, prohibens, ne quis ordinetur, neve unquam in susceptis ordinibus ministret, vel ne ad superiores ordines promoveatur. De cujus impedimenti caussis non solum in Titulo, *Qui promoveri non possint*, sed & alibi oblata occasione passim disseruimus, ita ut opus non sit ea repetere, vel aliud adjicere, supra quam Institutionum ratio, & mensura patitur, satisque fuerit hoc generale decretum adjungere, quo Sacr. Conc. Trid. (82) statuit, Episcopos in irregularitatibus omnibus, & suspensionibus ex delicto provenientibus posse dispensare, excepta ea, quæ oritur ex homicidio voluntario, & causis deductis ad forum contentiosum.

Peregi-

(80) C. 1. de sent. excomm.
(81) Cap. quia periculos eod. in 6.
(82) Seff. 24. C. 6. de reform.

Peregimus jam, Ornatiſſimi Auditores, Inſtitutionum Canonicarum curſum, & quotidianam hujus anni prælectionem abſolvimus. Utinam tanta in docendo ſcientia, quantam amor in vos meus, & veſtra in addiſcendo diligentia poſtulabat. Quidquid igitur mihi doctrinæ defuit, velim vos labore veſtro, atque ingenio expleatis. Ac ſimul ignoſcitote, obſecro, ſi laudis, & honoris veſtri nimium cupidus, aliquoties in reprehendenda quorumdam negligentia mihi quidquam exciderit acerbius; inde enim intelligere poteſtis, quanti vos fecerim, quod apud me digni fueritis, quorum cauſa homo Philoſophus tantiſper iraſcerer, is præſertim, quem Suſurronum, & Semidoctorum agmina perpetuo plurium annorum latratu, non magis, quam Pigmæi Herculem commoverunt.

VALETE.

FINIS INSTITUTIONUM CANONICARUM.

INDEX

INDEX

Titulorum in tribus Libris Institutionum Pontificii Juris contentorum.

Tit.

INDEX LIBRI II.

INDEX LIBRI III.

FINIS INDICIS.

Imprimatur. Vic. Gen. S. Officii.

V. Peyrani L. F. R.

Se ne permette la Stampa. Morozzo per S. E. il Sig. Marchese D'Ormea Gran Cancelliere.

ANT 1.317.000

Digitized by Google

XV
C24